

Regeringens skrivelse

2003/04:49

Lokalt utvecklingsarbete i storstäderna

Skr.
2003/04:49

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 11 december 2003

Göran Persson

Mona Sahlin
(Justitiedepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen redovisar i denna skrivelse hur storstadspolitiken har utvecklats sedan riksdagen tog ställning till storstadspropositionen 1998. Skrivelsen innehåller även regeringens bedömningar om politikens fortsatta inriktning och förändringar för att ytterligare utveckla storstadspolitiken.

Skrivelsen inriktas på insatser inom politikområdets segregationsmål och på de lokala utvecklingsavtalen. I skrivelsen belyses även insatser inom ramen för avtalen i relation till tillväxtmålet. Tillväxtmålet i sin helhet redogörs emellertid inte för i denna skrivelse, eftersom tillväxtmålet omfattar också andra storstadsregioner än de som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen. Internationella jämförelser och s.k. URBAN-program beskrivs i mindre utsträckning.

1	Inledning.....	5
1.1	Storstadspolitik - ett nytt politikområde	5
1.2	Den svenska storstadspolitiken – ett tvärsektorielt angreppssätt.....	6
1.2.1	Tillväxt och segregation.....	6
1.2.2	Lokala utvecklingsavtal – ett nytt instrument...7	
1.2.3	Geografisk avgränsning och befolkningsstruktur	7
1.3	Storstadsarbete i Norden	7
1.4	EU-medverkan i storstadsutvecklingen	8
2	Stadsdelen och invånarna	11
2.1	Ett helhetsperspektiv	11
2.2	Fittja	11
2.3	Storstadspolitiken i ett underifrånperspektiv	12
3	Storstadsarbetet organiseras	23
3.1	Lokala utvecklingsavtal	23
3.1.1	Tjugofyra stadsdelar i sju kommuner	24
3.2	Fyra centrala metoder	24
3.2.1	Målstyrning.....	25
3.2.2	Samverkan	25
3.2.3	Långsiktighet	25
3.2.4	Underifrånperspektiv	26
3.3	Uppföljning	26
3.3.1	Finansiering	26
3.3.2	Revideringar – en kärnprocess.....	27
3.3.3	Oktoberrapporter.....	28
3.3.4	Dialog.....	28
3.3.5	Årsrapporter	28
3.4	Utvärdering	29
3.4.1	De lokala utvärderingarna.....	30
3.4.2	Särskild utredare	31
3.5	Avstämning	31
3.5.1	Avstämning av de lokala utvecklingsavtalen .31	
3.5.2	Temaseminarier	31
3.5.3	Framtidsscenarier – en modell.....	32
3.6	Storstadsdelegationen	32
3.6.1	Storstadsdelegationens uppgifter	33
3.6.2	Referensgrupper.....	33
3.6.3	Information och kommunikation	34
4	Att vända misstro till tilltro	37
4.1	Betydelse för andra politikområden.....	37
4.2	Mervärde	39
4.2.1	Väg till egenförsörjning.....	40
4.2.2	Barn och ungdomars levnadsvillkor	43
4.2.3	Bostadsföretagens roll	47
4.2.4	Trygghet och trivsel.....	48
4.2.5	Kultur och fritid	50

4.2.6	Stadsdelen - kulturmiljö.....	51	Skr. 2003/04:49
4.2.7	Bilden av storstadens miljöer i media.....	52	
4.2.8	Folkhälsa.....	52	
4.2.9	Underifrånperspektiv och deltagande	53	
5	Storstadspolitiken utvecklas	57	
5.1	Storstadspolitikens andra fas.....	57	
5.2	Omvandla erfarenheter till kunskap.....	59	
5.3	Utvecklande av styrformer.....	60	
5.4	Behovet av indikatorer	60	
5.5	Framtidsscenarier	61	
	Bilaga 1 Kommuner och stadsdelar	63	
	Bilaga 2 Utvecklingen i Fittja.....	89	
	Bilaga 3 Statistik på stadsdelsnivå.....	96	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 december 2003	100	

Illustrationer inlaga: Catrine Jurgander

1 Inledning

1.1 Storstadspolitik - ett nytt politikområde

Går det att vända en negativ ekonomisk och social utveckling i en enskild stadsdel med hjälp av samverkan mellan stat, kommun och andra aktörer? Frågan låter sig inte enkelt besvaras men det finns flera tecken som tyder på att det är möjligt. Regeringen driver sedan december 1998 på riksdagens uppdrag en nationell storstadspolitik. De storstadspolitiska målen är utformade mot bakgrund av problem med ökad segregation och är i enlighet med riksdagens beslut

- *att ge storstadsregionerna goda förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt och därmed kunna bidra till att nya arbetstillfällen skapas såväl inom storstadsregionerna som i övriga delar av landet (tillväxtmålet) samt*
 - *att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare. (segregationsmålet)*
- (prop. 1997/98:165, bet. 1998/99:AU2, skr. 1998/99:34)

Även om de utvärderingar av storstadsarbetet som hittills har utförts på uppdrag av regeringen (se avsnitt 3.4) konstaterar att för kort tid har gått för att kunna dra några säkra slutsatser av dess effekter, så tyder mycket på att det storstadspolitiska arbetet bidrar till en positiv utveckling. Tecken på detta är bland annat att sysselsättningen har ökat, socialbidragstaganden minskat och valdeltagandet har stärkts genomsnittligt mer i de 24 stadsdelar som hittills omfattats av utvecklingsarbetet, än för hela storstadsregionerna samt för riket som helhet (se diagram 3, 4 och 6 i avsnitt 4 samt bilaga 2 och 3).

Storstadspolitiken föregicks av två större offentliga utredningar Storstadsutredningen (1988–1990) och Storstadskommittén (1995–1998). Segregationsfrågorna belystes även av Bostadspolitiska utredningen och Invandrarpolitiska kommittén. Till grund för regeringens storstadsproposition Utveckling och rättvisa – en politik för 2000-talet (prop. 1997/98:165), låg även erfarenheter från de stadsdelsbaserade försöksverksamheter som inleddes med hjälp av de så kallade ”Blommanpengarna” följt av så kallade ”Nationella utvecklingsområden”. Storstadspolitiken har fokuserats på individers och stadsdelars utvecklingsmöjligheter. Upp emot 1000 insatser i 24 stadsdelar har genomförts och möjligheten har givits åt cirka 250 000 personer att påverka sin egen och stadsdelens utveckling.

Regeringen aviserade i 2003 års ekonomiska vårproposition att storstadsarbetet i nästa fas skall inordnas i ordinarie strukturer. I framtiden skall också särskild vikt läggas vid utbyte och spridning av storstadsarbetets erfarenheter och kunskaper. Regeringen har bl.a. därför beslutat kommittédirektiv för en särskild utredare med uppdraget att värdera och

omvandla de vunna erfarenheterna till kunskap. En prioriterad målgrupp för erfarenhetsspridningen är kommuner med liknande förutsättningar som de kommuner vilka har tecknat lokala utvecklingsavtal. Arbetet med erfarenhetsutbyte kommer att utgöra en väsentlig del av storstadsarbetet under de kommande åren.

1.2 Den svenska storstadspolitiken – ett tvärsektoriellt angreppssätt

Ett av målen för storstadspolitiken är att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare. För att nå detta mål krävs långsiktiga och samordnade insatser för att stärka människorna i de socialt utsatta bostadsområdena och tillvarata den kraft och kompetens de har.

Segregationens mekanismer är komplexa. För att arbetet med att bryta segregationen skall bli framgångsrikt krävs både en helhetssyn och en kombination av tvärsektoriella insatser.

Helhetssynen är en viktig utgångspunkt för storstadsarbetet. Internationella erfarenheter har visat att segregation bara kan motverkas med långsiktiga program som bygger på en helhetssyn på områdets utveckling, involverar en lång rad offentliga och privata aktörer och inte minst viktigt, bygger på invånarnas delaktighet i utvecklingsarbetet. Att arbeta tvärsektoriellt är därför en förutsättning för storstadspolitiken.

1.2.1 Tillväxt och segregation

De två storstadspolitiska målen har flera beröringspunkter. Även om det inte är självklart att ökad tillväxt leder till minskad segregation och vice versa, så kan ett tvärsektoriellt förändringsarbete få positiv återverkan inom båda områdena. Ett utvecklingsarbete som leder till att individers självkänsla stärks och att strukturella och diskriminerande hinder för arbete och utbildning undanröjs bidrar till både bättre förutsättningar för ekonomisk tillväxt och för minskad segregation.

De lokala utvecklingsavtalen (se avsnitt 1.2.2 och 3.1) har i första hand utarbetats för att minska de inomregionala skillnaderna i Sveriges storstadsregioner. De insatser som har gjorts inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen har huvudsakligen haft som syfte att minska segregationen. Arbetet har emellertid bland annat bidragit till att andelen sysselsatta i de stadsdelar som varit delaktiga i utvecklingsarbetet har ökat (se diagram 3 i avsnitt 4.2.1). Det tvärsektoriella storstadsarbetet som utförts, delvis till följd av den dubbla målsättningen för storstadspolitiken, bidrar även aktivt till måluppfyllelse inom flera andra politikområden som t.ex. sysselsättningsmålet, regeringens mål att halvera antalet socialbidragsberoende mellan åren 1999–2004, utbildningspolitiken, demokratiutvecklingen, m.fl.

1.2.2 Lokala utvecklingsavtal – ett nytt instrument

Skr. 2003/04:49

Lokala utvecklingsavtal är ett nytt instrument som möjliggör ett tvärsektoriellt arbetssätt. Regeringen gjorde bedömningen i storstadspropositionen (prop.1997/98:168) att lokala utvecklingsavtal skulle tas fram för de mest utsatta stadsdelarna i storstadsregionerna. Utvecklingsavtalen innehåller lokalt framtagna mål, åtgärdsplaner, en reglering av de statliga och kommunala åtagandena i respektive område samt en plan för uppföljning och utvärdering. Av planen framgår det hur kostnaderna för överenskomna åtgärder skall finansieras. De lokala utvecklingsavtalen träffas mellan staten och de berörda kommunerna. Avtalen godkänns slutligen av regeringen.

Totalt omfattas 24 stadsdelar i sju kommuner av lokala utvecklingsavtal. De medverkande kommunerna är Botkyrka kommun, Göteborgs kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Malmö kommun, Stockholms kommun samt Södertälje kommun.

1.2.3 Geografisk avgränsning och befolkningsstruktur

De 24 geografiska områden som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen är avgränsade enligt något varierande principer. Gemensamt för de 24 stadsdelarna är att de i förhållande till omgivande storstadsregioner har en befolkning där bland annat låginkomsttagare, personer med långvarigt behov av försörjningsstöd¹ och invånare som är födda utomlands är överrepresenterade. Nyanlända invandrare söker sig i stor utsträckning till storstadsområden, vilket bidrar till att andelen med behov av försörjningsstöd ökar. Detta eftersom nyanlända invandrare under en övergångsperiod är i behov av försörjningsstöd innan de etablerat sig på arbetsmarknaden. De områden som omfattas av det lokala utvecklingsarbetet karaktäriseras också av en relativt hög andel unga invånare. Cirka 70 % är under 45 år jämfört med 57 % i hela Sverige. En del kommuner har valt att utgå från en geografisk avgränsning där hela eller större delen av en kommun- eller en stadsdel omfattas av det lokala utvecklingsarbetet. Andra kommuner har avgränsat de berörda områdena till särskilt utsatta områden inom en stadsdel.

1.3 Storstadsarbete i Norden

De nordiska ländernas stadspolitik² har under de senaste 20 åren utvecklats i liknande riktning. Storstadsarbetet har i hög grad präglats av 1960- och 70-talets välfärdspolitik med starka inslag av bostadspolitik, regionalpolitik samt kommunikationspolitik. Den nationella politiken i Norge, Finland, Sverige och Island har syftat till att främja en balanserad tillväxt mellan stad och glesbygd, där storstädernas tillväxt inte får ske på bekostnad av glesbygden.

¹ Till långvariga socialbidragstagare hör dem som mottagit socialbidrag och/eller introduktionsersättning i minst 10 månader respektive år.

² Med stadspolitik som begrepp avses här offentliga insatser på olika beslutsnivåer som har betydelse för städernas utveckling.

Samtidigt har andra politikområden arbetat med insatser för att möta tillväxten i storstäderna, framför allt genom åtgärder i bostadspolitiken samt genom investeringar i städernas kommunikationssystem.

Under största delen av 1980-talet präglades politiken av boendesociala insatser, stadsförnyelse och fysisk upprustning av förortsområden. Under slutet på 1980-talet var drivkraften inom storstadspolitiken målet om en ekologiskt hållbar utveckling av städerna. Samtidigt med 1980-talets högkonjunktur, överhettningen på arbetsmarknaden och tillväxten i storstadsregionerna har den sociala och etniska boendesegregationen tilltagit i flera nordiska stadsregioner. Sedan början på 1990-talet har problemet med segregation stått högt på den politiska dagordningen i samtliga nordiska länder. En utlösande faktor för initiativ till en mer samlad stadspolitik har – i alla fall i Sverige, Danmark och Norge – varit tendenserna till en ökande social och etnisk segregation i storstäderna.

I alla nordiska länder utom Island finns nu ansatser till en nationell stadspolitik. Trots liknade utgångspunkter – i fråga om urbana förhållanden, institutionella och politiska förutsättningar – finns grundläggande skillnader i fråga om mål och inriktning i den stadspolitik som är under framväxt.

Sättet att organisera stadspolitiken skiljer sig åt mellan de nordiska länderna. Ansvarsfördelningen mellan olika departement varierar liksom de ämnen som inkluderas i de olika ländernas stadspolitik. I Danmark ansvarar fem departement för olika stadspolitiska frågor (Miljøministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Socialministeriet och Trafikministeriet) medan det i Finland är Miljöministeriet och Inrikesministeriet som delar på ansvaret.

Utöver den formella fördelningen som finns mellan de olika departementen finns det i Sverige, Norge och Finland tvärsektoriella organ som arbetar med den nationella storstadspolitiken. I Norge finns t.ex. Storbyforum, i Finland en samarbetsgrupp för regioncentra och stadspolitik och i Sverige storstadsdelegationen.

1.4 EU-medverkan i storstadsutvecklingen

1998 antog Europeiska kommissionen sitt Meddelande ”En hållbar stadsutveckling i EU” KOM (98) 605. Kommissionen markerar därmed att det är viktigt med en positiv utveckling i stadsregionerna om de övergripande ekonomiska, miljömässiga och sociala målen skall kunna uppnås. Kommissionens övergripande målsättningar för urban utveckling harmonierar väl med de mål för svensk storstadspolitik som regeringen slagits fast i storstadspropositionen. Regeringen har för avsikt att stödja de förslag som syftar till att uppnå de tvärsektoriella målen för Europas storstadsregioner och särskilt bevaka de frågor som specifikt berör insatser i de svenska storstadsregionerna.

Urban och *Urbact* är program inom ramen för EU:s strukturfonder som avser att gynna stadsutvecklingen inom EU.

Insatserna inom *Urban-programmet* syftar till att nå ekonomisk och social förnyelse i städer med problemfyllda bostadsområden som präglas av ökad arbetslöshet, ohälsa och bidragsbehov. Programmet skall mot-

verka social utslagning och bidra till att långtidsarbetslösa personer bland etniska minoriteter, ungdomar och kvinnor kommer in på den ordinarie arbetsmarknaden. Ett annat mål är att utveckla ett lokalt näringsliv samt en ökad trygghet och säkerhet i området. Insatserna består i att

- ta till vara och utveckla mänskliga resurser med särskild inriktning på att höja motivationen och utveckla kompetensen samt påverka attityder och
- höja Urban-områdets attraktivitet och status genom att förstärka den ekonomiska, sociala och kulturella infrastrukturen.

I Sverige har Göteborg ett Urban II program under innevarande period 2000–2006, vilket omfattar stadsdelarna Gunnared, Lärjedalen och Lundby. Malmö hade under föregående Urban-period, 1995–2000 ett Urban I program.

Syftet med *Urbact* är att stödja transnationellt utbyte av kunskap och erfarenheter för ekonomisk och social utveckling i stadsregioner. Målgruppen är i första hand områden som fått eller får stöd via Urban-programmen. Till exempel leder Malmö, ett ungdomsprojekt på temat; *From Exclusion to Inclusion*.

2 Stadsdelen och invånarna

2.1 Ett helhetsperspektiv

Avsikten med de lokala utvecklingsavtalen är att främja en helhetssyn i utvecklingsarbetet. För att lyckas med detta har framför allt fyra centrala metoder tillämpats av stat, kommun och stadsdelar i arbetet med att teckna lokala utvecklingsavtal och åtgärdsplaner. De fyra metoderna benämns, målstyrning, samverkan, långsiktighet och underifrånperspektiv (se avsnitt 3.2).

Underifrånperspektivet är den mest omdiskuterade metoden i storstadsarbetet. Bland annat har den nationella utvärdering som utförts av Integrationsverket liksom de rapporter som Mångkulturellt centrum gjort på uppdrag av regeringen haft ett underifrånperspektiv. Under Sveriges ordförandeskap i EU genomfördes ett internationellt seminarium i Södertälje, under namnet Urban Futures. Även här betonades underifrånperspektivet i det internationella storstadsarbetet. I dag är det en vedertagen arbetsmetod hos tjänstemän som arbetar med utvecklingsarbete men tillämpningen av metoden kräver mycket kraft och resurser av inblandade parter för att bli framgångsrik.

I denna skrivelse åskådliggörs arbetsmetoden i beskrivningen av utvecklingen på stadsdels- och individnivå i Fittja i avsnitt 3.3. Fittja har valts som exempel på grund av att Mångkulturellt centrum i Botkyrka har följt utvecklingen i Fittja ur ett underifrånperspektiv sedan det första avtalet tecknades. Mångkulturellt centrums studier har möjliggjort en mera fördjupad dokumentation av utvecklingen i en av de 24 stadsdelarna. Förutsättningarna för de 24 stadsdelarna är självklart inte de samma även om flera faktorer, som nämndes i avsnitt 1.2.3, är relativt lika. Fittjas utveckling är unik och skall ses som ett exempel av 24. Statistik över utvecklingen i Fittja presenteras i bilaga 2. Statistisk redogörelse för utvecklingen i samtliga 24 stadsdelar finns i bilaga 3.

2.2 Fittja

Under de första åren på 1970-talet växte det moderna Fittja bland annat som en följd av ökad inflyttning och öppnande av såväl centrum som tunnelbanelinje. Bebyggelsen i Fittja består huvudsakligen av större kvarter med hyreshus grupperade kring Fittja tunnelbanestation. I anslutning till t-banestationen finns också Fittja centrum. I de yttre delarna av stadsdelen finns gruppbyggda småhus. Andelen småhus är drygt 15 %, resten av byggnaderna är flerbostadshus. I dag bor det cirka 7 300 invånare i Fittja. Befolkningen är ung jämfört med genomsnittet för hela Botkyrka kommun och ännu yngre jämfört med Stockholms län. Cirka 40 % av befolkningen är under 24 år. Fittja är ett område präglad av stor mångfald. 61 % av invånarna är födda utomlands och 31 % är barn till föräld-

rar som är födda utomlands. De boende i området kommer från 52 länder och talar 47 olika språk.

Arbetslösheten minskade under 1998–2000 från 8 % till 4,4 % och därefter har arbetslösheten åter ökat till 5,5 % i slutet av 2002. I takt med att sysselsättningsgraden har ökat så har andelen invånare med behov av försörjningsstöd minskat. Trots den ökade sysselsättningen har Fittja den lägsta förvärvsfrekvensen i Botkyrka.

Fittja har ett positivt flyttningsnetto beträffande migranter från utlandet och övriga riket men ett negativt flyttningsnetto beträffande migranter från övriga kommunen och övriga länet. Enligt Integrationsverkets undersökning tillhör de flesta som flyttar från Fittja den resursstarka gruppen. Fittjas stämpel som problemområde bidrar till att när invånarna skaffat sig mer resurser i form av pengar, utbildning, kontakter, etc. så väljer många att flytta trots att de trivs.

Det lokala utvecklingsarbetet i Fittja fokuserar på barn och ungdomar men också på utvecklingen av dialogen med Fittjaborna och föreningslivet, tryggheten i området samt insatser för att öka sysselsättningen. Strategin har varit att utgå från de boendes egna idéer och släppa fram invånarnas egna resurser för att tillsammans utveckla Fittja.

2.3 Storstadspolitiken i ett underifrånperspektiv

Mycket har sagts och skrivits om storstadspolitiken men många gånger har dessa beskrivningar utgått från ett tjänstemannaperspektiv. Syftet med detta avsnitt om Fittja är i stället att anlägga ett underifrånperspektiv, det vill säga att sätta de boendes delaktighet i och upplevelser av storstadsarbetet i fokus. Hur ser de boende på storstadsarbetet och situationen i sitt bostadsområde? Hur har man berörts och påverkats av de olika insatser som bedrivits och bedrivs inom ramen för detta arbete?

De utvärderingar av storstadsarbetet i Botkyrka kommun som utförts av forskare vid Mångkulturellt Centrum baseras på material där både tjänstemän, boende och andra aktörer kommer till tals, vilket ger ett gott underlag för att ta sig an denna uppgift. År 1999 utfördes en enkätundersökning som riktades till 1000 personer i Fittja, där man bland annat svarade på frågor om arbete, ekonomi, sin upplevelse av situationen i området samt vad man trott om storstadsarbetets möjligheter att åstadkomma förbättringar.

Resultaten från undersökningen finns presenterade i rapporten Tusen röster om Fittja. Hösten 2002 och våren 2003 upprepades samma undersökning, vilket gör det möjligt att utläsa om de boende upplever att den egna livssituationen och situationen i området har förändrats. (se bilaga 2 för närmare presentation av den jämförande kvantitativa studien samt grafisk framställning av det statistiska materialet)

Framställningen nedan baseras även på en serie djupintervjuer med Fittjabor som utfördes under 2000 och 2002 av Mångkulturellt centrum i Fittja. Intervjuerna från 2000 berör ett brett spektrum av frågor rörande den egna livssituationen och boendet i Fittja medan intervjuerna från 2002 tillkommit som en del av ett projekt som handlade om ungdomar med invandrarbakgrund och deras upplevelser av delaktighet i samhället. De namn som förekommer i kommande textavsnitt är fingerade. Därtill

har Mångkulturellt centrum helhetsutvärderat storstadsarbetet i Botkyrka kommun samt gjort fyra delutvärderingar av olika insatser i kommunen. I detta avsnitt beskrivs storstadsarbetet i Fittja, varav det framförallt är bostadsområdet Fittja som avses, men med vissa utblickar mot närliggande områden som Alby, Hallunda och Norsborg.

Storstadsarbetet i Fittja

Innan fokus riktas mot själva kärnfrågan, de boendes tankar om sitt bostadsområde och det pågående utvecklingsarbetet, ges en kortfattad beskrivning av hur storstadsarbetet utformats i Fittja. Denna beskrivning syftar inte till att ge en heltäckande och detaljerad bild av de olika insatser som bedrivits och bedrivs i området utan syftar till att ge en uppfattning om arbetets inriktning, det vill säga vilka olika åtgärdsområden som prioriterats, samt hur man gått till väga för att definiera dessa områden.

Botkyrka kommun och Fittja har under många år ingått i olika typer av satsningar mot den ökande segregationen i Sverige. Dessa satsningar inleddes 1996 med de s.k. Blommanpengarna som 1998 ersattes av en annan satsning, kallad nationella utvecklingsområden. Fittja, liksom två kommundelar i Malmö och en kommundel i Göteborg valdes ut som nationella utvecklingsområden. I inledningsfasen av arbetet med Fittja som nationellt utvecklingsområde anordnades flera stormöten där de boende inbjöds för att diskutera situationen i området. Utifrån dessa diskussioner formulerades sex olika målområden inom vilka insatser borde göras.

1999, innan tiden för de nationella utvecklingsområdena ännu löpt ut, ersattes de av dagens storstadspolitik. Från och med 2000 kom så Fittjasatsningen som nationellt utvecklingsområde att inlemmas i storstadsarbetet i Botkyrka kommun. Men redan innan storstadsarbetet sattes igång hade de ursprungliga sex kärnfrågorna reviderats till fyra. Dessa kärnfrågor, utifrån vilka storstadsarbetet i Fittja bedrivs i dag är; Arbete/sysselsättning, Trygghet inne/ute, Svenska språket, Demokrati/medborgarinflytande.

I och med att de ursprungliga målområdena omformulerades försvann också vissa formuleringar rörande exempelvis förbättrad service i området, fler kontaktytor mot omvärlden och målet att "ge omvärlden möjlighet att ta del av Fittjas kunskaper och resurser".

Nämnas bör också att Fittjasatsningen vanligtvis brukar benämnas som "Fittjaprojektet" bland de boende i området, oavsett om man talar om den del av satsningen som ingick i de nationella utvecklingsområdena eller om dagens pågående storstadsarbete.

Materiell och social miljö

Åsikter och tankar om den materiella miljön i Fittja är ett tema som återkommer i många av intervjuerna med Fittjabor. Å ena sidan framhävs den vackra naturen, med mycket grönska och närheten till Albysjön, som en positiv aspekt som bidrar till trivsel bland de boende i området. Å andra sidan talar många om nedskräpning och förstörelse av utomhusmiljön som en negativ aspekt som skapar minskad trivsel.

De enkätundersökningar som riktats till 1 000 boende i Fittja i åldrarna 18-64 år, visar en tydlig positiv förändring av upplevelsen av trivsel i Fittja mellan 1999 och 2003. Den positiva förändringen gäller samtliga ålderskategorier, dvs. 18-24 år, 25-54 år och 55-64 år. Förändringen är även positiv då invånarna delas in efter utbildningsnivå; högst grundskola, högst gymnasium, universitet eller högskola samt efter bostadsadress.

Några av de insatser som drivits inom ramen för storstadsarbetet i Fittja har handlat just om att åtgärda den materiella miljön, till exempel uppbyggnaden av centrum, förbättrad gatubelysning och renovering av Fittjaskolan. Med utgångspunkt i de ovan refererade synpunkterna ser det ut att finnas en relativt stor överensstämmelse mellan Fittjabornas åsikter och de åtgärder man vidtagit inom storstadsarbetet gällande den materiella miljön. Samtidigt framkommer också i flera av intervjuerna kritik mot vad man ser som en allt för ensidig och ytlig satsning på "det yttre". I stället för att bygga om centrum borde man satsa mer på de verkligt viktiga frågorna, så som arbete, utbildning, språk och förbättrad service med mera, menar kritikerna. Denna kritik bekräftas även av enkätundersökningen från 1999 där oren miljö rankades som nummer fyra av sex på listan av upplevda problem, efter exempelvis arbetslöshet och dåliga skolor och förskolor.

Om den materiella miljön ofta beskrivs som problematisk framhävs däremot den sociala miljön som något positivt. Många har flera av sina nära vänner i Fittja, även om man också umgås med människor från andra delar av Stockholm. Flera av de intervjuade berättar också uppskattande om atmosfären och folklivet i Fittja, särskilt grillningen nere på ängen och de olika evenemang, fotbollsmatcher och festivaler, som brukar anordnas där under sommartid. "Det finns mycket att se i Fittja och väldigt mycket liv, det är mycket folk på gatorna vilket man tycker om när man kommer från mitt land", säger Sara, som är i trettioårsåldern och kommer från ett land i det forna Östeuropa. Även Laura, som är runt de femtio och född i Chile, beskriver Fittja på ett liknande vis när hon säger: "Fittja lever. Här lever man verkligen!".

Även enkätundersökningarna som genomförts 1999 och 2003 visar att en klar majoritet i samtliga åldersgrupper och utbildningsnivåer svarar ja på frågan "Är du nöjd med ditt umgänge?" Förändringen är dessutom positiv under perioden i samtliga grupper förutom i åldersgruppen 55-64 år, där 83 % uppger att de är nöjda med sitt umgänge 2003 mot 90 % 1999.

Ställer man denna i huvudsak positiva bild av det sociala livet i Fittja mot några av de insatser som drivs i närområdet framstår en viss diskrepans. Projektet Gula dörren i Fittja, Alby kvinnocenter och Alby kvinnoforum är tre insatser som vänder sig till kvinnor och syftar till att bryta deras eventuella isolering. Ingen av de kvinnor som uttalat sig ovan ger uttryck för att de känner sig socialt isolerade. Inte heller de kvinnor vid Alby kvinnocenter som intervjuats i samband med utvärderingen av insatsen uppgav att de kände sig isolerade.

Även upplevelser av trygghet eller otrygghet är företeelser nära förknippade med trivsel. Trygghet både inomhus och utomhus är också en av storstadsarbetets fyra kärnfrågor. Men i enkätundersökningen från 1999 rankade de tillfrågade Fittjaborna otrygghet näst längst ner på listan över upplevda problem. Samtidigt svarade emellertid 47 % av dem ja på frågan om de kände sig trygga i Fittja sent på kvällen. Hur kan då detta tolkas? Tittar vi på de intervjuer som gjorts med Fittjabor nyanseras bilden ytterligare samtidigt som också ett tänkbart svar kan skönjas. Med få undantag uppgav de intervjuade att de kände sig trygga i Fittja. Så här säger Daniel, en ung man i tjugoårsåldern:

”Alltså jag känner alla här och jag är uppvuxen med de flesta här, man känner att man vet vilka personerna är. Jag känner mig trygg här, tryggare här än vad jag skulle göra någon annanstans. Alby det ligger inte så långt härifrån, det är en station, men jag känner mig ändå inte så trygg där.” (2002)

I likhet med Daniel förklarar många, särskilt de yngre Fittjaborna, sin upplevelse av trygghet i Fittja med att man känner människorna som bor där, det är grannar, gamla skolkamrater och vänner man möter när man rör sig i området. Samtidigt säger några av kvinnorna att det ibland kan kännas lite kusligt att gå ensam utomhus sent på kvällen, men inte mer än vad det skulle göra på något annat ställe, snarare tvärtom. En möjlig tolkning av de till synes motsägelsefulla enkätsvaren skulle kunna vara att den otrygghet som cirka hälften av de svarande sagt sig uppleva inte behöver vara direkt kopplad till Fittja.

Några av de intervjuade berättar emellertid att de själva, grannar eller goda vänner i området blivit utsatta för inbrott i sina bilar och hus en eller flera gånger. Detta skapar givetvis en känsla av otrygghet menar man, men det handlar främst om obehaget att bli av med sina ägodelar snarare än om rädsla för fysiskt våld. Flera uppger också att de tycker det är synd att polisstationen i Fittja lagts ner eftersom man upplever att man fått en ökning av brott som bilstöld, snatteri och rån som följd. Daniel är en av de Fittjabor som på olika sätt är aktiv i förändringsarbetet i Fittja, bland annat genom sitt engagemang i insatsen Lugna gatan. Så här beskriver Daniel anledningen till att han valde att gå med i Lugna gatan:

”Lugna gatan var ju mest för att mina kompisar var med, så jag ville typ bara vara med. Annars så hängde man ju bara i centrum och väntade till de slutade /.../ Sedan har man ju lärt sig mycket, man får gå utbildningar i hjärt- och lungräddning, etik och moral och sånt där, så man har lärt sig därifrån också.” (2002)

Samtidigt som Lugna gatan erbjudit tillfälle att få vara tillsammans med kompisarna har arbetet även inneburit nya kunskaper och en konkret möjlighet att göra något för området. Daniel berättar till exempel stolt om hur han och vännerna från Lugna gatan tackats av rektorn i Fittjaskolan eftersom skolans kostnader för skadegörelse minskat avsevärt som en följd av deras arbete. De olika utsagorna om Fittjabornas upplevelser av

trygghet är många och till synes motsägelsefulla. Ändå kan man nog säga att det tycks finnas en relativt god överensstämmelse mellan Fittjabornas upplevelser och storstadsarbetets insatser för ökad trygghet. Jämför man enkätundersökningarna från 1999 och 2003 framkommer också att andelen personer som känner sig otrygga i Fittja på kvällen minskat från 44 % till 37 %. Sannolikt är detta, åtminstone delvis, ett resultat av de satsningar på trygghet som gjorts i området.

Skolan och det svenska språket

Trots att flertalet av de intervjuade Fittjaborna trivs i Fittja pekar många av dem på problem och orosmoment av olika slag. Här utgör skolan och det svenska språket ett återkommande tema som flera av de intervjuade med barn i skolåldern uttrycker stor oro kring.

I enkätundersökningen från 1999 uppgav 61 % att de tror att deras barn behöver extra hjälp med svenska språket samt med studierna. I samma undersökning 1999 placerar sig dåliga skolor och förskolor på tredje plats på listan över upplevda problem. De intervjuade Fittjabornas kritik mot skolorna i Fittja handlar dels om stökig studiemiljö och brist på resurser, men framför allt om bristen på skolkamrater med svenska som modersmål och den undermåliga språkinlärningsmiljö som detta anses leda till. Det svenska språket, som utgör en av de fyra kärnfrågorna för storstadsarbetet i Fittja, tycks alltså vara en angelägen fråga även för de boende i området. Många kritiserar också skolorna i Fittja för deras bristande studieresultat. Så här säger Sara som har en son som snart skall börja i skolan.

”Han skall inte gå i Fittja. Dels för att jag redan har ställt honom i kö till en annan skola inne vid Fridhemsplan, det är en privat musikskola från sex år /.../ Och det andra är för att jag inte tycker att det är tillräckligt bra här helt enkelt. Studieresultaten är ju hemska i det här området, det är bara femtio procent som klarar av nian, det är ju ingenting. Och jag kan inte påverka vilka barn han umgås med här, det kan ju vara barn med dålig bakgrund, alltså med sociala problem”.(2000)

I likhet med Sara är flera av de intervjuade av olika anledningar tveksamma till att låta sina barn gå i skolan i Fittja. Men för familjer som inte upplever att de har råd med privat skolgång är möjligheten att välja skola begränsad. Bahar som har tre söner fick kämpa hårt för att hennes två äldsta söner skulle få möjlighet att studera i ett annat område. Den yngsta sonen går emellertid i skolan i Fittja, eftersom kommunen denna gång avslagit hennes begäran med hänvisning till allt för höga kostnader. Trots att Bahar säger att hon älskar Fittja funderar familjen därför på att flytta om de får möjlighet. "Mina barn måste lära sig bra svenska, hur skall de annars få arbete? Jag måste tänka på mina barns framtid!"(2000), förklarar hon.

Även Abdul, vars barn går i skolan i Fittja, oroar sig över barnens utbildning och möjligheter att tillägna sig en fullgod svenska. Men i stället för att söka till andra skolor har Abdul valt ett annat sätt att hantera problemet på. I samband med att familjen köpte sitt radhus fattade man ock-

så beslutet att inte "fly" från Fittja, utan i stället stanna kvar och kämpa för en förändring till det bättre. Därför är han på olika sätt livligt engagerad i storstadsarbetet, men när det gäller insatserna på skolans område är han besviken. Abdul är kritisk till en enligt hans mening allt för ensidig satsning på "det yttre". Tittar man på de insatser som startats inom ramen för storstadsarbetet i både Fittja, Alby, Hallunda och Norsborg finner man åtskilliga språkpedagogiska verksamheter. Flertalet av insatserna riktar sig emellertid till barn i förskole-, låg- och mellanstadieåldern, vilket innebär att Abduls barn som går i högstadiet inte kan ta del av det extra stödet. Men vid sidan av sitt engagemang i skolfrågan är han också aktiv inom den pakistanska föreningen där man med hjälp av "storstads-pengar" bland annat anordnar datakurser, läxhjälp och idrottsaktiviteter för barn och ungdomar. På detta sätt vill man stötta barnen i deras studier och samtidigt erbjuda en rolig och utvecklande sysselsättning, något som han menar att man lyckats bra med.

Sara som har en son som nyligen börjat på en av de språkförskolor som bedrivs inom ramen för storstadsarbetet är också positivt inställd och är glad över att sonen lärt sig mycket svenska på kort tid. Hon menar att varaktiga förändringar på bred front kräver både resurser, tid och kontinuitet. Samtidigt antyder svaren i de båda enkätundersökningarna att satsningarna på språkutveckling i Fittja givit goda resultat. Under perioden 1999 till 2003 har andelen som anser att deras barn behöver extra hjälp med svenska språket samt med studierna minskat från 61 % till 36 % respektive från 62 % till 39 %.

Arbete och sysselsättning

Arbete och sysselsättning är den fjärde kärnfrågan för storstadsarbetet i Fittja. I enkätundersökningen från 1999 rankades arbetslöshet näst högst på listan av upplevda problem. Många av de intervjuade Fittjaborna pekar också på arbetslöshet som ett grundläggande problem, som i sin tur anses leda till en rad andra problem. Här tycks alltså finnas en hög grad av överensstämmelse mellan Fittjabornas åsikter och storstadsarbetets prioriteringar.

Endast en av de intervjuade Fittjaborna var vid intervjutillfället arbetslös, men flera uppgav att de hade en svår ekonomisk situation samt att de någon gång varit arbetslösa. Eftersom nästan alla arbetade eller studerade hade de inte heller någon erfarenhet av de olika arbetsmarknadsinsatser som drivs i Fittja. Däremot intervjuades ett antal arbetssökande från Fittja och dess närområde i samband med utvärderingen av insatsen Arbetskraft Fittja. Flertalet av de intervjuade deltagarna ansåg att de fått mer individuell hjälp och bättre vägledning än vid en traditionell arbetsförmedling. Samtidigt fanns det deltagare som hade negativa erfarenheter av insatsen.

"Platsförmedlarna lyssnar inte på oss, vi lever i olika verkligheter och det blir en krock /.../ Vi blir skickade till fel åtgärder. De måste börja skicka oss på ett mer seriöst sätt. Jag kan inte leva såhär. Jag lever i fattigdom. Arbetsförmedlingen måste ta oss på allvar och fråga sig, vad behöver den här personen? Vi är vuxna människor". (2000)

Hur många av de intervjuade deltagarna vid Arbetskraft Fittja som fick arbete och hur många som förmedlades till olika typer av arbetsmarknadsåtgärder framgår inte av rapporten. Enligt enkätundersökningen från 1999 hade 43 % stadigvarande arbete medan motsvarande siffra för 2003 var 53 %. Men denna ökning är inte självklart ett resultat av storstadspolitiken och arbetet i de utvalda stadsdelarna, utan kan sannolikt även relateras till förändringar på arbetsmarknaden i stort.

Behovet av förbättrad service

I de ursprungliga sex målområdena, som formulerades då arbetet med Fittja som nationellt utvecklingsområde sattes igång, var bland annat förbättrad service ett av målen. Men när målområdena senare reviderades till fyra kärnfrågor föll detta mål bort. Samtidigt uttrycker flertalet av de intervjuade Fittjaborna starka önskemål om förbättrad service i området. Många är till exempel mycket missnöjda med posten i Fittja sedan den byggts om, eftersom man nu fått färre kassor, ett dåligt fungerande kösystem och kraftigt inskränkta öppettider.

Förutom ett bättre fungerande postkontor önskar sig många även bank, bankomat, polisstation, apotek och ett större utbud av affärer, caféer och restauranger. Adem, som bott i Fittja i över tjugo år, tycker att Botkyrka kommun missköter området:

”Det är många saker som fattas, som behövs /.../ Därför tänker människor ibland att de skall flytta härifrån, för kommunen sköter det inte riktigt /.../ Fittja är som Botkyrkas styvbarn”. (2000)

Sannolikt vill de flesta människor ha tillgång till bra service i det område där de bor, i detta avseende avviker Fittjaborna knappast från det stora flertalet. Men i uttalandena ovan uttrycks också tankegångar som troligtvis kan sägas vara mer specifika för Fittja och andra s.k. utsatta områden. Här speglas en känsla av att leva i ett övergivet område som tycks vara nära förknippad med tillgången till service av olika slag. Samtidigt kan konstateras att det inom ramen för storstadsarbetet, med undantag för extra resurser till arbetsförmedling och medborgarkontor, inte har vidtagits några åtgärder för att förbättra servicen i Fittja.

Förändrig i delaktighet

I de enkätundersökningar som utfördes 1999, 2002 och 2003 användes tre variabler för att mäta delaktighet på lokal nivå. Dessa tre var deltagande i svenska kommunvalet, medlemskap eller aktivt deltagande i någon invandrarförening samt deltagande i möten som anordnats av Fittjasatsningen. Undersökningen visade en positiv förändring beträffande röstdeltagande i kommunalvalet i samtliga åldersgrupper och utbildningskategorier, utom ålderskategorin 55–64 år. I genomsnitt 78 % av deltagarna i undersökningen uppgav att de röstat i senaste kommunalvalet till skillnad från i genomsnitt 68 % 1999. Deltagande i föreningslivet har däremot avtagit i samtliga ålders- och utbildningskategorier mellan 1999 och 2003. I genomsnitt var 37 % engagerade i någon invandrar-

förening till skillnad mot 23,5 % 2003. Beträffande deltagande vid de möten som anordnats för storstadsarbetet i Fittja har deltagandet ökat från 15,4 % 1999 till 19,5 % av de tillfrågade 2003. Skr. 2003/04:49

Mediebilden av Fittja

Ett tema som återkommer i samtliga intervjuer med Fittjabor är massmedias beskrivningar av Fittja, som upplevs som allt för problemfokuserade och ensidiga. Till följd av den negativa mediabilden har Fittja fått ett oförtjänt dåligt rykte som drabbar och färgar av sig på den enskilda individen.

Bilden av Fittja kan få än allvarligare konsekvenser. Daniel hävdar till exempel bestämt att det faktum att han bor i Fittja gör det svårare för honom att finna arbete. Medan vänner med likvärdiga meriter som bor i andra stadsdelar får arbete får Daniel inte ens svar på sina arbetsansökningar. Mediaskildringarna av ”problemen” i Fittja har blivit ett problem i sig, en börda som varje Fittjabo bär med sig i sitt möte med omvärlden. Ett av de mål som försvann när de ursprungliga målområdena omformulerades var målet att skapa fler kontaktytor mot omvärlden och ”ge omvärlden möjlighet att ta del av Fittjas kunskaper och resurser”, det vill säga att förmedla en positivare bild av området. I dag är också mycket få av de insatser som drivs i området inriktade på detta, i stället riktas fokus mot Fittja och dess invånare.

Men på Ungdomens hus i Fittja, vars uppbyggnad finansierats av medel från storstadsarbetet i Botkyrka kommun, finns en grupp ungdomar som arbetar med en hemsida om Fittja med syfte att sprida en positiv motbild till den dominerande mediabilden. En av ungdomarna som varit med från början och arbetat med att bygga upp hemsidan tycker att han och de andra ungdomarna i gruppen haft stor möjlighet att utforma sidan som de själva velat. På frågan om varför han valde att engagera sig i insatsen svarar Daniel:

”Det verkade intressant bara och så skrivs det så mycket dåligt om Fittja hela tiden. Och så gillar jag att skriva. Min största dröm är att bli manusförfattare i framtiden. Jag vet inte... man känner sig fri på något sätt när man skriver. Jag tror absolut att man kan påverka genom att skriva”.(2002)

Samtidigt som insatsen inneburit en möjlighet att påverka den allmänna bilden av Fittja har den också erbjudit ett tillfälle för honom att utveckla sitt skrivande. När Daniel inte arbetar med hemsidan eller Lugna gatan spenderar han mycket av sin fritid på Ungdomens hus. Daniel berättar om ett av besöken där som fått stor betydelse för honom:

”Vi hade, det kom några brandmän till Ungdomens hus i januari tror jag att det var och så blev jag intresserad. De behövde, de sa att de söker unga killar med invandrarbakgrund och så, så jag blev intresserad. Jag har alltid gillat det, alltså brandman är rätt häftigt.”(2002)

Via Ungdomens hus har Daniel också fått inspiration till att välja ett yrke och utbilda sig. Skr. 2003/04:49

Avslutning

Även om merparten av de intervjuade sade sig trivas i Fittja funderade några av dem på att flytta medan några var före detta Fittjabor som nyligen lämnat området. Men varför väljer människor att flytta trots att de trivs? Och vilka är de som flyttar, går det att se ett mönster?

Bland dem som funderade på att flytta utgjorde personer i övre medelåldern med svensk bakgrund och en relativt god ekonomi en stor andel. Här spelade områdets dåliga rykte och de sjunkande priserna på radhusen en avgörande roll även om också andra faktorer som exempelvis nedskräpning hade betydelse. Som vi sett kan även oro över barnens skolgång och framtid vara en orsak till att man vill flytta från Fittja. De personer som redan lämnat området var uteslutande yngre personer, såväl med svensk bakgrund som med invandrarbakgrund, som studerade eller planerade att studera på universitet eller högskola. Även om det här bara rör sig om ett litet antal personer syns ändå ett mönster. Det är främst yngre människor, ”svenskar”, personer med en relativt god ekonomi och högutbildade som väljer att lämna Fittja, vilket även bekräftas av tillgänglig statistik.

I enkätundersökningen från 1999 rankades bristen på svenskar högst upp på listan av upplevda problem, något som också delvis ligger till grund för kritiken mot skolan och oron för barnens språkinläring. I samma undersökning framkom också att 68 % av de svarande skulle vilja flytta till ett annat område om de hade möjlighet. Frågan är om storstadsarbetet, så som det utformats fram till i dag, kan förändra den negativa bilden av Fittja och hindra utflyttningen av människor med svensk bakgrund? Samtidigt finns också en risk att människor när de får det bättre ställt tenderar att lämna området, vilket öppnar för frågan om målet att bryta segregationen verkligen kommer att nås? Att man får det bättre och därmed ökad möjlighet att välja bostadsort kan visserligen ses som ett steg mot integration, men samtidigt konserveras Fittja som ett, med svenska mått mätt, fattigt och etniskt segregerat område. Vid en jämförelse mellan de båda enkätundersökningarna syns emellertid en positiv trend. Medan 47 % av de svarande 1999 trodde att ”Fittjaprojektet” skulle kunna påverka situationen i Fittja svarade 58 % av de svarande 2002 att de ansåg att ”Fittjaprojektet” faktiskt åstadkommit förbättringar i området. Samtidigt har andelen som svarat att de skulle vilja flytta från Fittja till ett annat område om de kunde minskat från 67 % 1999 till 51 % 2003.

3 Storstadsarbetet organiseras

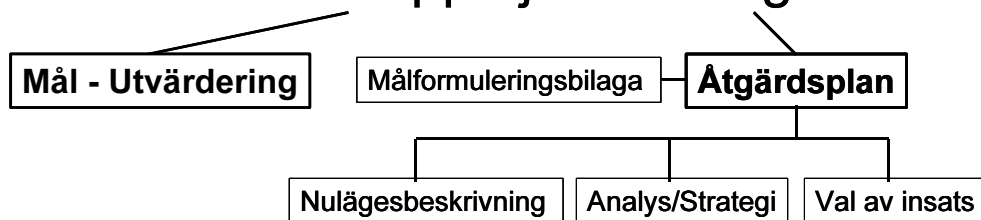
3.1 Lokala utvecklingsavtal

Ett övergripande mål för storstadspolitiken är att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och verka för jämlika levnadsvillkor för både män och kvinnor i storstäderna. För att detta mål skall kunna nås krävs långsiktiga och samordnade insatser för att stärka medborgarna i de socialt utsatta bostadsområdena och för att ta till vara den kraft och kompetens som dessa besitter.

Regeringen gjorde därför bedömningen i storstadspropositionen att lokala utvecklingsavtal skulle tas fram för de mest utsatta stadsdelarna i storstadsregionerna. Dessa utvecklingsavtal innehåller lokalt framtagna mål, åtgärdsplaner, en reglering av de statliga och kommunala åtagandena i respektive område samt en plan för uppföljning och utvärdering. Av planen framgår det hur kostnaderna för överenskomna åtgärder skall finansieras. De lokala utvecklingsavtalen träffas mellan staten och berörda kommuner. Storstadsdelegationen bereder regeringens beslut om godkännande av utvecklingsavtal (se avsnitt 3.6).

En av storstadsdelegationens viktigaste uppgifter är därför att tillsammans med ett antal storstadskommuner utarbeta förslag till lokala utvecklingsavtal. Avtalen omfattar överenskommelser om insatser i socialt utsatta bostadsområden i sju kommuner: Botkyrka kommun, Göteborgs kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Malmö kommun, Stockholms kommun samt Södertälje kommun.

Avtalskappa jämte bilagor

B o e n d e

De lokala utvecklingsavtalen består av en s.k. avtalskappa och ett antal bilagor. Avtalskappan reglerar kommunens och statens åtaganden, parternas mål och ansvariga utvärderare. Bilagorna innehåller till exempel åtgärdsplaner, samverkansavtal, framtidsbilaga och utvärderingsprogram. Åtgärdsplanerna kan alltmer ses som stadsdelarnas egentliga utvecklingsprogram med nulägesbeskrivning, analys, strategi och val av insatser.

I avtalet redovisas en sammanhängande målkedja. Den innehåller övergripande nationella mål beslutade av riksdagen och lokala effektmål som kommunerna tagit fram i samverkan med andra aktörer. Utvärdering görs både på nationell och på kommunal nivå.

3.1.1 Tjugofyra stadsdelar i sju kommuner

Regeringen erbjöd de i storstadspropositionen angivna storstadskommunerna en möjlighet att teckna lokala utvecklingsavtal med staten. Kommunerna fick själva välja vilka stadsdelar eller avgränsade bostadsområden som skulle ingå i avtalet och därmed upprätta lokala åtgärdsplaner.

De 24 geografiska områden som omfattas av storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal är därmed avgränsade enligt något varierande principer. En del kommuner har valt att utgå från en geografisk avgränsning där hela eller större delen av en kommun- eller stadsdel omfattas av det lokala utvecklingsarbetet. Ett sådant exempel är Jordbro i Haninge. Andra kommuner har avgränsat de berörda områdena till särskilt utsatta områden inom en stadsdel. Malmö stad har arbetat enligt denna princip när man avgränsat de delar av Rosengård som omfattas av storstadsarbetet.

De 24 bostadsområden som berörs av lokala utvecklingsavtal skiljer sig från varandra i flera avseenden. I relation till de omgivande storstadsregionerna har de emellertid flera gemensamma karaktärsdrag. Gemensamt för de 24 områdena är att de i förhållande till omgivande storstadsregioner har en befolkning med stor andel låginkomsttagare och personer med behov av försörjningsstöd. Befolkningen är förhållandevis ung, cirka 70 % är under 45 år. Befolkningen ökar också snabbare i de av storstadspolitikens berörda områdena än i storstadsregionerna som helhet. En bidragande orsak till den snabba befolkningsutvecklingen är att nyanlända invandrare i stor utsträckning bosätter sig i de berörda områdena. Andelen utrikes födda är också betydligt högre i de 24 stadsdelarna än i de omgivande stadsregionerna. Denna andel varierar relativt mycket men är i genomsnitt 50 %.

De tre storstadsregionerna uppvisar sinsemellan stora regionala skillnader, inte minst beträffande situationen på arbetsmarknaden. Dessa skillnader avspeglas även i de 24 stadsdelarna. År 1999 varierade förvärvsintensiteten i de 24 stadsdelarna mellan 22 % och 68 %, medan genomsnittet för samtliga områden i de tre storstadsregionerna var knappt 49 %. Samtliga områden i Malmö och Göteborg hade en förvärvsintensitet som låg under detta genomsnitt.

3.2 Fyra centrala metoder

Fyra centrala metoder har tillämpats i framtagandet av stadsdelarnas lokala åtgärdsplaner samt kommunens lokala utvecklingsavtal. Dessa fyra metoder är målstyrning, samverkan, långsiktighet och underifrånperspektiv. Vidareutveckling av de fyra centrala metoderna har varit en viktig del av det storstadsarbete som pågår i de 24 berörda stadsdelarna.

3.2.1 Målstyrning

Målstyrningsmodellen ger utrymme för att länka ihop de storstadspolitiska målen på nationell nivå med dem på lokal nivå i en sammanhängande målkedja. Hur de lokala målen görs operativa framgår av de lokala åtgärdsplanerna där målen sätts i sitt sammanhang. Till respektive åtgärdsplan tillfogas en målformuleringsbilaga vilken ger en fördjupad beskrivning av hur olika aktörer gemensamt har formulerat målen för vad som skall åstadkommas. Målstyrning formar grunden till uppföljnings- och utvärderingsarbetet.

3.2.2 Samverkan

Samverkan har en särskild plats inom de lokala utvecklingsavtalen. I en särskild bilaga till avtalet återfinns, utöver målformuleringsbilagan, de specifika och övergripande samverkansöverenskommelser som kommunen har ingått. Flera nya samverkansformer har utvecklats inom de lokala utvecklingsavtalen.

Regeringen gav inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken i mars 2002 ett antal myndigheter i uppdrag att identifiera potentiella områden för samordning inom sex utpekade politikområden. Syftet med uppdraget var att öka den sammanlagda effektiviteten i de insatser som genomförs, och att därigenom förstärka de lokala arbetsmarknadsregionernas långsiktiga utveckling och bidra till en hållbar tillväxt. Uppdraget omfattade följande politikområden:

- Regional utvecklingspolitik
- Näringspolitik
- Arbetsmarknadspolitik
- Utbildningspolitik
- Forskningspolitik³
- Transportpolitik

27 myndigheter samt ett tiotal samrådsaktörer deltog i arbetet och uppdraget avslutades i oktober 2003.

3.2.3 Långsiktighet

Åtgärdsplanernas nulägesbeskrivning, analys och strategi ger större möjlighet till genomslag för långsiktiga bedömningar om framtida insatser. Valet av insats baseras på bedömningar av föregående arbete. Projektmodeller tenderar i stället att fokusera mer på projektidén än det långsiktiga resultatet. Utifrån storstadspropositionens intentioner är detta en viktig distinktion. Under de fyra åren storstadsarbetet har bedrivits har arbetet med långsiktiga lokala åtgärdsplaner vidareutvecklats och formar grunden till stadsdelarnas framtidsscenarier (se avsnitt 3.5.3).

³ De delar som avser utveckling av innovationssystem

Vem är det som skapar bilden av stadsdelen och vem tillåts att formulera visionen? Det är ett par av nyckelfrågorna i ett lokalt utvecklingsarbete. Storstadspropositionen betonar på flera ställen vikten av ett utvecklat underifrånperspektiv som nödvändig betingelse för långsiktiga effekter av de insatser som görs. Perspektivet tillämpas därför på hela åtgärdsplanen bestående av nulägesbeskrivning, analys och strategi samt val av insats. Arbetet med ett underifrånperspektiv har resulterat i att fler boende har blivit engagerade i det lokala utvecklingsarbetet än tidigare. Boenderepresentanter har på nationell nivå även träffats årligen under den s.k. boendedialogkonferensen.

3.3 Uppföljning

Arbetet med uppföljning och utvärdering av storstadspolitiken kommer allt mer att ha sin utgångspunkt i indikatorer. Att arbeta utifrån indikatorer bidrar till att åskådliggöra den detaljerade information som finns i form av statistik för de olika målområdena. En redovisning baserad på indikatorer är inte heltäckande men visar ett urval av karaktäristiska frågor på en detaljnivå som i de flesta fall räcker för att visa om utvecklingen går i rätt riktning och rätt takt. Detta ger även möjligheter att göra jämförelser och följa utvecklingen under en längre period då man använder samma indikatorer. Däremot säger indikatorerna inget om utvecklingen är en effekt av storstadsarbetet.

Integrationsverket har på regeringens uppdrag utarbetat förslag till indikatorer. Sektorsmyndigheterna – Arbetsmarknadsverket, Brottsförebyggande rådet, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut och Ungdomsstyrelsen – har analyserat och kommenterat förslagen. Dessa rapporter kom in till regeringen i juni 2003. Arbetet med att vidareutveckla indikatorerna fortgår.

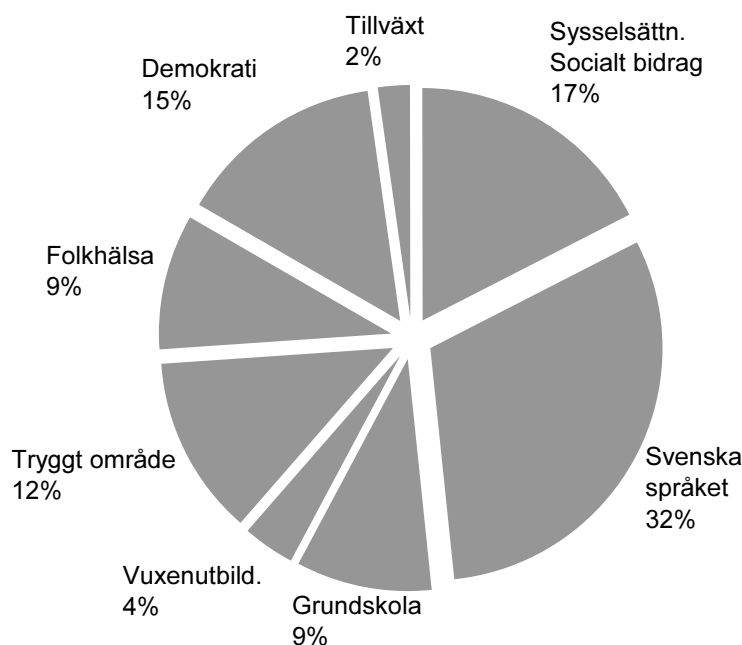
3.3.1 Finansiering

Riksdagen har sedan 1999 avsatt drygt två miljarder kronor för storstadspolitiken. Dessa har fördelats via de lokala utvecklingsavtalen till sju storstadskommuner (Botkyrka kommun, Göteborgs kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Malmö kommun, Stockholms kommun samt Södertälje kommun). I riktlinjerna från 1999 angavs att större delen av medlen (62 %) skulle gå till lokalt utvecklingsarbete inklusive kultur och idrott. Vidare avdelades medel till förskoleverksamhet med satsning på svenska (26 %), språkutveckling i skolan (9 %) samt utbildningsinsatser för vuxna (3 %). Under 2001 kom storstadsdelegationen med ett kompletterande erbjudande till de berörda kommunerna i syfte att fokusera den fortsatta verksamheten till målområdena *syssetsättning* och *utbildning*.

De statliga medlen har villkorats med en minst likvärdig kommunal motprestation. Inte heller skall kommunens pågående specialinsatser eller särskilda projekt i de aktuella stadsdelarna minska till förmån för nya insatser inom ramen för respektive lokalt utvecklingsavtal.

Den ursprungliga tanken var att storstadsmedlen skulle ha förbrukats fram till halvårsskiftet 2002. Utfallet har emellertid blivit ett annat eftersom det har tagit betydligt längre tid att organisera ett omfattande förändringsarbete än vad som kunde förutses. Detta har också Integrationsverket konstaterat i sin utredning. Några kommuner har i dagsläget (hösten 2003) förbrukat större delen av de medel som avsatts för deras räkning medan för andra kommuner kommer medel att finnas kvar även under 2005. Fram till den 30 november 2003 har följande belopp utbetalats till de sju kommuner som tecknat lokala utvecklingsavtal; Botkyrka kommun (147 mnkr), Göteborgs kommun (218 mnkr), Haninge kommun (107 mnkr), Huddinge kommun (124 mnkr), Malmö kommun (397 mnkr), Stockholms kommun (426 mnkr) och Södertälje kommun (100 mnkr). I cirkeldiagrammet redovisas hur de förbrukade medlen har fördelats efter målområde.

Diagram 1. Förbrukade medel fördelat efter målområde

Källa: Justitiedepartementet

3.3.2 Revideringar – en kärnprocess

Årliga revideringar av det lokala utvecklingsavtalet är kärnan i lär- och förbättringsprocessen. De baseras på en dialog mellan företrädare för stadsdelar, kommunerna och staten. Revideringsprocessen har tre nivåer; lokal, kommunal och nationell. Först i processen är stadsdelarna som reviderar sina lokala åtgärdsplaner, vilka formar grunden till den kommunala revideringen. Parallellt med revideringar av de lokala utvecklingsavtalen i kommunen pågår revideringar på den statliga nivån genom en kontinuerlig dialog mellan stat och kommun. Kommunerna rapporterar årligen genom den s.k. oktoberrapporten om utvecklingen i stadsdelarna (se avsnitt 3.3.3). Oktoberrapporten samt lokala utvärderingsrapporter utgör grunden för revideringsprocessen.

För att beakta ett underifrånperspektiv har staten årligen haft dialoger med inblandade parter på stadsdelsnivå. Dessa dialoger har varit ett viktigt instrument för revideringar på alla nivåer, inte minst på grund av den direkta kommunikationen med dem som berörs i stadsdelarna. Därtill har årliga uppföljningskonferenser och särskilda seminarier anordnats för erfarenhetsutbyte som en del i revideringsprocessen.

3.3.3 Oktoberrapporter

Kommunerna har årligen lämnat en lägesrapport om utvecklingen i stadsdelarna i oktober månad. Detta är ett sätt för storstadsdelegationen att följa utvecklingsarbetet i stadsdelarna. Rapporterna utgör underlag för delegationens årsrapport. Rapporterna har även efterfrågats av externa aktörer med intresse för det storstadspolitiska arbetet.

I samband med oktoberrapporten, samt vid ett tillfälle på våren, lämnar kommunerna även in underlag till s.k. matriser. I dessa matriser redovisas per stadsdel de insatser inom respektive lokal åtgärdsplan som varit igång eller planerats under innevarande år och inom vilket målområde insatsen har haft sin tyngdpunkt och hur mycket av resurserna som har använts för genomförandet av respektive insats. I oktoberrapporten anges också i vilken omfattning det finns samband med andra målområden. Matriserna har använts som underlag till storstadsdelegationens årsrapport för att kunna redovisa hur resurserna har använts inom olika målområden och hur insatserna har påverkat de olika målområdena, det s.k. tvärsektoriella mervärdet (se avsnitt 4.2).

3.3.4 Dialog

Storstadskansliet (se avsnitt 3.6) har från början prioriterat dialog med dem som engagerats i storstadsarbetet lokalt. Kansliet har därför varje år genomfört en s.k. dialogturné. De två första åren besöktes alla 24 stadsdelarna, där förutom kommun och stadsdelsföreträdare också boende, föreningsrepresentanter med flera deltog. Under 2002 genomfördes en träff per kommun där de lokalt verksamma deltog, tillsammans med företrädare för myndigheter. Storstadskansliet har också genomfört en speciell dialogturné till företrädare för de myndigheter som är direkt involverade i det lokala arbetet, dvs. länsarbetsnämnderna, polisen och försäkringskassan.

3.3.5 Årsrapporter

Storstadsdelegationen har fått i uppdrag av regeringen att årligen redovisa utvecklingen i de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen. För detta ändamål har storstadsdelegationen tagit fram tre årsrapporter (1999–2000, 2001, 2002). I första årsrapporten har delegationen beskrivit hur arbetet med de lokala utvecklingsavtalen har startat. I årsrapporten 2001 har delegationen redovisat utvecklingen i stadsdelarna baserat på den statistik som Integrationsverket har tagit fram med hjälp av databasen STATIV. Denna databas har utvecklats för att kunna följa

upp utvecklingen i stadsdelar både på områdes- och individnivå. Utöver statistik bygger delegationens årsrapport på kommunernas årliga oktober-rapporter. I årsrapporten 2001 introducerade storstadsdelegationen för första gången det tvärssektoriella mervärdet av det lokala utvecklingsarbetet genom att redovisa hur insatser inom ett målområde bidrar till måluppfyllelse inom flera områden. En del av årsrapporten behandlar den ekonomiska uppföljningen för att redovisa hur de särskilda statliga medlen har fördelats mellan de olika målområdena. I årsrapporten 2002 har storstadsdelegationen även redovisat resultat av valdeltagande.

3.4 Utvärdering

Utvärdering är en viktig del i utvecklingsprocessen. I april 1999 gav regeringen Integrationsverket i uppdrag att koordinera en nationell utvärdering av de lokala utvecklingsavtalen. Syftet med en nationell utvärdering har varit att skapa ett underlag för beslutsfattande om hur det framtida storstadsarbetet och även de framtida utvärderingarna skall utformas. Integrationsverket har sedan 1999 lämnat tre redovisningar till regeringen enligt uppdrag i regleringsbrev.

- *Organisation för demokrati och delaktighet* (Integrationsverkets rapportserie 2000:8), presenterar resultatet från en enkätundersökning om de organisatoriska förutsättningarna för storstadsarbetet.
- *Målområdesanalyser och indikatorer* (Integrationsverkets rapportserie 2001:06) presenterar indikatorer som kan användas för att följa upp utvecklingen i de områden som berörs av storstadsarbetet.
- *Utvecklingen i storstadsarbetets 24 bostadsområden 1997–2000* (Integrationsverkets rapportserie 2001:09), innehåller en demografisk beskrivning av de aktuella områdena, och kompletterar den ovannämnda rapporten.

Därutöver har Integrationsverket publicerat ytterligare två rapporter. Den ena *Förort i fokus – interventioner för miljoner* (Integrationsverkets rapportserie 2002:01) är en kunskapsöversikt över forskning kring insatser i utsatta bostadsområden i Sverige och i övriga Norden på 1990-talet. I den andra, *Miljonprogram och media – Föreställningar om människor och förorter*, analyserar tre forskare massmedias beskrivning av förorter.

För att få en fördjupad kunskap om vilka effekter storstadsarbetet får på lokal nivå har regeringen givit Mångkulturellt centrum i Botkyrka i uppdrag att följa utvecklingen i en av de stadsdelar som berörs av det lokala utvecklingsarbetet. Då Mångkulturellt centrum finns lokaliserat i Botkyrka valdes Fittja ut som speciellt utvärderingsområde. Utvärderingen av storstadsarbetet i Fittja består av två delar, en kvalitativ och en kvantitativ. Den kvalitativa delen utgörs av en processinriktad utvärdering av sammanlagt 15 projekt, utvalda bland cirka 100, vilka har bedömts vara viktiga för förändringsarbetet och intressanta för att de speglar variationen i arbetet. De utvärderade arbetsområdena har klassificerats under följande teman: arbete och sysselsättning, utbildning och språk, sociala åtgärder, demokrati och delaktighet. Varje tema har haft sin egen utvärderare och har avrapporterats separat.

Den kvantitativa delen baseras på två enkätundersökningar i Fittja. Den första utfördes och publicerades 1999 under titeln *Tusen röster om Fittja*. I den första undersökningen redovisas och analyseras den erhållna statistiken om Fittja utifrån de variabler som är mål för storstadsarbetet. I den andra enkätundersökningen som genomfördes under början av 2003, upprepades frågorna från 1999. Resultaten från undersökningarna gör det möjligt att diskutera vilka förändringar i området som kan vara ett resultat av det lokala utvecklingsarbetet. I rapporten *Satsning ger resultat* görs en jämförelse mellan resultaten från de båda enkätundersökningarna 1999–2003. I forskningsserien ingår också en helhetsutvärdering av storstadsarbetet i Botkyrka kommun, publicerad 2002 under titeln *Stora fiskar äter fortfarande små fiskar*.

Förutom Integrationsverket har Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Statskontoret, Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Mångkulturellt centrum (MKC) fått i uppdrag av regeringen att studera storstadsarbetet. NUTEK har i rapporterna *Storstadsarbetet* (NUTEK 2001:4) och *Processutvärdering av det lokala utvecklingsarbetet i Flemingsberg, Kista och Rosengård* (NUTEK R 2001:10) studerat tillväxtperspektiv och tillväxtpotential i de lokala utvecklingsavtalen. ITPS har i sin rapport *Tillväxtmålen i Storstadspolitiken* (2002) granskat tillväxtaspekten i Huddinge, Malmö och Stockholms reviderade avtal. Statskontoret har i sin rapport *Tillsammans i storstaden* (2002:23) studerat den offentliga samverkan inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. BRÅ har i studie *Brottsförebyggande insatser i utsatta områden – En studie av storstadsarbetet* (2003) gjort en kartläggning och analys av det brottsförebyggande storstadsarbetet samt givit förslag på hur detta skulle kunna utvecklas i framtiden. Mångkulturellt centrum studie *Kultur i storstad* (2002) innehåller en kartläggning och en analys av kulturens betydelse för utveckling i de kommuner och stadsdelar som omfattas av arbetet med lokala utvecklingsavtal. Samtliga myndigheter har lämnat sina respektive slutrapporter.

3.4.1 De lokala utvärderingarna

Kommunerna ansvarar för att genomföra lokala utvärderingar av utvecklingsavtalen. Av riktlinjerna för de lokala utvecklingsavtalen framgår att det nationella utvärderingsarbetet inte ersätter det kommunala utvärderingsansvaret. Utvärdering bedrivs parallellt med utvecklingsarbetet i syfte att ge råd, stöd och kritik av arbetet som kan leda till förändringar som förbättrar genomförandet. De lokala utvärderingarna är en del i implementeringsarbetet och därmed ett underlag för kommunernas strategiska och långsiktiga arbete med de frågor som de lokala utvecklingsavtalen omfattar.

Kommunerna har givit i uppdrag till högskolor och universitet att genomföra de lokala utvärderingarna. Utvärderingsinstans för kommunerna Stockholm, Huddinge, Haninge och Södertälje är Södertörns högskola, i Botkyrka är det Mångkulturellt centrum i Botkyrka som genomför de lokala utvärderingarna, i Malmö är Malmö högskola lokal utvärderare och i Göteborg är Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola utvärderare på lokal nivå.

En särskild utredare har tillkallats under hösten 2003 för att värdera det material i form av utvärderingar och särskilda studier som tagits fram inom ramen för arbetet med de lokala utvecklingsavtalen, i syfte att omvandla gjorda erfarenheter till kunskap. Storstadspolitiken skall generellt sett bidra till att vunna erfarenheter sprids såväl inom storstadsregionerna som till landet i övrigt. Utredaren skall, med beaktande av relevant kompetens inom de områden som är av betydelse för det lokala utvecklingsarbetet, föreslå ett långsiktigt nationellt utvärderingsprogram för lokala utvecklingsavtal under 2004.

3.5 Avstämning

3.5.1 Avstämning av de lokala utvecklingsavtalen

För att förse regeringen och riksdagen med ett brett förankrat underlag som speglar det arbete som bedrivits inom ramen för lokala utvecklingsavtalen har avstämmningar i olika former genomförts. En inventering av de utvärderingsrapporter och studier som har genomförts inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen har gjorts under namnet Storstad och Framtid. Detta arbete resulterade i ett avstämningspaket som blev klart 2003.

Därtill har fjorton temaseminarier genomförts av kommuner och myndigheter för att uppmärksamma och diskutera olika ämnesområden, så som brottsförebyggande arbete, språkutveckling, arbetsmarknad, boende och tillväxt (se avsnitt 3.5.2).

En arbetsgrupp har tagit fram en mall som kan ligga till grund för stadsdelarnas utformning av framtidsscenarier (se avsnitt 3.5.3 och 5.5).

Olika skrifter har också tagits fram för att beskriva de lokala utvecklingsavtalen och det lokala utvecklingsarbetet. Informationen finns samlad på storstadskansliets webbplats: www.storstad.gov.se.

3.5.2 Temaseminarier

Storstadspolitiken består till stor del av en samordning mellan olika sakpolitiska områden som till exempel arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik, integrationspolitik, kulturpolitik, ungdomspolitik, folkhälsopolitik etc. De sektorsmyndigheter som är verksamma inom de olika politikområden och som berörs av storstadspolitiken har därmed en viktig roll i utvecklingen av den nationella storstadspolitiken. De frågeställningar som är aktuella inom de olika sakområdena diskuteras utifrån både ett nationellt, regionalt och lokalt perspektiv. För att fånga upp de olika perspektiven i diskussionerna inom de olika sakområdena har temaseminarier anordnats inom ramen för storstadsdelegationens avstämningsarbete.

Syftet med temaseinarierna har varit att med berörda myndigheter, kommuner, stadsdelar, boende och övriga intressenter fördjupa diskus-

sionerna om de lokala utvecklingsavtalen ur ett sakområdesperspektiv samt om framtida storstadspolitik. Skr. 2003/04:49

Målgruppen för respektive temaseminarium har i första hand varit de personer som i stadsdelarna arbetar med storstadsarbetet och tjänstemän från berörda statliga myndigheter.

Myndigheter, kommuner och andra intressenter har i regel arrangerat de olika seminarierna och ansvarat för dokumentation. Storstadskansliet har stått för den övergripande samordningen av hela seminarieserien och framtagandet av en samlad dokumentation. Seminarierna har i möjligaste mån genomförts inom ramen för kommunernas och myndigheternas befintliga resurser, i enlighet med åtaganden i respektive lokalt utvecklingsavtal angående informations- och erfarenhetspridning samt kunskapsöverföring.

3.5.3 Framtidsscenarier – en modell

De lokala åtgärdsplanerna bygger på att varje stadsdel har gjort en nulägesbeskrivning och en analys av stadsdelens utvecklingsmöjligheter. Inom ramen för storstadsdelegationens avstämningsarbete har en arbetsgrupp bestående av representanter från Regeringskansliet och kommunerna under våren 2002 utvecklat en modell för hur även framtidsscenarioer ska kunna tas fram. Syftet med framtidsscenarioerna är att redovisa realistiska utvecklingsmöjligheter för stadsdelen och utveckla åtgärderna i de lokala utvecklingsavtalen.

Arbetet med framtidsscenarioerna har inneburit att olika kommunala program liksom stadsdelarnas ordinarie verksamhetsplanering har knutits samman med arbetet inom ramen för det lokala utvecklingsarbetet. Åtgärdsplanerna har därigenom fått en fastare förankring i den ordinarie verksamheten, samtidigt som uppföljning och utvärdering av det lokala storstadsarbetet har kunnat bidra till att också utveckla den ordinarie kommunala verksamheten.

3.6 Storstadsdelegationen

Regeringen har, i enlighet med storstadspropositionen, tillsatt en storstadsdelegation med uppgift att samordna och utveckla den nationella storstadspolitik. Delegationen samordnar regeringens insatser i storstadsregionerna och utgör ett beredningsorgan, utan myndighetsställning, som verkar i Regeringskansliet. Delegationen samordnar utifrån politiska överväganden ärendegrupper från olika departement, vilka är av betydelse för storstadsregionerna, inför regeringens beslut.

Delegationen består av en ordförande och ytterligare åtta ledamöter. Ordförande för delegationen är statssekreteraren för det statsråd som ansvarar för storstadsfrågor. Även övriga ledamöter i delegationen är med anledning av beredningens politiska natur statssekreterare samt en representant för statsrådsberedningen. Berörda departement är Justitie-, Social-, Finans-, Utbildnings-, Kultur-, Miljö- och Näringsdepartementet.

Utöver delegationen finns en tjänstemannagrupp med representanter från berörda departement, därtill finns även ett storstadskansli vars uppgift är att bistå delegationen.

Kansliets huvuduppgift är att medverka i arbetet med att ta fram lokala utvecklingsavtal, göra informationsinsatser, initiera erfarenhetsutbyte nationellt och internationellt samt utforma storstadsdelegationens årsrapport till regeringen som redovisar utvecklingen i stadsdelar som berörs av lokala utvecklingsavtal.

3.6.1 Storstadsdelegationens uppgifter

Storstadsdelegationen har en fortlöpande dialog med företrädare för storstadskommunerna om behovet av samordning av insatser och behov av statliga initiativ för att stimulera utvecklingen och om hur tillväxten i storstadsregionerna skall komma hela befolkningen till del.

En huvuduppgift för delegationen är att verka för goda förutsättningar för tillväxt, utveckling och förbättrad planering i storstadsregionerna, samt en förbättrad samordning av åtgärder inom olika politikområden.

Den andra huvuduppgiften är att ansvara för arbetet med att ta fram lokala utvecklingsavtal för de mest utsatta bostadsområdena i storstadsregionerna. Delegationen lämnar förslag till regeringen om lokala utvecklingsavtal och om dispositionen av medel för insatser inom ramen för sådana avtal från anslaget 11:1 Särskilda insatser i utsatta bostadsområden, inom utgiftsområde 8 och anslaget 11:1 Förstärkning av utbildning i storstadsregionerna inom utgiftsområde 16.

En viktig uppgift för delegationen är också att med utgångspunkt från vad som kommer fram i arbetet med de lokala utvecklingsavtalen föreslå sådana förändringar av lagteknisk, finansiell eller organisatorisk natur som behövs för att de lokala utvecklingsavtalen skall kunna genomföras eller för att i övrigt främja sysselsättning och tillväxt i storstadsregionerna. Delegationens uppgifter är vidare att ansvara för att de lokala utvecklingsavtalen följs upp och svara för att en oberoende utvärdering görs av de lokala utvecklingsavtalen och att årligen till regeringen redovisa utvecklingen i de berörda stadsdelarna samt stimulera erfarenhetsutbyte mellan städer inom landet och mellan städer i EU och verka för ökad metodutveckling.

3.6.2 Referensgrupper

Till storstadsdelegationen har knutits referensgrupper för regionerna och för centrala myndigheter. Det primära syftet med referensgrupperna är att finna former för samordning och samverkan mellan de parter som berörs av storstadsarbetet. Formerna för grupperna kommer att ses över i syfte att stärka strukturerna för storstadsarbetet långsiktigt.

De regionala referensgrupperna skulle, enligt storstadspropositionen, bestå av företrädare för de berörda kommunerna, landstinget eller självstyrelseorganet och länsstyrelsen. Därmed skulle delegationen få ett forum för kontinuerlig dialog med berörda folkvalda församlingar och länsstyrelser. Arbetet med dessa regionala referensgrupper har emellertid resulterat i mycket olika arbetssätt i de tre storstadsregionerna. Referens-

gruppen i Malmö har fungerat som redovisat, medan det inte har funnits någon referensgrupp i Göteborg. Referensgruppen för Stockholms län har genom sin storlek mer kommit att fungera som informationsmottagare.

Referensgruppen för centrala myndigheter består av ett antal sektorsmyndigheter; Arbetsmarknadsstyrelsen, Barnombudsmannen, Boverket, Brottsförebyggande rådet, Försäkringskassaförbundet, Integrationsverket, Riksantikvarieämbetet, Riksförsäkringsverket, Rikspolisstyrelsen, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens kulturråd och Ungdomsstyrelsen. Integrationsverket har ett särskilt ansvar för att dokumentera, samla kunskaper och sprida erfarenheter från arbetet i utsatta stadsdelar.

3.6.3 Information och kommunikation

För storstadsdelegationen har informations- och kommunikationsarbetet sedan starten varit ett strategiskt verktyg för att samordna verksamheterna och sprida erfarenheter. Storstadsarbetets komplexitet och inverkan på många olika samhällssektorer gör att kommunikationsarbetet är prioriterat. Behoven av att både informera om och kommunicera kring utvecklingen samt att stimulera och driva ett erfarenhetsutbyte är stora både lokalt mellan de boende, deltagande stadsdelarna och kommunerna men också nationellt med de kommuner som inte deltar samt internationellt i olika fora. Kravet på att samordna departementens och de berörda myndigheternas verksamhet ställer krav på ett aktivt kommunikationsarbete.

Under den tid som storstadsarbetet pågått har en lång rad olika informations- och kommunikationsinsatser genomförts. Storstadsdelegationen har varje år alltsedan 2000 lämnat en årsrapport över hur arbetet har fortskridit och utvecklats. Under våren 2002 genomfördes ett avstämningsarbete. Regeringen arrangerade under det svenska ordförandeskapet 2001 ett internationellt möte i Södertälje mellan politiker, forskare och yrkesverksamma under namnet Urban Futures. Mötet resulterade i en antologi som publicerades hösten 2001.

Storstadskansliet har sedan våren 2000 drivit en egen webbplats på adressen www.storstad.gov.se där delegationen löpande informerar om storstadsarbetet.

4 Att vända misstro till tilltro

Regeringens bedömning: Det tvärsektoriella storstadsarbetet har bidragit till en positiv utveckling för att uppnå såväl storstadspolitikens mål som mål inom andra politikområden. Detta skapar i sig ett mervärde. Det storstadspolitiska arbetet har visat att det går att vända en långvarig negativ trend. Fortfarande är glappet till nationella genomsnittsnivåer beträffande bland annat sysselsättning, andel personer med långvarigt behov av försörjningsstöd, utbildningsnivå etc. stort. Därför är det viktigt att det lokala utvecklingsarbetet bedrivs långsiktigt så att målet om att bryta segregationen kan uppnås.

4.1 Betydelse för andra politikområden

Helhetssynen har varit en viktig utgångspunkt i arbetet med de lokala utvecklingsavtalen. Internationella erfarenheter visar tydligt att segregation endast kan motverkas med långsiktiga program som bygger på en helhetssyn på områdets utveckling, involverar en lång rad offentliga och privata aktörer och inte minst viktigt, bygger på invånarnas delaktighet i arbetet. Forskare och utvärderare av de lokala utvecklingsavtalen betonar i sina rapporter bland annat betydelsen av kombinationen av generella välfärdsinsatser och områdesinriktade åtgärder för att uppnå goda resultat.

I storstadspropositionen anges ett antal särskilt angelägna målområden kopplade till målet att bryta segregation. För att arbetet med att bryta segregationen skall bli framgångsrikt krävs ett helhetsperspektiv och en kombination av tvärsektoriella insatser. I arbetet med de lokala utvecklingsavtalen har termen ”tvärsektoriellt mervärde” introducerats.

I storstadsdelegationens årsrapporter har redovisats hur insatser inom ett målområde ger större möjligheter att uppfylla även målen inom flera andra målområden. Storstadspolitik har i och med det tvärsektoriella angreppssättet även betydelse för andra politikområden. Nedan ges exempel på ett antal politikområden som är av vikt för det lokala utvecklingsarbetet.

Inflytande och delaktighet

Det demokratiska deltagandet och delaktigheten utgör både mål och medel i storstadspolitiken. Som medel framhålls underifrånperspektivet som en av de viktigaste metoderna för att uppnå en långsiktig, uthållig och framgångsrik utveckling i storstadsregionerna. Insatser inom övriga områden påverkar direkt eller indirekt det demokratiska deltagandet i de 24 stadsdelarna. Kommuner som tecknat lokala utvecklingsavtal har vidtagit fler åtgärder i syfte att öka valdeltagandet och delaktigheten hos kommunens invånare. Vid riksdagsvalet 2002 har valdeltagandet ökat i ett tiotal stadsdelar jämfört med 1998, vilket till viss del kan vara ett resultat av det lokala utvecklingsarbetet.

Det har varit ett prioriterat målområde för storstadsarbetet att höja sysselsättningsgraden i de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen. Nya arbetssätt och samverkansformer har etablerats och spridits till fler stadsdelar. Arbetsförmedlingarna har med personalförstärkningar samt i en del fall med stöd av ökad samverkan med Försäkringskassa och kommun kunnat arbeta mer individinriktat. Utvecklingen under de senaste tre åren har visat att sysselsättningsgraden har ökat mer i de berörda stadsdelarna än i liknande områden. Erfarenheter från det lokala utvecklingsarbetet tas till vara i den generella arbetsmarknadspolitiken och särskilt i propositionen 2002/2003:44 Arbetsmarknaden förstärks.

Socialpolitik

För att nå regeringens mål om att halvera socialbidragsberoendet mellan 1999 och 2004 är det nödvändigt med insatser för att öka sysselsättningen. När det gäller socialbidragsutvecklingen visar de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen en positivare utveckling än andra stadsdelar med liknande befolkningsstruktur. Storstadsarbetet och de lokala utvecklingsavtalen har lyfts fram i Sveriges handlingsplan mot fattigdom och social utestängning 2003–2005 som ett exempel på god praktik för stärkt lokal samverkan och mobilisering av samtliga aktörer, vilket är ett av målen i EU:s strategi mot fattigdom och social utestängning.

Utbildning

Insatserna inom förskola och skola tillhör de mest utvecklade och framgångsrika inom avtalen. Förskola, skola och vuxenutbildning utformar arbetssätt och metoder som främjar en positiv språk- och kunskapsutveckling hos barn, ungdomar och vuxna. Elevernas resultat i flera skolor har förbättrats. Den nya myndigheten för skolutveckling skall i en del av sin verksamhet använda erfarenheter från det lokala storstadsarbetet. Därmed införlivas storstadsarbetet i den nationella utbildningspolitiken.

Brottsförebyggande arbete

I syfte att öka människors trygghet och trivsel och minska brottsligheten bedrivs bland annat brottsförebyggande arbete i form av t.ex. centrumvårdar och medborgarvårdar. Lokala brottsförebyggande råd har inrättats i samtliga berörda kommuner och flertalet av bostadsområdena. De kommunala bostadsbolagen deltar i flera stadsdelar för att förbättra den fysiska miljön genom t.ex. upprustning av bostadshus, lekparker och belysning. Det lokala utvecklingsarbetet har medfört att fler lokala brottsförebyggande råd har inrättats.

Kvinnor är en prioriterad målgrupp för åtskilliga insatser inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. För 2003 har kommunerna i större utsträckning än tidigare redovisat de insatser som är inriktade på att förbättra kvinnors ställning i samhället. Bland konkreta exempel kan nämnas allmän deltidsförskola som har införts och utvecklats sedan stadsarbetets början. När det gäller insatser för barn och ungdomar görs särskilda ansträngningar för att uppmärksamma flickor. Flera insatser som varit inriktade på att öka sysselsättningen har haft lågutbildade kvinnor med utländsk bakgrund som målgrupp. Det fortsatta arbetet med indikatorer för att bedöma utvecklingen i stadsdelar kommer att baseras på könsuppdelad statistik eller andra faktaunderlag som tar hänsyn till ev. skillnader i utvecklingen för män och kvinnor.

Kultur

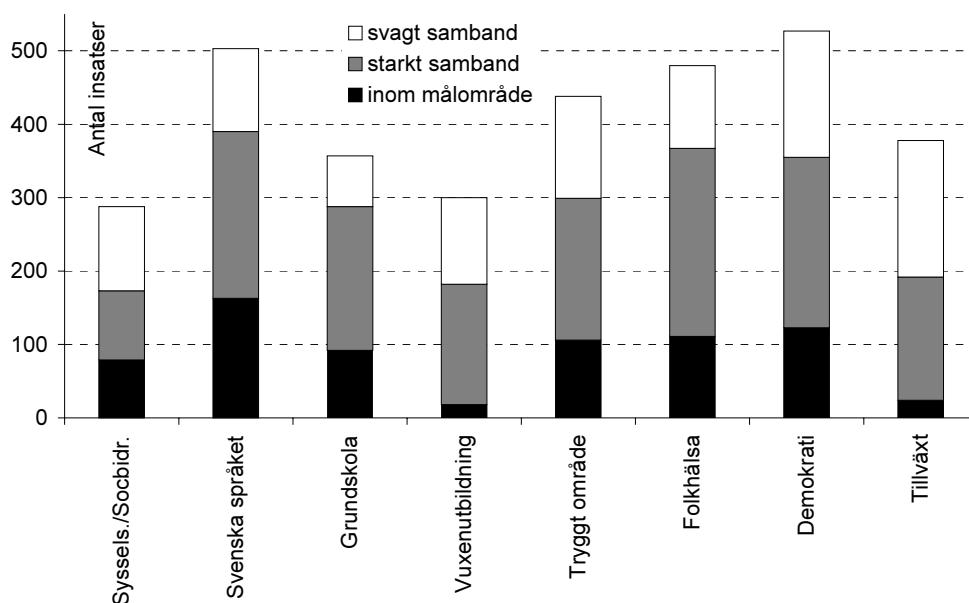
I flera lokala åtgärdsplaner lyfts kulturen fram som betydelsefull för att främja en positiv utveckling av stadsdelen. Kulturen bidrar till att skapa en innehållsrik livsmiljö för de boende. Kulturen kan i vid bemärkelse bidra till en ökad språkinläring, social gemenskap, stärkt identitet och meningsfull fritid för de boende i området.

Folkhälsa

Exempel på faktorer som påverkar folkhälsan är enligt Socialstyrelsen inkomst, utbildning, socialbidragstagande, delaktighet och inflytande i samhället, goda och trygga uppväxtvillkor m.m. I samtliga stadsdelar har utvecklingen varit positiv när det gäller bland annat utbildning, sysselsättning och socialbidragstagande. Samtliga insatser inom de lokala utvecklingsavtalen kan därför i någon mån vara betydelsefulla för hälsan i ett bredare perspektiv.

4.2 Mervärde

Insatserna inom de lokala utvecklingsavtalen är till stor del tvärsektoriel- la. En insats kan därmed få återverkningar inom flera områden. Ett exempel är språkundervisning för vuxna. Förutom att kunskaperna i det svenska språket förhoppningsvis förbättras så bidrar språkinläringen till ökade förutsättningar för att ta del av svenska nyheter, engagera sig politiskt eller i föreningslivet, söka och få jobb, göra karriär, hjälpa sina barn med läxor och kunna kommunicera med andra vuxna i barnets närhet, få ett större socialt nätverk etc. Insatser som görs inom ett område bidrar därmed till ökade möjligheter att uppfylla målen inom ett flertal andra områden. I *diagram 2* illustreras sambanden mellan olika målområden. Den mörka delen av stapeln visar antalet insatser med tyngdpunkt inom respektive målområde. Resterande del av stapeln visar antalet insatser inom andra målområden som har betydelse eller ger ett mervärde för redovisat målområde.

Diagram 2. Samband mellan insatser och målområden

Källa: Storstadsdelegationens årsrapport, 2002

I kommande avsnitt redovisas exempel på insatser som görs i de statliga myndigheternas ordinarie verksamhet som bidrar positivt till att uppfylla de storstadspolitiska målen. Därtill ges i citatform exempel på insatser gjorda inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen i de enskilda stadsdelarna, så som de presenterats i 2003 åtgärdsplaner.

4.2.1 Väg till egenförsörjning

Statliga och kommunala myndigheter samarbetar för att fler människor skall kunna bryta sitt beroende av socialbidrag och komma ut i riktiga arbeten. Den positiva sysselsättnings- och arbetslöshetsutveckling för personer med utländsk bakgrund under senare år är inte endast ett resultat av konjunktursvängningar utan måste även ses som en effekt av de insatser som gjorts inom ramen för bland annat storstadsarbetet. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har de extra resurser som tillförts storstadsregionerna för personalförstärkningar inneburit att fler handläggare har kunnat avsätta mer tid för den individuella servicen men också för kollektiva insatser som t.ex. jobbsökaraktiviteter. Uppföljningar av arbetsmarknadspolitiken inom storstadspolitiken visar att sysselsättningen ökar i de stadsdelar som omfattas av storstadspolitiska åtgärder (se diagram 3). När det gäller kvinnornas position på arbetsmarknaden konstateras i Integrationsverkets rapport 2003:4 att för perioden 1998–2000 har den positiva utvecklingen i förvärvsintensitet varit starkare för kvinnor i samtliga stadsdelar som omfattas av det lokala utvecklingsarbetet än för Sverige i genomsnitt. Under perioden har förvärvsintensiteten för kvinnor födda utomlands ökat med 5,2 % i de 24 stadsdelarna jämfört med 4,3 % för gruppen i Sverige som helhet. Motsvarande siffror för män visar att förvärvsintensiteten för män födda utomlands har ökat med 8,7 % jämfört med 5,9 % för gruppen i landet som helhet. För kvinnor

födda i Sverige har förvärvsintensiteten ökat med 1,5 % i de 24 stadsdelarna jämfört med 1,3 % för gruppen i Sverige som helhet medan för män födda i Sverige är ökningen 3,6 % respektive 1,9 %.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Samverkstan** som är ett samverkansprojekt mellan SDF Bergsjön, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Vuxenutbildningsförvaltningen och Primärvården har varit igång ett år. Målet för verksamheten är att utveckla nya arbetsmetoder och att öka kunskapen om målgruppens behov och förutsättningar.”

Källa: Åtgärdsplan Bergsjön, 2003

Samtidigt söker sig allt fler till arbetsförmedlingen i dessa stadsdelar, vilket gör att arbetslöshetstalen inte sjunker i samma takt som sysselsättningen ökar. AMS analyser av utvecklingen av obalanstalen i berörda stadsdelar ger en motsvarande positiv bild. I en rapport till regeringen i oktober 2002 framhöll AMS att antalet personer som är arbetslösa eller i program under året minskat i de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen medan obalansen har ökat i övriga delar av de berörda kommunerna. Skillnaderna mellan olika bostadsområden var emellertid fortfarande mycket stora. Enligt länsarbetsnämnderna har det successivt utvecklats en betydande samsyn mellan länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingen och respektive kommun när det gäller behoven i de berörda stadsdelarna. Samsynen har i hög grad redan resulterat i gemensamma strategier kring nödvändiga insatser. Storstadsarbetets förskjutning mot arbetsmarknadsfrågor har fördjupat samarbetet. Det är viktigt att utvecklingen av samverkan mellan länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar och berörda kommuner går vidare.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Arbets- och utvecklingscentrum**, AUC, bedrivs i organiserad samverkan och är samlokaliserad med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. AUC utgör en lokal plattform för effektivare tillvaratagande av stadsdelens samlade insatser avseende utbildning, arbete och/eller eget företagande för arbetssökande.”

Källa: Åtgärdsplan Hyllie, 2003

Den 1 september 2003 påbörjade AMS, i enlighet med vad regeringen tidigare aviserat i propositionen Arbetsmarknadspolitiken förstärks (prop. 2002/2003:44), en försöksverksamhet med arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare. Denna försöksverksamhet kan utgöra ett verkningsfullt instrument bland annat i en del av de områden som omfattas av storstadspolitiken. Det är samtidigt angeläget att i utvecklingen av den aktuella försöksverksamheten ta till vara erfarenheter som vunnits i arbetet inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. I arbetet för att motverka en växande arbetskraftsbrist är den potentiella arbetskraften i storstadsområdena med låg andel sysselsatta en viktig resurs för att säkra en långsiktigt hållbar tillväxt.

Inom de lokala utvecklingsavtalen har särskilda åtgärder vidtagits t.ex. för att minska matchningsproblem på arbetsmarknaden. Nya arbetssätt och samverkansformer har etablerats och spridit sig till fler stadsdelar. Samlokalisering av arbetsförmedling, kommun och försäkringskassa har blivit mer vanligt i de 24 stadsdelarna. Språkutbildning kombinerade med yrkespraktik för att underlätta möjligheterna till ett arbete förekommer i flera lokala åtgärdsplaner.

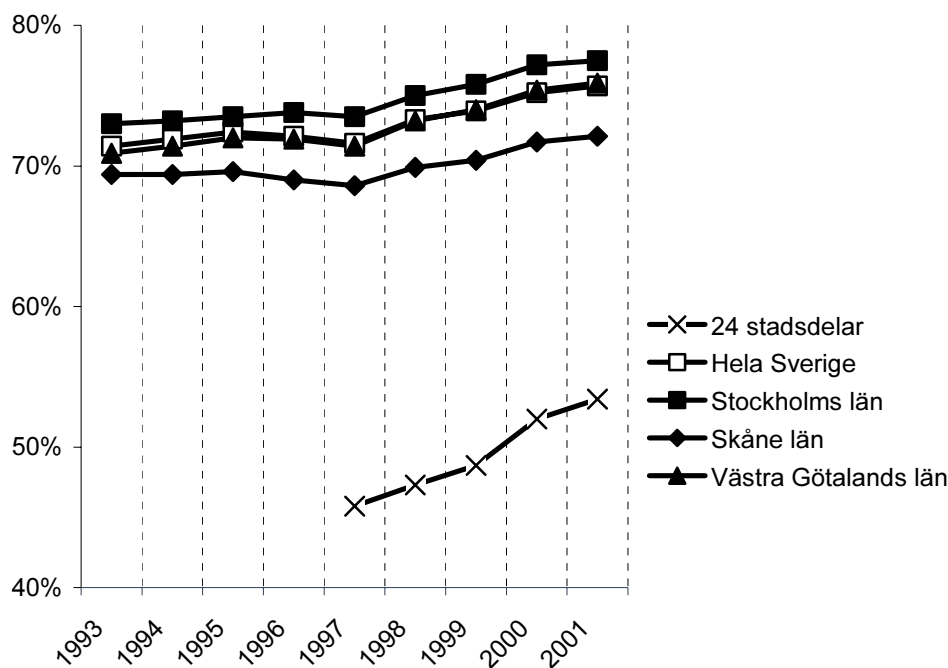
Åtgärder för att öka andelen sysselsatta i Sverige är den främsta åtgärden för att minska antalet personer med långvarigt behov av försörjningsstöd. Andelen invånare med långvarigt behov av försörjningsstöd har minskat under perioden 1998–2001 i samtliga 24 stadsdelar (se diagram 3). För gruppen kvinnor födda utomlands har andelen minskat med 6,2 % i de 24 stadsdelarna jämfört med 3 % för gruppen i Sverige som helhet. Motsvarande förändring för män födda utomlands i de 24 stadsdelarna är en minskning på 6,1 % jämfört med 3 % för riket som helhet. För kvinnor födda i Sverige i de 24 stadsdelarna har minskningen varit 1,2 % jämfört med 0,3 % för riket som helhet och för män födda i Sverige i de 24 stadsdelarna har minskningen varit 1,3 % jämfört med 0,2 % för hela riket.

Exempel på fler insatser i 2003 åtgärdsplaner;

ABC-huset i Tumba, Valideringscentrum i Hallunda/Norsborg, Vaggeryd för Södertörn, Arbetsmarknadsprojekt för flyktingar i Gårdsten, Matchning Haninge, Haninge företagscenter, Kompetensverkstad och SFI-praktik i Haninge, Svenska på jobbet i Vårbygård, Tillväxt Flemingsberg, Kista Matchning, Jobbcentrum i Skärholmen, Lunda Nova Näringslivscentrum i Tensta, Näckrosen arbete och utbildning i Ronna. m.fl.

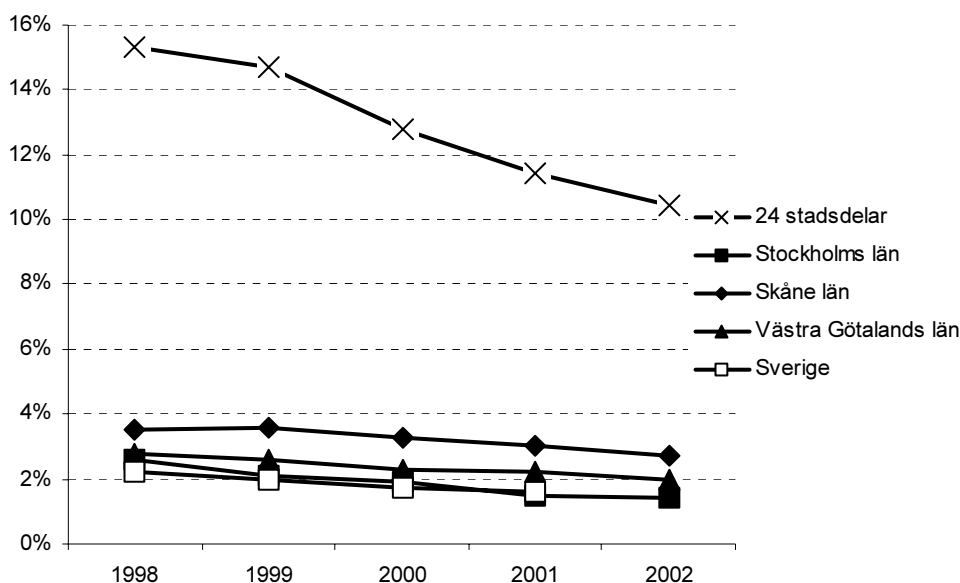
Källa: Stadsdelarnas åtgärdsplaner, 2003

Diagram 3. Procentuell förändring i andel sysselsatta, 20–64 år, 1993–2001

Källa: STATIV

Diagram 4. Procentuell förändring i andel individer med långvarigt behov av försörjningsstöd, 18–64 år, 1998–2002

Källa: STATIV

4.2.2 Barn och ungdomars levnadsvillkor

En majoritet av eleverna i de områden som omfattas av storstadspolitikkens lokala utvecklingsavtal har utländsk bakgrund. För många av dessa elever är språkutvecklingen, såväl i svenska språket som i modersmålet central för att de skall kunna få en bra skolgång och nå målen för utbildningen. Aktuell forskning pekar nu entydigt på att modersmålet har stor betydelse för den enskildes identitets- och språkutveckling, samtidigt som sådana kunskaper också är viktiga verktyg för lärande i ett bredare perspektiv. Modersmålsundervisningen hänger nära samman med undervisningen i svenska som andraspråk. Svenska som andraspråk har en central betydelse för en stor del av de elever som har ett annat modersmål än svenska.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”Utvecklandet av **öppna skolan** på Bergsjö- Gärdemosse- och Backegårdskolan har varit mycket positivt. Eleverna får läxhjälp både på svenska och modersmål, de har tillgång till datorer och samarbetet med fritidsverksamheten och föreningslivet har bidragit till att fler elever har en bra och utvecklande fritid.”

Källa: Åtgärdsplan Bergsjön, 2003

Förskolan är en viktig pusselbit i det livslånga och utvecklande lärandet. Det är också välkänt att tidiga insatser har extra stor betydelse. De insatser som vidtagits inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen för att bygga ut förskolan i de aktuella områdena har därför varit särskilt betydelsefulla. Medel har bland annat använts till att pröva nya former av förskoleverksamhet med nya pedagogiska arbetssätt, att i samtliga de 24 stadsdelar som omfattas av utvecklingsavtalen erbjuda alla barn från tre år förskola på deltid, kompetensutveckling av pedagoger, ökning av antalet vuxna i förskolan samt för att stärka föräldramedverkan i förskolans verksamhet. Förskolorna med språklig inriktning syftar till att ge barnen

tillgång till förskolans pedagogiska verksamhet och stöd i deras språkutveckling. Förskolorna arbetar mycket med att stärka modersmålet samtidigt som svenska språket tränas.

Insatserna på förskolans område inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen har varit en värdefull grund för den allmänna förskolan som infördes den 1 januari 2003. Genom den allmänna förskolan kommer alla barn från och med höstterminen det år de fyller fyra år att erbjudas plats i förskolan. Förskolan skall vara avgiftsfri minst 525 timmar om året. Ett av syftena bakom reformen är att fler barn med invandrarbakgrund skall få tillgång till förskolan.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Språk och Lek** har nu slagits ihop med områdets öppna förskola som ett led i infasningen av storstadsarbetet och har genom detta en verksamhet som vänder sig till alla familjer i området. Språk och Lek/öppen förskola erbjuder en pedagogisk gruppverksamhet för barn samtidigt som man ger föräldrar råd och stöd i frågor som rör barn och föräldraskap.”

Källa: Åtgärdsplan Flemingsberg, 2003

Inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen har även ett stort antal viktiga insatser genomförts på grundskolans område i syfte att fler elever skall kunna nå målen för utbildningen samt för att underlätta den språkliga utvecklingen. Även här har medel använts till kompetensutveckling av personal samt till utveckling av nya pedagogiska metoder. Flera projekt har t.ex. inriktats på studiehandledning och ämnesundervisning på elevernas modersmål. Att få ämnesundervisning och stöd på sitt modersmål kan vara mycket värdefullt, såväl för utvecklingen av modersmålet som för möjligheten att nå målen i andra ämnen, för elever som ännu inte utvecklat tillräckligt goda svenskakunskaper för att fullt ut kunna tillgodogöra sig ämnesundervisning på svenska. Kompetensutvecklingsinsatserna har bland annat inriktats på tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling. I utvärderingar har framhållits att det är viktigt att kompetensutvecklingsinsatserna inte bara riktas mot pedagoger utan även mot tjänstemän och politiker. I Rågsved, Stockholms kommun, har det bildats en särskild språkutvecklingsgrupp som arbetar samordnat och aktivt för att höja modersmålets status i undervisningen. I en utvärdering framhålls språkutvecklingsgruppens viktiga funktion i arbetet med att förstärka modersmålets ställning. På flera ställen bedrivs också projekt där regelbundna språkutvecklingsanalyser görs för varje elev. Genom språkutvecklingsanalyserna blir det lättare att följa elevernas språkutveckling genom åren. På samma sätt som inom förskolans område arbetar man också i många projekt med att stärka samverkan mellan skolan och föräldrarna, något som är av mycket stor betydelse för elevernas skolsituation.

Regeringen arbetar också på annat sätt för att förbättra utbildningsvillkoren i områden präglade av social och etnisk segregation. Den 1 mars 2003 delades Statens skolverk upp i två myndigheter, ett nytt Skolverk med ett mer renodlat ansvar för kvalitetskontroll genom uppföljning, utvärdering samt granskning och tillsyn, och den nya Myndigheten för skolutveckling med uppgift att främja skolutveckling och stödja kompetensutveckling.

Myndigheten för skolutveckling skall främja nationellt fastställda mål genom att stödja och stimulera kommuner och skolor i deras arbete med

den lokala skol- och verksamhetsutvecklingen. Myndighetens arbete skall karaktäriseras av ett flexibelt och projektnriktat arbetssätt och en stark kompetens när det gäller bland annat information och kommunikation samt nätverksarbete.

I myndighetens regleringsbrev för 2003 anges som mål att myndigheten skall bidra till ökad måluppfyllelse inom ett par uppräknade, nationellt prioriterade områden. Dessa områden är basfärdigheter samt utbildningsvillkor för barn och ungdomar i segregerade områden. Myndigheten skall återrapporera till regeringen i vilken utsträckning detta mål nåtts och hur man arbetat för att uppnå det. Dessa skrivningar kan sägas innebära att arbetet mot segregerade områden är en av myndighetens kärnuppgifter.

I budgetpropositionen för 2003 aviserade regeringen att den nya Myndigheten för skolutveckling skulle få som sitt första och viktigaste uppdrag att arbeta för förbättrad förskole- och skolsituation i segregerade områden. Regeringen fattade den 28 maj 2003 beslut om detta uppdrag. Uppdraget kan ses som en konkretisering av de texter som finns i regleringsbrevet. I uppdraget anges bland annat att myndigheten skall främja utvecklingen i förskolor och skolor i områden präglade av social och etnisk segregation i syfte att en större andel av eleverna i dessa områden skall nå målen för utbildningen. Förskolans, förskoleklassens samt fritidshemmens roll i detta sammanhang skall särskilt beaktas. Myndigheten skall vidare kartlägga, samla in och analysera framgångsfaktorer samt sprida lärande exempel, t.ex. vad avser kunskaper och strategier i skolor med olika förutsättningar. Den viktigaste utgångspunkten skall här vara exempel från olika verksamheter.

I uppdraget betonar regeringen även att myndigheten i sitt arbete skall ta tillvara erfarenheter och systematisera kunskap från storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal. Uppdraget skall delredovisas årligen med början den 25 november 2003 och slutredovisas senast den 15 december 2005.

Till uppdraget finns även kopplad en förordning om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i år 7–9 i grundskolan. Förordningen syftar till att göra det möjligt att anordna ämnesundervisning på modersmålet även i grundskolans högre årskurser. Detta kan ha mycket stor betydelse för de elever som kommer till Sverige sent under sin skoltid. Myndigheten för skolutveckling skall följa och stödja denna verksamhet samt även granska kommunernas utvärderingar av försöksverksamheten och sprida lärande exempel utifrån utvärderingarna.

Ett särskilt statsbidrag till personalförstärkningar har även införts fr.o.m. läsåret 2001/02. Bidraget är avsett att förbättra förutsättningarna för att höja skolans resultat i förhållande till de nationella målen genom att öka personaltätheten i skolan och på fritidshemmen. Statsbidraget förväntas få särskilt stor betydelse för elever i behov av särskilt stöd. Kommunerna avgör själva vilka personalgrupper som behövs till vilken verksamhet för att på bästa sätt öka måluppfyllelsen. För läsåret 2002/03 beviljades bidrag för att finansiera över 5700 lärare och andra specialister.

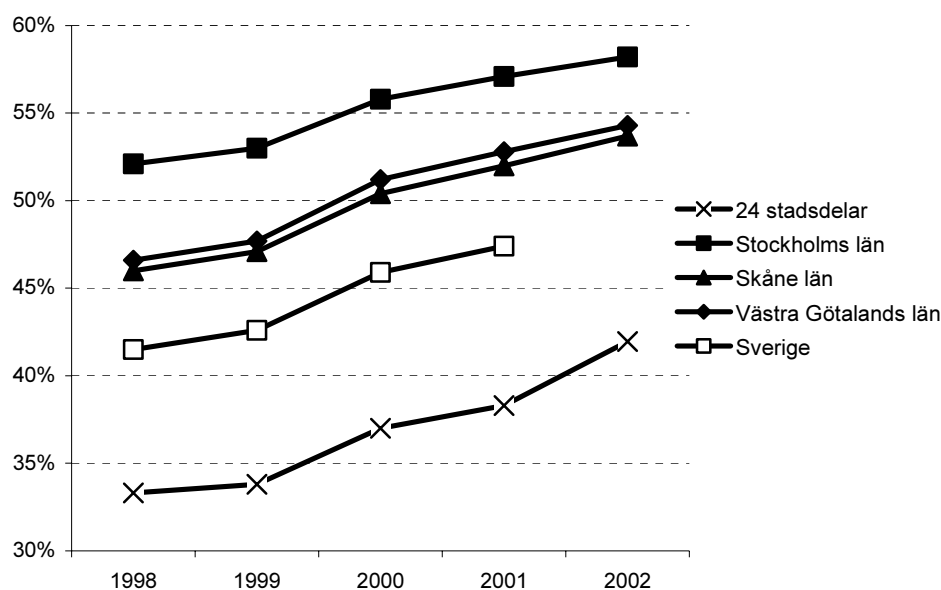
Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”En kraftig utveckling av nycirkuskulturen i Botkyrka genomförs i samarbete mellan Botkyrka kommun, Riksteatern, och Cirkus Cirkör. En mycket omfattande satsning görs på fem områden; ungdomsverksamhet, gymnasieprogram, eftergymnasial utbildning, föreställningsverksamhet och marknadsföring.”

Källa: Åtgärdsplan Alby, 2003

För att studera den allmänna utvecklingen av utbildningsnivån i aktuella stadsdelar har Integrationsverket valt att följa utvecklingen av andelen av befolkningen som har minst treårig gymnasieutbildning. De insatser som görs i förskola och skola påverkar även på längre sikt även den generella utbildningsnivån. I *diagram 5* visas förändring av andel av befolkningen med minst treårig gymnasieutbildning mellan 1998 och 2002.

Diagram 5. Procentuell andel gymnasieutbildade (minst 3 år) 24–64 år, 1998–2001

Källa: STATIV

Beträffande förändringen i andel gymnasieutbildade visar Integrationsverkets rapport 2003:4 att den positiva förändringen i andel gymnasieutbildade under perioden 1998–2000 varit starkare för kvinnor än för män i samtliga 24 stadsdelar. Under denna period har andelen gymnasieutbildade kvinnor födda utomlands ökat i stadsdelarna med 5,0 % jämfört med 5,9 % för riket som helhet. Motsvarande siffror för män födda utomlands visar en ökning med 6,1 % jämfört med 3 % för hela riket. För kvinnor födda i Sverige var ökningen 9,4 % jämfört med 7,8 % för riket som helhet och för män födda i Sverige är ökningen 1,3 % jämfört med 0,2 % för hela riket.

Det livslånga lärande är en viktig del i den personliga utvecklingen. Praktik varvad med undervisning, t.ex. svenskundervisning för invandrare (SFI) har en stor betydelse för språkinläringen. Därför har praktikan-skaftning varit en del av storstadsarbetet.

Exempel på fler lokala insatser;

I **Fittja** finns bl.a. Ungdomens Hus, Föreningsrådet, Skolan mitt i byn, i **Hallunda/Norsborg** infrastruktur för vuxenutbildningen, Valideringscentrum, utökad undervisning för analfabeter/lågutbildade, Språkis, i **Alby** Läxläsningshjälp varje e.m., språkpedagoger i förskolan, i **Bergsjön** introduktionsskolan, språkutvecklingsprogram, i **Gårdsten**

språkotek och upplevelseforum, i **Hjällbo** öppen skola kvällstid för föräldrar och syskon, i **Jordbro** hemmets läroplan, träffpunkt Jordbro, hälsofrämjande skola, SFI-praktik, grundstenen, i **Vårby Gärd** svenska på jobbet, språkutveckling genom bokläsning, portfolio, i **Flemingsberg** samarbete grundskola- högskola, språkhandlingsplan, språkutveckling och svenska som andra språk, föräldradeltaktighet, i **Västra Skogås** öppna förskolan, familjehuset i **Fosie** Barn-föräldrar-skola-fritid, studieverkstan i **Hyllie** språkförskolor, flerspråkig extrapersonal, familjecentral Sesam, Språkpedagoger, i **Södra Innerstaden** öppna förskolan, tvåspråkig undervisning, språkverkstäder, i **Husby** Kista open academy, pedagogiska caféer, familjecentralen, i **Rinkeby** språkforskningsinstitut, i **Rågsved** kompetensen, språkresurscenter, i **Skärholmen** Fantasifabrik, familjecentralen, i **Tensta** magnettanken, i **Fornhöjden** utvecklingspedagoger, familjecentrum i **Geneta** kompletterande förskola, utvecklingspedagoger, familjecentraler, i **Hovsjö** svenska för akademiker, öppna skolan mitt i förorten, lek och lär, i **Ronna** Näckrosen arbete och utveckling, utvecklingspedagoger m.m.

Källa; åtgärdsplaner, 2003.

4.2.3 Bostadsföretagens roll

I mars 2002 anordnade Boverket ett temaseminarium inom ramen för storstadsarbetet. Inbjudna var framför allt personer från bostadsföretag och stadsdelsförvaltningar i Botkyrka, Göteborg, Malmö, Stockholm samt forskare. Vid seminariet var det bostadsföretagens roll som stod i fokus. Två övergripande frågor ställdes. Vad kan bostadsföretagen göra för att motverka segregationsprocessernas negativa effekter i särskilt utsatta bostadsområden? Vad kan bostadsföretagen, själva respektive i samverkan med andra, göra för att underlätta de boendes integration i samhället?

Inom många bostadsföretag har det under senare år vuxit fram nya förhållningssätt gentemot de boende, med åtföljande nya arbetssätt och organisationsformer. Mycket tyder på att detta har stor betydelse ur ett integrationsperspektiv.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”Fittja drift och underhåll AB, ett ungdomsföretag som har bildats med hjälp av Botkyrkabyggen. Företaget har avtal med kommunen och Botkyrkabyggen för Markskötsel och fastighetsskötsel.”

Källa: Åtgärdsplan Fittja, 2003.

En viktig erfarenhet av bostadsföretagens nya förhållnings- och arbetssätt är att man funnit det nödvändigt att arbeta också med frågor utanför den traditionella bostadsförvaltningens gränser. Ibland har detta arbete skett i nära samarbete med andra, ibland är det bostadsföretagen själva som har stått för verksamheten. På flera håll har man gjort betydande insatser exempelvis vad gäller skola, fritidsverksamhet, ungdomsverksamhet, trygghetsfrågor, yrkesutbildningar, arbetsförmedling, ”starta eget”, handel och kommunikationer.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”Handlingsprogram yttre miljö, insatsen som syftar till bättre och tryggare boendemiljö och närmiljö genom samverkan mellan ansvariga aktörer /.../ med en fokusering på att samverka mellan alla aktörer, trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder, och genomförande av förslag från boende.”

Källa: Åtgärdsplan Jordbro, 2003.

En slutsats som dragits av flera forskare är att bostadsföretagen borde ges en tydlig roll i den samhälleliga integrationsprocessen. Integration utgör visserligen inte ett primärt mål för bostadsföretagen. Men ekonomiska realiteter bidrar till att bostadsföretag har starkt incitament till att verka för ökad trivsel i området. För bostadsföretagen innebär tomma lägenheter, skadegörelse och stor flyttbenägenhet en ökad kostnad. Bostadsföretagens arbete för att bli bättre som bostadsförvaltare bidrar även till en positiv integrationsutveckling.

Dessa hävdar att det är viktigt att ta vara på att bostadsföretagen via sin frontpersonal, som med sin ständiga närvaro i området, kan få en mycket nära kontakt med och god kännedom om de boende. Bostadsföretagen kan skapa obyråkratiska och ofta informella relationer till de boende. Oftast står detta i kontrast till de större och mera opersonliga system som samhällsapparaten i övrigt består av. Några forskare menar dessutom att kommunala verksamheter ofta skulle kunna bli effektivare om de lärde sig ta hjälp av den förmedlande länk som "husvärdarna" kan utgöra.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

"Fittjas vänner är ett nätverk med syftet att göra Fittjas Centrum och bostadsområde till ett attraktivt område att bo i, verka inom, uppleva och besöka."

Källa: Åtgärdsplan Fittja, 2003.

Historiskt har deltagande i arbetslivet varit den viktigaste grunden för människors integration i samhället. Det problematiska är i dag att det är omvittnat svårt för framför allt invandrare att komma in i arbetslivet. Det vore oklokt och samhällsekonomiskt irrationellt att inte utnyttja det bidrag till integrationen som bostadsföretagen kan ge.

4.2.4 Trygghet och trivsel

Att minska brottsligheten och öka människors trygghet i de berörda områdena är ett viktigt delmål för att lyckas nå de övergripande målen med storstadsarbetet, att öka tillväxten och minska segregationen. Om människor inte trivs och vill bo kvar i sitt område är risken stor att en del av de insatser som vidtas inom storstadsarbetet bara medför att en omflyttningsspiral sätts igång, med negativa följdverkningar för området. Risken är att de invånare som förbättrat sin situation och sin möjlighet till följd av de insatser som vidtagits inom ramen för arbetet med de lokala utvecklingsavtalen flyttar från området, och att en ny resurssvag grupp flyttar in. För att så långt som möjligt undvika en sådan utveckling är det av stor vikt att områdena uppfattas som trygga av dess invånare och att brottsligheten i områdena inte ökar. Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet bör ur detta perspektiv ses som en viktig bas för det övriga utvecklingsarbetet inom ramen för storstadsarbetet. Detta har också Integrationsverket uppmärksammat i sin rapportserie (2001:09).

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

"Under året har flera ungdomar engagerat sig för ett tryggare Rågsved. I november 2001 fanns drygt 40 utbildade och diplomerade **Lugna gatan juniorvärdar**, boende i Rågsved, med lokal i Rågsveds centrum. Ungdomar har också på eget initiativ ansökt och erhållit medel ur utvecklingsfonden för att arbeta med frågor som behandlar såväl deras egen som områdets trygghet, hälsa och trivsel."

Källa: Åtgärdsplan Rågsved, 2003.

BRÅ har ända sedan storstadsarbetet inleddes, deltagit aktivt för att belysa och lyfta fram de brottsförebyggande och trygghetsskapande aspekterna. I regleringsbrevet för 2003 har myndigheten som återrapporteringskrav att redovisa vilka åtgärder man vidtar inom ramen för storstadsarbetet. I november 2002 fick BRÅ i uppdrag att genomföra en studie av de brottsförebyggande frågornas betydelse inom ramen för storstadsarbetet. Uppdraget omfattade dels en kartläggning, dels en analys av hur det brottsförebyggande storstadsarbetet lämpligen skulle kunna utvecklas i framtiden. Vidare gick uppdraget ut på att göra en fördjupad kartläggning av tre bostadsområden. Uppdraget redovisades i april 2003.

BRÅ konstaterar i studien att de brottsförebyggande frågorna har bedrivits på många skilda sätt i de berörda områdena. De insatser och åtgärder som vidtagits ligger ofta inom flera olika målområden. Det målområde som närmast har koppling till brottsförebyggande insatser är det nationella delmålet ”Trygghet och trivsel”, men relevanta åtgärder återfinns även under målområden som ”Folkhälsa” och ”Grundskola”. Undersökningen visar att de brottsförebyggande frågornas betydelse inom storstadsarbetet har ökat i omfattning med tiden. Totalt 15 % av insatserna som genomfördes under 2002 var inriktade mot att minska brottsligheten och/eller öka tryggheten. Endast 20 % av de brottsförebyggande insatserna har emellertid införlivats i den reguljära verksamheten eller fått extern finansiering, vilket tyder på ett problem med långsiktigheten.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Trygghetsgruppen**, vi skall utöva tillsyn av de olika offentliga miljöerna i Hjällbo. Vidare skall vi skapa relationer med de boende. Viktigaste målgruppen är barn och ungdomar. Vi skall vidare ge de boende service i form av eskort, promenader, rådgivning samt ta emot samtal från de boende. Vi skall vara goda lyssnare med ett bra bemötande som hjälper och hänvisar boende.”

Källa: Åtgärdsplan Hjällbo, 2003.

Det är förenat med särskilda svårigheter att etablera lokala brottsförebyggande råd i storstäderna men mycket tyder på att storstadsarbetet haft en positiv inverkan på inrättandet av de lokala råden. I vissa kommuner har det emellertid inrättats en samordnare för brottsförebyggande arbete inom ramen för storstadsarbetet, parallellt med de lokala råden, vilket på vissa håll medfört onödigt dubbelarbete. BRÅ menar att de lokala brottsförebyggande råden borde få en tydligt uttalad och central position i det framtida storstadsarbetet. BRÅ:s studie visar att polisens roll i storstadsarbetet inledningsvis varit otydlig. Från och med 2002 har polisen som återrapporteringskrav i regleringsbrevet att redovisa vilka åtgärder man vidtagit till följd av de lokala utvecklingsavtalen. BRÅ konstaterar att polisens delaktighet och engagemang varierar stort mellan de olika områdena. Man har varit mest kritisk i de områden där närpolisens närvaro minskat. BRÅ föreslår att polisen bör få en tydligare roll i storstadsarbetet. Enligt regeringens uppfattning skall den kritik som framkommer i BRÅ:s rapport tas på allvar men inte överdrivas. Polisen ägnar sig sedan långt tid tillbaka åt de områden som omfattas av storstadspolitik. BRÅ:s studie gäller endast de insatser som görs inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen och ger därför ingen rättvisande bild av polisens verksamhet totalt sett i de aktuella områdena.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Medborgarvårdarna** främsta roll i stadsdelen är att ge stadsdelens medborgare, verksamma och besökare service och trygghet. Vårdarna arbetar både kvällar och helger. De rör sig över hela stadsdelen och inte enbart i centrummiljöer vilket många kan tro. Till uppgift har de att förebygga otrygghet och brott genom att befinna sig på otrygga eller brottsbelastade platser.”

Källa: Åtgärdsplan Tensta, 2003.

Vidare visar studien att flera kommuner sällan gjort systematiska kartläggningar och analyser av problembilderna innan insatser vidtagits. Många gånger har åtgärder vidtagits utan någon övergripande strategi för arbetet, vilket inneburit att åtgärderna stannat vid enstaka punktinsatser i stället för att vara ett led i en övergripande strategi för att nå gemensamma mål. BRÅ hävdar att det brottsförebyggande arbetet har bättre förutsättningar att nå framgång om man lär sig att kartlägga problemen och utarbeta övergripande strategier och handlingsplaner innan fler insatser och åtgärder vidtas. Enligt BRÅ är det en viktig fråga för hela storstadsarbetet på alla målområden och någonting man bör se över på övergripande nivå.

4.2.5 Kultur och fritid

Kultur i vid mening är ett viktigt redskap i arbetet för minskad segregation och ökad tillväxt. Genom ett aktivt kulturdeltagande och skapande formas förståelse och kunskap om vår omvärld och vårt samhälle inte minst för barn och ungdomar.

I storstadspropositionen slogs det fast att minst 10 miljoner årligen skulle fördelas till kulturverksamhet mellan åren 1999 och 2001 för att förbättra barns och ungdomars uppväxtvillkor och stimulera deras utveckling. Enligt de första utvärderingarna från storstadsarbetet har kommunerna i själva verket satsat betydligt mer på kultursatsningar än dessa öronmärkta medel.

Framgångsrika och utåt sett synliga kultursatsningar inom storstadsarbetet är exempelvis Cirkus Cirkörs pedagogiska verksamhet för barn och unga i Botkyrka, Malmö museers olika satsningar, bl.a. i Rosengård; Drömmarnas hus i Rosengård och vidareutvecklingen av Internationella Barnkonstmuseet i Huddinge. Andra satsningar med mer lokal genomslagskraft men av lika stor vikt är en rad olika aktiviteter inom teater, skolbibliotek, satsningar på musikstudios, kulturhus och bio. Samtliga projekt presenteras utförligare i Mångkulturellt centrum rapport Kultur i storstad.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”I projektet **Möten under en mörk himmel** arbetar olika ungdomar och ungdomsgäng sedan hösten 2001 tillsammans med ett professionellt filmteam, för att skildra sin egen verklighet, sina idéer och visioner, tankar och förhoppningar. Ungdomarna är delaktiga i hela processen, från filmning till redigering. I arbete skapas möten mellan de olika ungdomsgäng som medverkar i projektet.”

Källa: Åtgärdsplan Hjällbo, 2003

Kulturens drivkraft i samhället illustreras kanske tydligast genom de storstadsinsatser som gjorts för att stärka det svenska språkets ställning

bland barn och ungdomar. Tillgången till språket blir allt väsentligare för den enskildes delaktighet i kunskapssamhället. En viktig del av utvecklingsarbetet i storstadskommunerna handlar därför om språkutveckling i förskola och skola. I flera av de stadsdelar som ingår i storstadsarbetet förekommer därför omfattande litteratursatsningar i förskola och skola.

4.2.6 Stadsdelen - kulturmiljö

Kulturarvet utgör en stor och viktig del av vår livsmiljö och genom sin historiska dimension kan kulturarvet ge perspektiv på både den egna och andras verklighet. Kulturarvet är bandet till det förflutna som skapar identitet och ger sammanhang. Detta gäller både genom bevarande av det gamla och genom eget skapande av och inverkan på framtidens kulturarv.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Bostadsmuseum**, projektet drivs av de två föreningarna Jordbro Kulturbo och Jordbrorådet, under kultursamordarens ansvar”
Åtgärdsplan Jordbro, 2003.

Fysiska lämningar från forntiden, befintlig bebyggelse, industrisamhällets kulturarv - industrier, lagerlokaler, butiker, sjukhus, folkbibliotek m.m. – liksom husen vi bor, arbetar och lever i och deras kringmiljö – allt är det en del av den kulturmiljö och det kulturarv som omger oss och som påverkar oss. Det immateriella kulturarvet i form av t.ex. berättelser och musik kan också vara delar av människors identitetsskapande.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Föreningsrådet** har skapat ett gemensamt forum för olika utbildningar och olika kulturella och samhälliga arrangemang där föreningar kan mötas och samarbeta med varandra”
Källa: Åtgärdsplan Fittja, 2003.

Kultur i vid mening är ett viktigt instrument för att nå de övergripande målen inom Storstadspolitiken. Kulturens roll inom arbetet har varit månghövdad. Kulturarvet och kulturmiljön har varit en del. Det historiska perspektivet på kultur och dess yttringar har bland annat reflekterats genom synen på förorten som en hembygd med kontinuitet bakåt; samhällen som formats av både gemensam och individuell historia, från forntid ända in i samtiden.

Storstadspolitiken har medverkat till att storstadsområdenas egna kulturmiljövärden har uppmärksamats. Exempelvis bedrevs mellan åren 1999–2001 en särskild satsning på storstadens arkitektur och kulturmiljö i ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna i de tre storstadsregionerna. Syftet med arbetet, som nu införlivats i ämbetets ordinarie verksamhet, är att öka kunskapen om efterkrigstidens bebyggelse, vidareutveckla metoder och kunskap kring varsam förändring av de s.k. miljonprogrammets bebyggelse samt hitta nya former för samverkan med medborgarna. Att de som bor i bostadsområdena skall kunna öka sitt inflytande över miljön, så att identiteten och hembygdskänslan kan stärkas har varit ett viktigt led i arbetet. En av de stora insatserna som har gjorts är en omfattande inventering av efterkrigstidens bebyggelse.

se i Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner, med fokus på ytterområdena. Skr. 2003/04:49

Under det av regeringen aviserade särskilda Arkitekturåret 2001 gjordes också flera insatser för att skapa positiv uppmärksamhet kring förorterna och rekordårens boendemiljöer och bebyggelse. Regeringen har närmare redogjort för insatserna inom detta område i skrivelsen Arkitektur, form och design (skr.2002/03:129).

4.2.7 Bilden av storstadens miljöer i media

De många gånger allmänt förekommande negativa föreställningarna om förorten kan försvåra arbetet med att motverka segregation i storstäderna. En bidragande orsak kan vara kritiska beskrivningar som många gånger syns i media, inte minst av kulturmiljön - bebyggelsen och arkitekturen. Riksantikvarieämbetet och Integrationsverket har gjort en gemensam studie kring bilden i media av rekordårens bostadsområden och bebyggelse, med syfte att ge en djupare förståelse av vilka processer som ger upphov till dessa negativa föreställningar. En rapport publicerades under 2002 med titeln "Miljonprogram och media – föreställningar om förorten och dess invånare". Särskilda studier av medias betydelse för ett område har även gjorts av Mångkulturellt centrum i Botkyrka.

4.2.8 Folkhälsa

I juli 1994 infördes lagen (1994:566) om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Lagen är tidsbegränsad och gäller efter förlängning till och med utgången av 2003. Med stöd av denna lag pågår för närvarande försök med finansiell samordning (Socsam) i sex kommuner, bland annat i Haninge kommun som även tecknat lokalt utvecklingsavtal med staten inom ramen för storstadspolitiken. I budgetpropositionen för år 2004 (prop. 2003/04:1) föreslår regeringen att denna lokala försöksverksamhet skall förlängas i ytterligare tre år.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

"**Aktiv sjukskrivning**, målet med insatsen är att förkorta handläggningstiderna för personer som sjukskrivs vid Jordbro vårdcentral, så att de snabbare skall kunna återgå till arbete. Initiativet har tagits av Försäkringskassan, och diskussioner förs med Vårdcentralen."
Källa: Åtgärdsplan Jordbro, 2003.

I slutet av 2001 föreslog Socialförsäkringsutskottet att regeringen under våren 2002 borde återkomma med förslag om finansiell samordning mellan socialförsäkringen, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och arbetsmarknadsmyndigheterna.

Med anledning av riksdagens tillkännagivande bildades inom Regeringskansliet en arbetsgrupp med företrädare för berörda departement. Med utgångspunkt i riksdagens beställning har arbetsgruppen utarbetat ett förslag om finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. Förslaget redovisades i departementspromemorian Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (Ds 2003: 2).

I början av juni överlämnade regeringen propositionen Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (prop. 2002/03:132) till riksdagen. I propositionen lämnas förslag till utformning av en permanent finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. Finansiell samordning föreslås kunna ske frivilligt mellan en försäkringskassa, ett landsting, en länsarbetsnämnd samt en eller flera kommuner.

I den ovannämnda propositionen har regeringen föreslagit att försäkringskassorna skall ha möjlighet att disponera högst 5 % av de budgeterade utgifterna för sjukpenning för samverkan inom rehabiliteringsområdet.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Familjecentralerna** bygger på samverkan mellan Barnavårdscentral, Mödravårdscentral, öppna förskolan och individ- och familjeomsorgshandläggare. Inom familjecentralens väggar kommer samverkan mellan dessa aktörer att ske, i syfte att åstadkomma ett förebyggande hälsoarbete med fokus på familj, barn och ungdom.”

Källa: Åtgärdsplan Hallunda Norsborg, 2003.

Målgruppen för den föreslagna finansiella samordningen utgörs av människor som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser från flera av de samverkande parterna för att uppnå eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete. De åtgärder som får finansieras genom den finansiella samordningen skall ligga inom de samverkande parternas samlade ansvarsområde och syfta till att återställa eller öka den enskildes funktions- och arbetsförmåga. Nuvarande grundläggande principer om likabehandling av människor skall upprätthållas även inom ramen för en finansiell samordning. Allt rehabiliteringsarbete, all planering och all uppföljning och utvärdering skall därför genomsyras av ett tydligt köns- och integrationsperspektiv.

I propositionen betonas vikten av att den finansiella samordningen följs upp och utvärderas på både lokal och nationell nivå. Samverkansparterna föreslås få ansvaret för lokal uppföljning och utvärdering. Den myndighet regeringen senare bestämmer bör få ansvaret för den nationella uppföljningen och utvärderingen av finansiell samordning.

Exempel på lokalt utvecklingsarbete

”**Friskverkstan** är en del i storstadsarbetet som fokuserar på hälsofrämjande insatser riktade till stadsdelens invånare. Friskverkstan har ett nära samarbete med förvaltningens personalfriskvård. Utbud och val av aktiviteter sker genom dialog med brukarna.”

Källa: Åtgärdsplan Bergsjön, 2003

Den utökade möjligheten till finansiell samordning mellan olika huvudmän inom rehabiliteringsområdet bedöms även kunna bidra till att vidareutveckla den samverkan som i dag sker på lokal nivå i de kommuner där staten tecknat lokala utvecklingsavtal inom ramen för storstadspolitiken.

4.2.9 Underifrånperspektiv och deltagande

Det demokratiska deltagandet och delaktigheten utgör både mål och medel i storstadspolitiken. Som medel framhålls underifrånperspektivet som den kanske viktigaste metoden för en långsiktig, uthållig och framgångs-

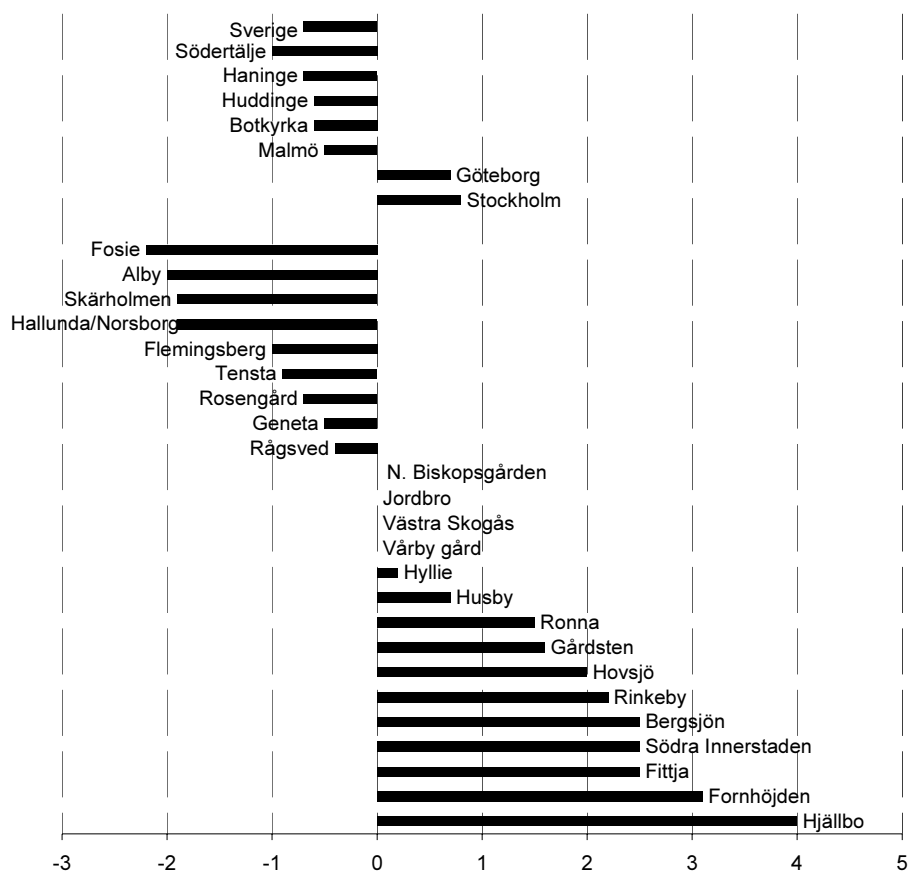
rik utveckling av storstadsarbetet. Insatser inom övriga områden påverkar direkt eller indirekt delaktigheten och det demokratiska deltagandet i de 24 stadsdelarna. Kommunerna lyfter själva fram bland annat kulturinsatser som viktiga i strävan att öka delaktighet i samhällslivet och stärka demokratin, exempelvis genom att skapa sociala nätverk.

Det har visat sig att boende är mer benägna att engagera sig i frågor som berör deras konkreta vardag än i arbetet med att formulera mål och strategier för stadsdelens lokala åtgärdsplaner. Kommunerna har emellertid tagit flera initiativ för att stimulera ökat boendedeltagande. Södertälje genomförde till exempel 2002 ett val i dess stadsdelar till boenderåd vilka nu utgör en del i Södertäljes demokratiska beslutsstruktur. Bland annat är boenderåden med i fastställandet av de lokala åtgärdsplanerna.

Boenderepresentanter för stadsdelarna har även träffats under fem så kallade boendedialogkonferenser; Ronna (1999), Jordbro (2000), Rinkeby (2001), Angered (2002) och Fittja (2003). Syftet med boendedialogkonferenserna har bland annat varit att skapa ett nätverk för boende som har en aktiv roll i det lokala utvecklingsarbetet.

En ökad delaktighet är en framgångsfaktor för övriga målområden. Flera insatser görs i syfte att stärka dialogen mellan de boende och de lokala aktörerna i stadsdelarna. Det är viktigt att långsiktigt förändra strukturer och hitta former för ökad kommunikation och inflytande.

Utredningen *Tre städer, En storstadspolitik för hela landet* (SOU 1998:25) som låg till grund för storstadspropositionen visar på ett sjunkande valdeltagandet i de utsatta stadsdelarna. Utredningen menar att det inte är en tillfällig svacka i valdeltagandet utan en fördjupning av den trend som förra Storstadsutredningen redan observerade i slutet av 1980-talet. Valåret 2002 finns försiktiga positiva tecken på att denna utveckling vänt i några stadsdelar. Inom de lokala utvecklingsavtalen har insatser gjorts i flera stadsdelar för att öka valdeltagandet. *Diagram 6* visar deltagandet i 2002 års val till kommunfullmäktige i de stadsdelar som omfattas av lokala utvecklingsavtal.

Källa: Storstadsdelegationens årsrapport 2002

För Norra Biskopsgården, Jordbro, Västra Skogås, Vårbygård finns inget underlag för jämförelse.

I drygt hälften av stadsdelarna har valdeltagandet ökat i 2002 års val jämfört med valet 1998. De största förändringarna noteras i Hjällbo där valdeltagandet ökat med 4 procentenheter, och i Fornhöjden som redovisar en ökning med 3 procentenheter. 10 stadsdelar har liksom fem av kommunerna i sin helhet haft en minskning av valdeltagandet med mellan 0,4 och 2,2 procentenheter.

5 Storstadspolitiken utvecklas

5.1 Storstadspolitikens andra fas

Regeringens bedömning: Storstadspolitiken har gett positiva resultat. Utvecklingen i de 24 stadsdelar som är delaktiga i det lokala utvecklingsarbetet är starkare än i storstadsområdena generellt. Därför kan inte förbättringen i berörda stadsdelar ses som ett resultat av den allmänna konjunkturutvecklingen. Det finns en stor uppslutning kring avtalsformen som instrument bland berörda parter. Utvecklingsarbetet för att bryta segregationen går nu in i en andra fas som innebär att framgångsrika insatser skall göras permanenta och inordnas i ordinarie strukturer.

Det storstadspolitiska arbetet har visat att det går att åstadkomma en positiv förändring i kommuner och stadsdelar som länge kämpat mot en negativ utveckling. De förändringar som flera storstadskommuner upplever kan inte endast reduceras till en fråga om konjunkturvariation. Det storstadsarbete som hittills har bedrivits har visat att det lönar sig att tänka nytt och att lära av positiva erfarenheter.

Den nationella storstadspolitikens första fas, 1999–2003, har inneburit att ett nytt instrument - lokala utvecklingsavtal - tagits fram och etablerats av storstadsdelegationen i syfte att bryta den negativa segregationen. Särskilda medel motsvarande drygt 2 miljarder kronor i statliga åtaganden har använts för en långsiktigt hållbar utveckling av utsatta stadsdelar. Kommunerna har tillskjutit motsvarande resurser, vilket givit en sammanlagd utvecklingsresurs på drygt 4 miljarder kronor. Flera negativa trender har brutits bl.a. vad gäller sysselsättningsnivåer och socialbidragsberoende. Glappet till de genomsnittliga nivåer som gäller Sverige i övrigt är dock fortfarande mycket stort och det är angeläget att utvecklingsarbetet fullföljs.

Uppslutningen bland kommuner bakom avtalskonstruktionen är stor. Även internationellt har avtalsformen som instrument för att samordna olika samhällsnivåers utvecklingsarbete rönt ett allt större intresse och presentationer av instrumentet har gjorts under såväl det grekiska som det italienska ordförandeskapet. De lokala utvecklingsavtalen har dessutom skickats in som svenskt bidrag till EU-kommissionens så kallade "Peer Review", ett program som kommissionen avser starta 2004. Programmet syftar till att värdera politikens och institutionernas effektivitet samt att stimulera spridning av goda exempel bland medlemsstaterna inom ramen för EU:s strategi mot fattigdom och social utestängning.

Utvecklingsarbetet för att bryta den negativa segregationen går nu in i sin andra fas som innebär att framgångsrika insatser skall permanentas och inordnas i ordinarie strukturer. Det gäller för såväl kommuner som statliga myndigheter och andra involverade aktörer. I 2003 års ekonomiska vårproposition och i budgetpropositionen för 2004 har regeringen redovisat inriktningen på hur storstadspolitiken övergår till den andra fasen. Statliga myndigheter skall ges tydliga mandat och riktlinjer för att

storstadspolitikens tvärsektoriella mål skall uppnås. Vidare skall ett antal myndigheter ges i uppdrag att vidareutveckla de samverkansöverenskommelser som finns i de lokala utvecklingsavtalen.

De 40 miljoner kronor som anslagits på tilläggsbudgeten 2003 skall användas såväl till att främja arbetet med framtidsscenarioer som till att underlätta koordinering och infasning i ordinarie strukturer. Infasningen bedöms medföra ett ökat behov av att strategiskt koordinera insatser på lokal, regional och nationell nivå. Regeringen avser mot den bakgrunden stödja övergången till fas två genom att förstärka det koordinerande arbetet.

Avsikten är permanentning av framgångsrika insatser, omvandling av erfarenheter till kunskapsstrukturer, fortsatt metodutveckling och bättre anpassade organisatoriska lösningar inom stat, kommun och samverkande parter i syfte att undvika ett kortsiktigt projektänkande till förmån för det som är individers och stadsdelars långsiktiga behov. Övergången till storstadspolitikens andra fas innebär således ytterligare fokusering på en långsiktig lär- och förbättringsprocess.

En fortsatt metodutveckling av underifrånperspektivet är avgörande för möjligheterna till bestående effekter av det lokala utvecklingsarbetet. Underifrånperspektivet har varit en av de fyra centrala metoder som har tillämpats inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. En positiv effekt som storstadsdelegationen har redovisat i sin årsrapport 2002 är att valdeltagandet under riksdagsvalet 2002 har ökat markant i 10 av de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen medan den nationella trenden är att valdeltagandet minskar. En bidragande orsak till denna positiva trend synes vara bl.a. de områdesråd och boenderåd som i olika former utvecklats i dessa stadsdelar. Därför är det av vikt att vidareutveckla former för storstadsarbetets underifrånperspektiv samt medborgardeltagande. Under 2004 kommer en del av regeringens föreslagna demokratisering inför EU-parlamentsvalet genomföras i stadsdelar som omfattas av lokala utvecklingsavtal. Av intresse i detta sammanhang är att Nederländerna har för avsikt att under sitt kommande EU-ordförandeskap hösten 2004 driva frågan om medborgardeltagande som en del i deras urban- och storstadspolitik.

Samtidigt som de lokala utvecklingsavtalen löper vidare under 2004 kommer storstadspolitikens tillväxtarbete att utvecklas kommande år. Under 2004 avser regeringen att bland annat anordna regionala tillväxtkonferenser där tillfälle ges att diskutera frågan om hur kopplingen mellan lokala utvecklingsavtal och regionala tillväxtprogram kan vidareutvecklas. I flera av stadsdelarna som omfattas av lokala utvecklingsavtal har goda erfarenheter gjorts av hur stadsdelens potential kan nyttjas i tillväxthänseende. Att förena stadsdelsförnyelse med ett regionalt tillväxtperspektiv är ett viktigt bidrag till hur hela storstadsregionerna kan inkluderas i tillväxtarbetet. Denna dimension har före de lokala utvecklingsavtalens tillkomst varit otillräckligt utvecklad. Motsvarande gäller för storstadsregionernas position i ett internationellt sammanhang. Regeringen har i maj 2003 initierat en kartläggning av storstadsregionernas internationella arbete kopplad, i ett första steg, till de lokala utvecklingsavtalen. Kartläggningen presenteras våren 2004.

Regeringens bedömning: Det är nödvändigt att omvandla storstadsarbetets erfarenheter till kunskap. Därför har en särskild utredare tillkallats för att utvärdera de rapporter m.m. som tagits fram inom ramen för arbetet med de lokala utvecklingsavtalen. Kunskapen skall inte minst göras tillgänglig för kommuner och stadsdelar som inte omfattas av lokala utvecklingsavtal.

Det storstadspolitiska arbetet har under åren genererat många erfarenheter. Från och med att det första lokala utvecklingsavtalet tecknades 1999 har närmare 1000 insatser kommit igång, vissa har avslutats, vissa har vidareutvecklats och pågår fortfarande.

Under 2002 genomfördes en avstämning av det storstadspolitiska arbetet. Under avstämningen, som gick under namnet Storstad och Framtid, redovisades drygt 150 rapporter, utvärderingar och studier av olika slag som tagits fram inom ramen för arbetet med de lokala utvecklingsavtalen. Under avstämningsarbetet fördes en dialog med berörda kommuner, statliga myndigheter, samverkande parter och forskare knutna till utvecklingsavtalen om behovet av att systematisera gjorda erfarenheter. Regeringen har under våren 2003 initierat arbetet med att utveckla erfarenhets-spridning och kunskapsöverföring nationellt och internationellt. Hud-dinge kommun har av regeringen beviljats särskilda medel för att leda en arbetsgrupp som har till uppgift att utveckla metoder och instrument för nationellt erfarenhetsutbyte inom ramen för lokala utvecklingsavtal. För att samordna en kartläggning av motsvarande internationellt erfarenhetsutbyte har regeringen även beviljat Stockholms kommun särskilda medel.

Arbetet med att omvandla erfarenheter till kunskap kommer i storstadspolitiken andra fas att vidareutvecklas i syfte att få ett strukturellt system för återkoppling av gjorda erfarenheter och genererad kunskap avseende lokalt utvecklingsarbete i storstäderna. Dessutom bör den genererade kunskapen vara tillgänglig för andra kommuner och stadsdelar i Sverige som inte omfattas av lokala utvecklingsavtal och för storstäder i andra länder. I sammanhanget kan nämnas att det i Nederländerna utvecklats ett internationellt kunskapscentrum – Dutch Urban Expert Center – som baseras på erfarenheter av den nederländska storstadspolitiken.

Vidare har en särskild utredare under hösten 2003 tillkallats för att utvärdera de rapporter m.m. som tagits fram inom ramen för arbetet med lokala utvecklingsavtal. Utvärderaren skall inventera, sammanställa och analysera rapporterna i syfte att omvandla gjorda erfarenheter till kunskap. Uppdraget skall redovisas senast i mars 2005, men ett delbetänkande beträffande förslag på ett långsiktigt nationellt utvärderingsprogram för de lokala utvecklingsavtalen kommer att lämnas senast den 30 april 2004.

5.3 Utvecklande av styrformer

Regeringens bedömning: Det finns goda förutsättningar att vidareutveckla de lokala utvecklingsavtalen. Bland annat kan detta ske genom fler och mer konkreta samverkansöverenskommelser mellan statliga myndigheter, kommuner och lokala aktörer.

Individens och stadsdelars behov och potential är även fortsättningsvis utgångspunkter för det tvärsektoriella utvecklingsarbetet i kommuners och statliga myndigheters ordinarie arbete. Den grund som lagts genom de lokala utvecklingsavtalen innebär åtskilliga möjligheter för att vidareutveckla (anpassade) styrformer i arbetet med att bryta den negativa segregationen, bl.a. genom att stärka det s.k. partnerskapsarbetet dvs. involvera fler aktörer — offentliga och privata.

De särskilda samverkansöverenskommelser som hittills tagits fram genom avtalen avses få ett än mer preciserat innehåll och mer konkreta åtaganden i kommande revideringar av de lokala utvecklingsavtalen. Inte minst samverkan mellan kommun, arbetsförmedling och försäkringskassa har visat sig verkningsfullt på lokal nivå. Bl.a. i Malmö har en gemensam läges- och framtidsanalys genomförts i samverkan mellan länsarbetsnämnden i Skåne, försäkringskassan, Region Skåne och Malmö kommun och till viss del även Integrationsverket. Avsikten är att analysen skall ”utgöra grund för fortsatt analysarbete och utredningar, för kommande beslut och förslag till överenskommelser på lokal, regional och nationell nivå”.

Samsyn underlättar väsentligt framtida diskussioner om gemensamma åtaganden mellan viktiga aktörer. Kommunerna har sedan en längre tid arbetat för att ta tillvara framgångsrika erfarenheter och föra in dem i ordinarie strukturer – kommunens eller andra lokala aktörers. Statens styrning skall på motsvarande sätt utformas så att framgångsrika metoder och arbetsätt tas tillvara och finner former i ordinarie strukturer och permanentas. Genom storstadspolitikens breda angreppssätt och tvärsektoriella samordning finns förutsättningar för att effektivare styra statlig verksamhet. Myndigheten för skolutveckling är ett exempel på en statlig verksamhet där erfarenheter från samverkansarbete i kommuner som tecknat lokala utvecklingsavtal tagits till vara i den ordinarie verksamheten.

5.4 Behovet av indikatorer

Regeringen avser att framöver följa och utvärdera resultaten av det storstadspolitiska arbetet med hjälp av ett antal indikatorer. Integrationsverket har haft regeringens uppdrag att föreslå indikatorer och nyckeltal för att följa utvecklingen på stadsdelnivå. I rapporten ”Målområdesanalyser och indikatorer”, 2001:06, presenteras verkets förslag på vissa indikatorer för storstadspolitiken. Sektorsmyndigheterna – Arbetsmarknadsverket, Brottsförebyggande rådet, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut och Ungdomsstyrelsen – har därtill fått regeringens uppdrag

att analysera och kommentera Integrationsverkets förslag till indikatorer. Integrationsverket har fått i uppdrag att bistå sektorsmyndigheterna i deras analys. Myndigheternas analyser redovisas under 2003 till respektive departement och kommer att ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete som även inkluderar det delbetänkande avseende långsiktigt nationellt utvärderingsprogram som lämnas av utredningen om utvärdering av de lokala utvecklingsavtalen april 2004. Av betydelse är också Folkhälsoinstitutets pågående arbete med att utveckla indikatorer inom folkhälsoområdet samt EU-kommissionens arbete med indikatorer, den s.k. Urban Audit, som möjliggör jämförelser mellan svenska storstäder och ett 50-tal europeiska storstäder.

5.5 Framtidsscenarioer

Regeringen beslöt i december 2001 att bevilja medel för att ta fram en modell för framtidsscenarioer i arbetet med lokala utvecklingsavtal. En arbetsgrupp med representanter för de sju kommunerna och Regeringskansliet presenterade en modell för att ta fram lokala framtidsscenarioer våren 2002.

Samtliga stadsdelar har i arbetet med utvecklingen av storstadspolitiken och innehållet i de lokala åtgärdsplanerna beskrivit respektive stadsdels historik och nuläge. Utifrån denna beskrivning har sedan en analys gjorts för att vidareutveckla lokala strategier, handlingsprogram och enskilda åtgärder. Ett naturligt steg i detta arbete är att genom en fördjupad omvärldsanalys diskutera möjliga framtida scenarier för utvecklingen i stadsdelen och i kommunen. Syftet är att utifrån dessa scenarier lägga en grund för det vidare genomförandet av stadsdelens verksamheter i stort, men som också visar vilken betydelse det lokala utvecklingsavtalet med sina åtgärdsplaner har i sammanhanget. Hittills har framtidsscenarioer genomförts i varierande former i ett tiotal stadsdelar.

Under storstadspolitikens andra fas kommer arbetet med framtidsscenarioer i stadsdelar vidareutvecklas. Det som kännetecknar det strategiska arbetet med framtidsscenarioer är att flera samhällsgrupper och institutioner finns representerade i arbetet; från boende till statliga myndigheter. Därmed finns det förutsättningar för ett mer långsiktigt lokalt utvecklingsarbete som baseras på framtidsscenarioer, ett starkt underifrånperspektiv, samverkanslösningar och en väl utvecklad målstyrning. Detta till gagn för individer och stadsdelar.

BOTKYRKA KOMMUN

Utvecklingen startade på 1980-talet

Det lokala utvecklingsavtalet mellan Botkyrka kommun och staten gäller sedan mars 2000 till och med 2004. Redan 1998 utsåg regeringen Fittja till nationellt utvecklingsområde. Botkyrka har arbetat för social stabilitet och fler arbetstillfällen sedan 1980-talet. Detta framgår av målen i avtalet som också stämmer väl överens med storstadspropositionens målområden.

Särställning i utvärderingsarbetet

Utvärdering görs av Mångkulturellt Centrum (MKC) som tidigare utvärderat utvecklingsarbetet i Fittja. MKC har också fått i uppdrag av regeringen att särskilt studera Fittja för att följa ett lokalsamhälles utveckling. MKC organiserar även ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Samverkansavtal finns mellan kommunen, arbetsförmedlingen, försäkringskassan och Stockholms läns landsting. Det övergripande syftet är försörjning för fler individer och bättre folkhälsa. Kommunikation med invånarna sker med informationsblad och lokala webbsidor för varje stadsdel. De stadsdelar som omfattas av avtalet är Fittja, Hallunda/Norsborg och Alby.

Fittja

Det moderna Fittja växte fram under 1970-talet. Området består framför allt av hyreshus i större kvarter kring Fittja tunnelbanestation. Totalt finns det ungefär 2 150 lägenheter. I ytterdelarna av stadsdelen ligger gruppbyggda småhus. Det finns också en centrumanläggning, skolor, barnstugor och idrottsplats. I dag bor det ungefär 7 300 människor i stadsdelen. 61 % är utrikes födda och 30 % är barn till utrikes födda.

Ung befolkning

Befolkningen i Fittja är ung jämfört med genomsnittet för hela Botkyrka och Stockholms län. Ungefär 40 % av invånarna är under 24 år. Området präglas av stor mångfald – de boende kommer från 52 länder och talar 47 språk. Detta är både en rikedom och en svårighet. Fittjas stämpel som problemområde påverkar invånarnas syn på området. Även om de trivs flyttar flera invånare när de får ökade resurser, utbildning, fler kontakter osv.

När Fittjaprojektet startades 1998 bjöds invånarna in till stormöten. Där identifierades problem och lades förslag till åtgärder. Diskussionerna ledde till fyra kärnområden för utveckling: arbete, trygghet, demokrati och språk. För att genomföra insatser inom de olika områdena bildades arbetsgrupper med boende och tjänstemän. Utvecklingsarbetet har utgått från de boendes idéer och resurser. Det fokuserar på barn och ungdomar, dialog med Fittjaborna och föreningslivet, trygghet, skola, utbildning och ökad sysselsättning. Dialogen om målen har utvecklats genom att den s.k. Områdesgruppen i Fittja tagit ledningsansvar, reviderat målen och fungerat som ett nätverk som täcker alla aktiviteter i området.

Arbetsutskott arbetar strategiskt

Det finns arbetsutskott inom strategiska områden. Dessa är:

- arbete/sysselsättning
- trygghet
- språk/skola
- demokrati/medborgarinflytande
- fysisk miljö

Inom dessa områden pågår bland annat insatser som Ungdomens hus, språkomsorg, den öppna skolan, föreningsrådet och upprustning av den fysiska miljön.

Hallunda/Norsborg

Stadsdelen består egentligen av fyra områden – Hallunda, Norsborg, Eriksberg och Slagsta.

Här bor ungefär 17 800 personer. Den modernare bebyggelsen är från 1970-talet. Bostadstyperna varierar. Här finns hyresrätter, bostadsrätter, småhus, kedjehus, radhus och villor. Det finns tre centrumanläggningar i området och en del småbutiker. Här finns också skolor, förskolor, Komvux, Kunskapslyftet, arbetsförmedling, försäkringskassa och andra offentliga serviceinrättningar.

Goda förutsättningar trots problem

Bland invånarna i Hallunda/Norsborg finns ett högt ohälsotal. Andra problem är kriminalitet och att många boende känner sig otrygga. Andelen försörjningsstödstagare och arbetslösa varierar mycket mellan bostadsområdena. Den är högst i Norsborg där cirka 10 % av befolkningen är försörjningsstödstagare. Mediebilderna av området är negativ och det påverkar invånarnas syn på stadsdelen. Det stora geografiska området och mängden människor gör det svårt att driva och ena invånarna kring vissa frågor. Hallunda/Norsborgområdets styrka är bland annat ett stort antal kommunala och statliga verksamheter, bostadsbolag, näringsidkare, föreningar och boende. Om dessa samarbetar på ett bra sätt kan de till-

sammans åstadkomma positiva förändringar. Det starka föreningslivet är också en positiv kraft.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Tjänstemän och boende samarbetar

Det lokala utvecklingsarbetet fokuserar på arbete/sysselsättning, demokrati och delaktighet, folkhälsa, trygghet och utbildning. Dessa områden har valts efter stormöten med boende. Målen inom varje område revideras kontinuerligt. Tjänstemän, bostadsbolag, myndigheter och boende samarbetar i arbetsgrupper. Det görs åtgärder för att fördjupa samarbetet och andelen boende i grupperna har ökat. Insatser görs där de största behoven finns. Exempel på insatser är vuxenutbildning, utveckling av relationen mellan näringsliv och skola, kompetensutveckling inom demokrati och en folkhälsoplan.

Alby

I Alby bor ungefär 11 300 människor i ett område med vacker och varierad natur. Stadsdelen har väl utbyggd service med skolor, barnstugor, fritidsanläggningar och bibliotek. Offentlig och kommersiell service är samlad i Alby centrum. Här finns familjecentral, folktandvård, medborgarkontor, post, apotek, livsmedelsbutik och ett vårdshus. Albyborna har dessutom gångavstånd till flera stora köpcentra.

Albydialogen – ett av Områdesgruppens huvuduppdrag

Målområden för Alby är demokrati, utbildning och kultur, trygghet, arbete och sysselsättning, folkhälsa och boendemiljö. Arbetet drivs av Områdesgruppen som är basen för Albydialogen. Målen för respektive målområde formuleras i samarbete med de boende. Områdesgruppen har en samtalspanel bestående av eldsjälar, boende och verksamma i Alby. Utvecklingsarbetet i Alby bygger på en arbetsmetod som kallas Albydialogen. Syftet är att en positiv utveckling bygger på de boendes medverkan. De boende får redogöra för hur de upplever det att bo i Alby, vad som är bra och dåligt och vad som kan göras bättre. I metoden ingår också att alla verksamheter i området delger varandra sina erfarenheter och samarbetar intimt. En gång om året sammanställs alla projekt och insatser i två projektkataloger som skickas ut till invånarna. Invånarnas delaktighet är viktig. Utvecklingen i Alby bygger i mycket stor utsträckning på dialogen med invånarna. De skall både få uttrycka sina åsikter och erfarenheter och vara väl informerade om vad som händer och planeras i området. Bland åtgärderna i området som har långsiktig betydelse finns insatser för barn. Ett exempel är Sagovärlden som är en språkpedagogisk insats inför grundskolan för barn i femårsåldern. En annan långsiktig insats är den satsning som görs på nycirkus och konst.

Annorlunda avtal

Det lokala utvecklingsavtalet med Göteborg gällde från början till och med 2003 men förlängdes vid den första revideringen till att även omfatta 2004. Avtalet har ett något annorlunda upplägg genom att åtgärdsplanerna för de fyra berörda bostadsområdena beslutas separat av respektive stadsdelsnämnd. Detta sker emellertid inom ramen för de gemensamma mål som fastställts i avtalet mellan staten och kommunen.

Vill vända negativ spiral

Många av de utsatta stadsdelarna i Göteborg har hamnat i en negativ utvecklingsspiral. Trots bättre ekonomi och sjunkande arbetslöshet minskar beroendet av försörjningsstöd för långsamt. Målet med det lokala utvecklingsavtalet är att vända utvecklingen.

Bred samverkan och information prioriteras

Storstadsarbetet genomförs i bred samverkan med centrala aktörer som stadsdelsförvaltningen, arbetsförmedlingen, vuxenutbildningsförvaltningen, försäkringskassan, polisen, bostadsföretag, föreningar och boende. Stadsdelarna ansvarar för lokala informationsinsatser medan kommunledningen ansvarar för övergripande information om storstadsarbetet. Som ett led i implementeringsarbetet är informations- och erfarenhetsspridning ett prioriterat område för 2003 och 2004.

Samarbete kring utvärderingen

Utvärdering av utvecklingsarbetet görs i samverkan mellan Göteborgs Universitet, Chalmers Tekniska Högskola och Göteborgs stad. Kommunen arbetar också med självvärdering, som ett led i den egna uppföljningen. Självvärdering används för varje åtgärd i storstadsarbetet, vilket givit goda kunskaper om arbetsprocessen och tillfälle till kontinuerlig reflektion och erfarenhetsutbyte. Arbetet är uttalat långsiktigt för att bidra till att målen för storstadspolitiken i Göteborg uppfylls. Stadsdelar som omfattas av avtalet är Bergsjön, Gårdsten, Hjällbo och norra Biskopsgården.

Bergsjön

Bergsjön har ungefär 14 500 invånare. Ungefär hälften har utländsk bakgrund. En stor del av de boende är barn och ungdomar. Andelen pensionärer är låg. Området är ett miljonprogramsområde och byggdes till största delen under 1960-talet. Bostäderna är mest små lägenheter. Bostadsområdet Rymdtorgets kulturhistoriska värden har uppmärksammats.

Många i området har svårt att få arbete. Det leder till låga inkomster, behov av arbetsmarknadsåtgärder, utbildning och sociala insatser. Till områdets positiva sidor hör naturliga förutsättningar för ekologiskt inriktade insatser. Ett brett ekologiskt program har utvecklats. Här finns mycket grönska och den vackra naturen upplevs mycket positivt av invånarna. Det pågår en upprustning av torgen i området.

Flera målområden

Bergsjön arbetar med alla målområden inom storstadsarbetet. Utvecklingsarbetet innefattar därför fysiska och sociala frågor, arbete, utbildning, språkutveckling, trygghets- och demokratifrågor och fysisk upprustning. Redan innan storstadsarbetet fanns projektet Bergsjöns Framtid som blev ett viktigt underlag för målen. Dagens målformulering sker i samarbetsforum med boende och olika aktörer i stadsdelen. De boende kan också vända sig till Agenda 21-kontoret, Medborgarkontoret och Konsument Bergsjön.

En strategi i utvecklingsarbetet är att stärka stadsdelens identitet och invånarna inför utbildning och/eller arbete. Bland annat samverkar fem myndigheter i gemensamma lokaler.

Breda insatser

Centralt för insatserna i Bergsjön är att de boende mer aktivt skall delta i samhällslivet. Agenda 21-kontoret har en viktig roll i storstadsarbetet för att hålla samman kontakterna med stadsdelens föreningsliv, nätverk, organisationer och boende. Storstadsarbetet har gjort det möjligt att pröva nya vägar för samarbete och metodutveckling inom områden som rör fysisk miljö, brottsförebyggande arbete och föreningsutveckling. Andra insatser är förstärkning av barns och ungdomars språkutveckling, stöd i skolarbetet och möjligheter till en meningsfull fritid. Ett omfattande upprustnings- och förnyelsearbete pågår för flera av stadsdelens torg- och centrumbildningar.

Gårdsten

Gårdsten byggdes upp 1969–1971 med cirka 3 000 lägenheter. Under 1980-talet kompletterades bebyggelsen med småhus, högstadieskola och idrottshall. Området led under en tid av eftersatt underhåll och utflyttning. Nu har det skett en upprustning av bostäderna och grön- och lektytor har förbättrats. I dag bor cirka 6 700 människor i området. En stor del har utländsk bakgrund.

God standard i grön omgivning

Gårdsten är ett naturskönt område. Upprustningen har gett området god standard. Här finns även butiker, post och bankomat. Det finns ett stort

föreningsliv. Det nybildade föreningsrådet har betydelse för att föreningslivet skall kunna utvecklas ännu mer.

Allt fler boende får sin försörjning genom arbete eller eget företagande. Fler än hälften står emellertid utanför arbetsmarknaden. Andelen familjer med socialbidrag har sjunkit men är fortfarande relativt hög. Kollektivtrafiken är bristfällig men kommer att förbättras från 2003. Det kommunala bostadsföretaget Gårdstensbostäder har initierat förbättrad bussförbindelse till de centrala delarna av Göteborg. Trivseln har ökat och allt fler bor kvar. De boendes engagemang i området har ökat. Områdets status är emellertid fortfarande låg. Omflyttningen har minskat men det är fortfarande de med arbete som flyttar från området och de utan arbete som flyttar in.

Satsning på språk och skola

En bred och långsiktig satsning i förskola och grundskola på barns och ungdomars språkutveckling och stöd i skolarbetet pågår. Bland åtgärderna ingår undervisning i kärnämnen, extra studiestöd och läxhjälp på modersmålet, kompetensutveckling för personal, satsning på föräldrasamverkan och föreningar som har verksamhet i skolans lokaler efter skoltid.

Målen inom storstadsarbetet har formulerats i Gårdstens referensgrupp. Den består av boende, föreningar, tjänstemän och politiker. En dialog med invånarna och deras delaktighet anses som mycket viktig. Bland andra insatser i området finns Kulturtolkarna vid Hälsodisken som har stor betydelse för att skapa kontakt med de boende. Deras arbete har lett till ett ökat förtroende för stadsdelsförvaltningen.

Åtgärder för arbete och sysselsättning sker i samverkan mellan stadsdelen och arbetsförmedlingen men också genom det kommunala bostadsföretaget Gårdstenbostäder.

Hjällbo

Hjällbo var ett av de första områdena inom miljonprogrammet på 1960-talet. 95 % av 2 400 bostäder är hyreslägenheter. Under 1990-talet skedde en mycket stor inflyttning av människor från krigsdrabbade länder. I dag bor ungefär 7 200 personer i området. Drygt 60 % är utlandsfödda. 40 % är barn mellan 0–19 år.

Medelinkomsten ökar

Utvecklingen har varit positiv de senaste åren. Medelinkomsten ökar och andelen boende med försörjningsstöd minskar. Andelen boende med utländsk bakgrund har bara ökat marginellt. Det förekommer emellertid en ganska stor inflyttning av anhängiga till området. Det innebär att trångboddheten ökar. En positiv utveckling är att omsättningen bland de boende har minskat, delvis tack vare ett omfattande upprustningsarbete av bostäder. Utbudet av lokaler utöver bostäder är emellertid dåligt och drabbar möjligheterna till arbetstillfällen, barnomsorg och fritidssysselsättning.

Hjällbo arbetar med alla målområdena inom storstadsarbetet. Programgrupper, styrelser och brukarråd bereder förslag till åtgärder. Hjällboforum kom till för att utveckla samverkan och för att ge boende möjlighet att påverka det lokala områdesarbetet. Här ingår representanter för stadsdelsnämnd och förvaltning, bostadsbolag, boende, föreningar och företagare. Hjällboforum styr utvecklingen av storstadsarbetet i området.

Framgångsrikt arbete för trygghet

Storstadsarbetet i Hjällbo sker i nära samarbete mellan stadsdelsförvaltningen och bostadsbolaget Hjällbobostaden. Hjällbobostadens årliga boendeenkät visar att de boendes upplevda trygghet har ökat betydligt sedan 1999. Trygghetsgruppens arbete är en av de mest uppskattade åtgärderna bland de boende visar Hjällbobostadens enkät. Trygghetsgruppens huvuduppgift är att fungera som trygga vuxna som rör sig ute i området.

Insatser görs också för att öka sysselsättningen och minska socialbidragsberoendet. Yrkesrelaterade utbildningar och jobbmatchning är några exempel. De som vill starta företag får stöd och rådgivning. Sedan år 2000 har 30 nya företag startats genom storstadsarbetet. Sju av dessa är etablerade i Hjällbo. Endast en av företagen har under denna tid upphört med sin verksamhet.

Lösningar inom tredje sektorn är också intressant. Barnens språkutveckling främjas genom kompetensutveckling av personalen inom skola och förskola. Skolorna har också satsat på att skapa en lugnare och tryggare inlärningsmiljö.

Norra Biskopsgården

Norra Biskopsgården är det minsta området i kommunen som ingår i storstadsarbetet. I norra Biskopsgården bor det cirka 4 700 invånare. Det gör att insatserna är koncentrerade och märkbara bland invånarna. Tilliten är hög till att Biskopsgården kommer att utvecklas positivt. Närheten till centrum, goda kommunikationer och tillgång till grönområden gör området attraktivt. Bland problemen i området är skolan ett. Många vill lämna området för att de är oroliga för att barnen skall få bristande kunskaper i svenska om de går i skola i Biskopsgården.

Fler skall bo kvar

Arbetet med storstadsarbetet är en vidareutveckling av Bo Bra-processen som inleddes 1993. Bo Bra-processens mål är att förbättra den sociala och fysiska miljön i Biskopsgården för att människor skall bo kvar i området. Arbetet sker i samarbete mellan lokala fastighetsägare, stadsdelsförvaltningen, SOCAM-försöket DELTA och stadsbyggnadskontoret. Genom storstadsarbetet skall Bo Bra processen få ett större invånarperspektiv. De boendes självupplevda behov skall påverka beslut. Idépunkten som är placerat vid bostadsområdets torg är en ny samlingsplats för möten mellan stadsdelsförvaltning, andra lokala aktörer och de boende.

Stora insatser görs för att öka sysselsättningen och minska socialbidragsberoendet. ”SIV-projektet”, ”Biskopsgården 100”, och ”somalisk arbetslänk” är åtgärder för att hjälpa biskopsgårdsbor att komma ut i arbete. Särskilda rekryterare besöker företag för att ta reda på vilka lediga arbeten företagen kan erbjuda, och därefter matchas jobben med de personer som ingår i åtgärderna. En viktig del i arbetet är utbildning som förbereder de arbetssökande för de jobb som finns lediga.

För att höja utbildningsnivån hos den vuxna befolkningen görs även insatser för att få en egen folkhögskola. En sådan skulle göra det möjligt för invånare att utbilda sig i stadsdelen och kunna locka nya grupper och invånare till området.

HANINGE KOMMUN

Avtalet fortsättning på tidigare projekt

Haninges lokala utvecklingsavtal sträcker sig till och med 2005. Det är en naturlig fortsättning på det tidigare utvecklingsarbetet i Jordbro. Huvudmålen är desamma för storstadsarbetet som för tidigare insatser: trivsel, trygghet, livskvalitet och delaktighet skall öka i Jordbro. Inom den övergripande målsättningen finns många delmål.

Folkhälsoprofil i Jordbro

Arbetslösheten i kommunen skall ligga under genomsnittet i Stockholms län. Insatserna i Jordbro skall stimulera individens vilja till förändring samt öka kompetens och möjligheter till anställning. Betygsskillnaderna mellan Jordbro och andra kommundelar skall minska. Fler elever skall lämna grundskolan med godkända betyg. Profilmålet för Jordbro är folkhälsa. Det skall uppnås genom självhjälp, stöd, rådgivning och möjligheter att stödja andra. Ett tätt samarbete mellan lokala verksamheter sker för att främja hälsa och förebygga ohälsa, liksom metodutveckling när det gäller arbetsformer.

Samverkan en grundpelare

Samverkan och metodutveckling är de två grundpelarna för storstadsarbetet i Haninge. Det finns samverkansavtal med arbetsförmedlingen, försäkringskassan, landsting, ett stort antal frivilligorganisationer och näringslivet.

En egen områdestidning

Kommunikation med invånarna sker bland annat med en områdestidning, ”hallå jordbro”, demokratiinformatörer, Medborgarkontoret och Jordbroportalen www.jordbro.se.

Utvärdering av verksamheten görs genom en överenskommelse med Södertörns högskola. Haninge har också utvecklat en modell för lokala självutvärderingsseminarier.

Jordbro

Jordbro är ett typiskt miljonprogramsområde med rötter i 1960- och 70-talen. Området har 10 000 invånare. Befolkningen är ung, ungefär 30 % är 0–19 år gamla. Jordbro har tidigare haft de högsta ohälsotalen i Haninge. Skillnaderna i betygsprestationer, arbetslöshet och andra indikatorer har också varit tydliga mellan Jordbro och andra kommundelar. Nu minskar skillnaderna. Sysselsättningen ökar till exempel mer än i kommunen som helhet. En av Jordbros styrkor är att hälften av invånarna har utländsk bakgrund. Trots att Jordbro är ett ”genomgångsområde” finns det en bas av grupper som bott här sedan det byggdes. Området är vackert och välplanerat med bra kommunikationer.

Folkhälsa en röd tråd

Fem insatsområden som stödjer varandra organiseras kring åtta delmål i Jordbro. Folkhälsa löper som en röd tråd genom alla mål. Hälften av medlen i storstadsarbetet används för att förbättra barns och ungdomars uppväxtvillkor. 25 % går till arbete och utbildning för vuxna. Resterande 25 % används inom folkhälsa, kultur, delaktighet och för att skapa en attraktiv och trygg yttre miljö. Målen för verksamheten har formulerats i lokala nätverk där boende medverkat. Strategin för utvecklingen är samverkan och metodutveckling. Samhällsinstitutionernas arbetssätt skall förändras för att bättre motsvara befolkningens behov.

Fem strategiområden

Haninge kommuns strategi för att utveckla Jordbro sammanfattas i fem områden:

- minska skillnader när det gäller försörjning och uppväxtvillkor
- satsa på det uppväxande släktet
- bygga broar – ökad dialog, tillfällen och platser för möten
- bygga med dem som finns – fokus på deltagare i utvecklingsarbetet
- bygga på det som finns – fokus på resursutnyttjande, samverkan och partnerskap.

Ett brett spektrum av organisationer, myndigheter och företag har deltagit i arbetet med Jordbros åtgärdsplan. Exempel på insatser är språk- och kunskapsutveckling, trygghet och stärkt självkänsla för barn och ungdomar. Språk-, IT- och kulturinsatser görs i alla förskolor och skolor. För vuxna finns ”Kompetensverkstad” med arbetsförmedling, kommun med flera under samma tak. En hälsoförmedling arbetar för insatser inom folkhälsa och demokrati.

Attityder viktigt målområde

Det lokala utvecklingsavtalet mellan Huddinge kommun och staten löper mellan december 1999 och hela 2004. Det bygger på ett långsiktigt utvecklingsarbete som inleddes av Huddinge under 1999.

Huddinge kommun har brutit ner de nationella målen i fem strategiska målområden: Attityd/bild av området, egen försörjning, språk/kommunikation, folkhälsa och delaktighet/samverkan. Attityd/bild av området är ett av de främsta målområdena. Det ingår i kommunens kommunikationsarbete. För utvecklingsarbetet finns ett samverkansavtal mellan kommunen, arbetsförmedlingen och försäkringskassan. En annan samverkan är strategiforum i Flemingsberg där ett tiotal parter arbetar tillsammans för Flemingsbergs utveckling.

Kommunikationsplan i tre delar

Kommunen har en kommunikationsplan för utvecklingsarbetet i tre delar. En kontinuerlig del avser kommunens övergripande informationsarbete. En omfattande del är temat "Attityder och bild av området". Utvärdering av utvecklingsarbetet görs inom kommunens reguljära uppföljningsarbete av egna statistiker och verksamhetsanalytiker. Det externa utvärderingsarbetet genomförs av Södertörns högskola.

De stadsdelar som omfattas av avtalet är Vårby gård, Flemingsberg och Västra Skogås.

Vårby gård

Vårby gård ligger vid Mälaren. Det gränsar till Stockholm, Botkyrka och Ekerö. Området har anor från vikingatiden då det var en betydelsefull plats. På 1800-talet blev Vårby badort för välbärgade Stockholmare som byggde sommarhus här. Nuvarande Vårby gård byggdes i början av 1970-talet. Det består till största delen av hyresrätter i flerfamiljshus. Det bor ungefär 6 400 personer i området. Befolkningen är förhållandevis ung. En stor del av hushållen är ensamma föräldrar och barn. Drygt 45 % av invånarna har utländsk bakgrund. Vårby gård har goda förutsättningar att utvecklas till ett stabilt bostadsområde med bra rykte. Naturen, närheten till strand och bad, kommunikationerna och 500 nya bostäder som planeras bör attrahera och behålla socialt och ekonomiskt bärkraftiga familjer. Området har ett slitet centrum men nya bostäder kan leda till större köpkraft som i sin tur kan leda till upprustning. I flera år har elever sökt sig från områdets skolor. Om trenden fortsätter hotar det en fortsatt stabil utveckling. Antalet godkända elever i kärnämnen har emellertid ökat med 14 % från 2000 till 2001.

Målområden för Vårby gård är attityd/bild av området, egen försörjning, språk/kommunikation, folkhälsa och demokrati/delaktighet. Attityd/bild av området är centralt för en positiv utveckling. Det har haft ett oförtjänt dåligt rykte. Målen har tagits fram i samarbete med en central projektledare och en projektgrupp med representanter för de övriga två områdena i kommunen som ingår i storstadsarbetet, Flemingsberg och Västra Skogås. Storstadsarbetet är en långsiktig process som skall genomföras inom befintlig organisation och i samverkan med olika aktörer.

Attitydundersökning som underlag

Resultatet från en attitydundersökning är underlag för hur bilden av området kan förändras. Detta skall ske genom konkreta åtgärder och informationsinsatser, framför allt genom PR och massmedia. Bland insatserna finns ett internationellt barnkonstmuseum med en utökad konstpedagogisk verksamhet. Andra insatser är förnyelse av utemiljön vid skolor och förskolor och brottsförebyggande arbete. En ångbåtsbrygga med reguljär trafik från och med maj 2003 är också ett led i att långsiktigt öka områdets attraktivitet. Invigningen av nya ångbåtsbryggan drog 1 000 besökare.

Flemingsberg

Bebyggelsen består av flerbostadshus från 1960-, 70- och 90-talet. Här bor ungefär 11 000 personer, många i enförälderhushåll. Drygt 40 % av invånarna är födda utomlands.

I området finns ett mindre affärscentrum. På Flemingsbergs station stannar bland annat X2000 och det finns direktförbindelse till Arlanda flygplats. I Flemingsberg finns också kommunens största arbetsplats, Huddinge Universitetssjukhus, med 6 400 anställda och campus för Södertörns högskola med 8 000 studenter.

Framstående forskningscentrum

Flemingsberg är ett område för tillväxt och kompetens och lyfts fram som ett viktigt utvecklingsområde med kommunikationer, nya arbetsplatser och bostäder. Här finns Novum Forskningscentrum med internationellt framstående forskning och Karolinska Institutet. En utbyggnad av 1 000 bostäder planeras, bland annat för studenter och forskare. Trots dessa positiva faktorer är bilden av Flemingsberg splittrad. De boende behöver kunna ta del av tillväxten, bland annat genom studier och arbetstillfällen. Att komma till rätta med kriminalitet och trygghet är också viktigt.

Samarbete med andra kommuner

Målområdena för Flemingsberg är attityd/bild av området, egen försörjning, språk/kommunikation, folkhälsa och demokrati/delaktighet. De har

tagits fram i samarbete med den centrala projektledaren och en projektgrupp med representanter för de övriga områdena i kommunen som deltar i storstadsarbetet, Vårby Gård och Västra Skogås.

Konkreta och mätbara mål har formulerats och indikatorer har identifierats som är viktiga för utvecklingen. Storstadsarbetet är en långsiktig process som skall göras inom befintlig organisation och i samverkan med olika aktörer.

Strategiskt program

Intressenter har bildat Flemingsberg Strategiforum som utarbetat ett strategiskt program för utvecklingen i området 1999–2009. En särskild marknadsgrupp ansvarar för marknadsföringen av området. Andra insatser är boendedialog och tillväxtinsatser i samverkan med arbetsmarknadsavdelningen, näringslivssekreteraren och arbetsförmedlingen. Ett nyföretagarcentrum stödjer personer som vill starta eget. Språkträning för barn och föräldrar och samarbete mellan skola och näringsliv är också viktiga insatser.

Västra Skogås

Bebyggelsen i Västra Skogås är flerbostadshus från 1960-talet. I centrum finns bibliotek, högstadieskola, sim- och idrottshall samt pendeltågsstation. I dag bor ungefär 5 900 personer här. Området är sedan start socioekonomiskt segregerat med många ensamstående föräldrar. Ungefär 30 % av befolkningen har utländsk härkomst.

Omflyttning och arbetslöshet minskar

Två viktiga faktorer som bidrar till att bryta segregationen är att omflyttningen och arbetslösheten minskar. Ett expanderande industri- och handelsområde söder om Skogås bidrar till arbetstillfällen. En möjlighet för området är också att det byggs ett stort antal attraktiva hus vid sjön Drevisen. De kan bidra till ett större kundunderlag och krav på upprustning av den slitna centrumanläggningen. Målområden för Västra Skogås är attityd/bild av området, egen försörjning, språk/kommunikation, folkhälsa och demokrati/delaktighet. Målen har formulerats i samarbete med den centrala projektledaren och representanter för de övriga två kommundelarna, Vårby Gård och Flemingsberg. De bygger på kommungemensamma mål. Konkreta och mätbara mål för Västra Skogås har formulerats tillsammans med indikatorer för utvecklingen.

Folkhälsa och ungdomsarbete centralt

Utvecklingsarbetet är långsiktigt och sker inom befintlig organisation i samverkan med olika aktörer. Det förebyggande folkhälsoarbetet är ett särskilt viktigt område. Förebyggande ungdomsarbete upplevs också som mycket viktigt för en fortsatt positiv utveckling för området. Bland de konkreta insatserna i Västra Skogås finns Familjehuset, en mötesplats för

föräldrar och barn. Familjehuset erbjuder stöd enskilt eller i grupp. I samverkan med andra aktörer utvecklas metoder för förebyggande arbete. Vulkan är ett projekt för att skapa ett forum för arbetslösa där myndigheterna samarbetar för att ge råd, stöd och vägledning. Familjehuset i Skogås har blivit en naturlig mötesplats för barn och föräldrar.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

MALMÖ KOMMUN

Rosengård nationellt utvecklingsområde

Det lokala utvecklingsavtalet mellan Malmö kommun och staten godkändes av regeringen i december 1999. Det gäller t.o.m. 2004. Rosengård utsågs 1998 till nationellt utvecklingsområde av regeringen. Det arbetet ingår nu i avtalet. En bred översyn av målen har inletts för att fördjupa samverkan mellan kommunen och statliga myndigheter. Under 2002 har samarbetet utvecklats speciellt med Sydvästra Skånes sjukvårdsdistrikt i ett projekt med internationella hälsoinformatörer. Det brottsförebyggande arbetet har fått ökad prioritet. Gemensamma insatser för fortbildning av pedagoger i förskola och skola har gjorts. Nya metoder har utvecklats för språkinläring utifrån modersmålet, för vuxenundervisning. Samma gäller för så kallad linkworking som skapar nätverk mellan olika etniska grupper och de lokala utvecklingsverksamheter som pågår i stadsdelen.

Arbets- och utvecklingscentra

Det finns samverkansavtal mellan kommunen, arbetsförmedlingen och försäkringskassan om lokala arbets- och utvecklingscentra (AUC). Inom dessa görs individuella utvecklingsprogram i samråd med dem som söker hjälp. Insatser inom en central kommunikationsplan kompletterar stadsdelarnas informationsinsatser. För kommunikationsarbetet finns även en referensgrupp med representanter från de olika stadsdelarna. Utvärderingar av utvecklingsarbetet i Fosie, Hyllie och Södra Innerstaden görs av Lunds Universitets sociologiska institution och Socialhögskolan i Lund. Rosengård utvärderas av IMER vid Malmö högskola. Stadsdelar som omfattas av avtalet är Fosie, Hyllie, Rosengård och Södra Innerstaden.

Fosie

Storstadsavtalet för Fosie omfattar åtta bostadsområden som uppförts från 1950-talet t.o.m. 1970-talet. I dessa finns 12 184 lägenheter och 1129 småhus. Drygt 25 % är bostadsrätter och knappt 75 % är hyresrätter. Fosie har en mångkulturell befolkning från över 100 länder. Antalet invånare i Fosie uppgår till ungefär 23 000 personer.

Mångkulturell befolkning - en tillgång

Fosie är statistiskt ett Malmö i miniatyr med de möjligheter och begränsningar det innebär. Den mångkulturella befolkningen är en

tillgång i kreativitet och kulturell kompetens. Det finns ett stort internationellt kontaktnät. Det finns också en relativt etablerad företagarkultur. Andra styrkor är att fastighetsägare deltar i arbetet med att förbättra stadsdelen. En mångfald av föreningar och det lokala kulturlivet är också positiva faktorer. Områdets svaghet är en tung social problematik. Arbetslösheten är hög och därmed också socialbidragsberoendet. Många med utländsk bakgrund har för lite kontakter med det svenska samhället och saknar kunskaper i svenska språket. Folkhälsan är sämre i Fosie jämfört med övriga Malmö och hela landet.

Större processorientering

Målområdena för storstadsarbetet i Fosie är arbete och integration, samsättning och utbildning, språkförskolor och särskilda insatser inom skolan, demokrati, delaktighet och folkhälsa, det lokala utvecklingsarbetet, mångfaldsarbete och brottsförebyggande åtgärder. Delmål har utvecklats i samarbete med olika aktörer. Arbetet har blivit mer processorienterat. Det har lett till att storstadsarbetet nu samordnas mer med kärnverksamheterna – arbetet med det lokala utvecklingsarbetet ingår i det övriga arbetet i stadsdelen. Diskussioner i ledningsgrupper, verksamhetsråd och andra sammanhang underlättar dialogen och samsynen. Det leder till en helhetssyn. Dessutom träffas ansvariga inom storstadsarbetet i en samordningsgrupp. Det ger synergieffekter och erfarenhetsutbyte. Mötesplatser och nätverk utvecklas successivt för att skapa långsiktighet.

Skola, arbete och hälsa viktigt

Exempel på insatser i Fosie är att arbetsmarknadsfrågor samordnas i samverkan mellan försäkringskassan, arbetsförmedlingen och kommunen. Sex språkförskolor har etablerats. Ett antal insatser skall ge eleverna bättre möjligheter att klara målen i grundskolan. En friskvårdcentral är under utveckling.

Hyllie

Storstadsavtalet för Hyllie omfattar tre bostadsområden med sammanlagt 5 800 lägenheter och ungefär 750 småhus som framför allt byggts under 1950-, 60- och 70-talen. De flesta lägenheterna byggdes inom miljonprogrammet. Knappt 20 % är bostadsrätter. Antalet invånare i Hyllie uppgår till ungefär 12 000 personer. I de tre delområdena finns lokala butikscentra men övrig kommersiell service saknas. I ett centrum finns emellertid ett uppskattat bibliotek.

Flera stora insatser

Stadsdelen har en åldrande befolkning som kommer att leda till en befolkningsminskning på kort sikt. En förnygring och ökning av befolkningen kommer emellertid att ske genom att en ny stadsdel skall byggas nära Öresundsbron. Det planeras också ett nytt industriellt och kommer-

siellt centrum i stadsdelens utkant. Andra styrkor i Hyllie är att befolkningen har en relativt hög utbildningsnivå. En brist är emellertid att det än så länge saknas större kommersiella arbetsplatser. Det mest negativa i området är att det saknas ett naturligt centrum. Stadsdelens olika delar är inte sammanhängande. Det finns en social splittring som gör att människor undviker att röra sig fritt över gränserna mellan bostadsområden.

Åtta programområden

Hyllie har program för följande målområden:

- mångfaldsplan, personalrekrytering, attityd/bemötande och mångfaldsfrågor
- sysselsättning och utbildning
- förskoleverksamhet/språkförskolor
- skolbarnsverksamhet
- kultur/fritid/idrott
- lokalt utvecklingsarbete (boendes delaktighet)
- folkhälsa
- brottsförebyggande insatser

Målen har tagits fram i olika instanser beroende på ämne. Dessa har sedan brutits ner i samarbete med föreningar i området, boenderåd och Hyllie stadsdelsförvaltning. Strategier för en positiv utveckling är bland annat linkworkers, hälsoinformatörer, lärare och brottsförebyggare, gemensamma organisationer för arbete/utbildning respektive demokrati och delaktighet samt en ständig dialog med boenderåd och föreningar.

Bland insatserna finns språkförskolor, modersmålsbaserad undervisning för barn och vuxna, arbets- och utvecklingscentra för långtidsarbetslösa och tillväxtprojekt.

Södra Innerstaden

Södra Innerstaden ligger i centrala Malmö. Stadsdelen har en varierad bebyggelse, framför allt med flerfamiljshus som uppförts från sekelskiftet och fram t.o.m. 1970-talet. Möllevångstorget är navet i stadsdelen med många restauranger och butiker. Området har en etniskt blandad befolkning. Den unga befolkningen ökar och den äldre minskar. Antalet invånare i Södra Innerstaden uppgår till ungefär 19 000 personer.

Partnerskap har stor betydelse

Södra Innerstadens unga befolkning är en viktig potential i den positiva utveckling som pågår. Nya former för samarbete mellan boende, politiker, myndigheter, nätverk, föreningar och näringslivet kommer också att ha stor betydelse för stadsdelen i framtiden.

Negativa faktorer för området är fastighetsägare som inte är intresserade av att förbättra boendestandarden för hyresgästerna. Den höga brottsligheten och känslan av otrygghet i området motverkar också en stabil och mer åldersblandad befolkning

Målen för Södra Innerstadens utveckling är sysselsättning och utbildning, språkutveckling för barn i åldern 0–6 år, brottsförebyggande åtgärder, boendes delaktighet, trivsel och trygghet samt kultur/fritid/idrott. Övergripande mål har formulerats kommuncentralt inom ett flertal områden. Mål, ansvarsfördelning och riktlinjer för arbets- och utvecklingscentra har tagits fram i samarbete mellan arbetsförmedlingen, försäkringskassan och kommunen. Dessutom får alla aktörer möjlighet att påverka mål och handlingsplaner. Storstadsarbetets syfte är hållbara, långsiktiga lösningar. För att den positiva utvecklingen skall fortsätta krävs att utanförskap och bristande delaktighet i samhället minskar så att invånarna blir mer aktiva i förändringsarbetet. Stadsdelen inbjuder till dialog med boende, föreningar och andra viktiga aktörer.

Språkutveckling har en central plats

Bland insatserna för Södra Innerstaden finns språkförskolor, språkverkstad för skolbarn, utveckling av tvåspråkigt program för grundskolan, mötesplatser för förbättrad kontakt mellan myndigheter, föreningar och boende, arbets- och utvecklingscentra för långtidsarbetslösa samt internationella hälsoinformatörer.

Rosengård

Rosengård präglas av höghus som byggdes under 1960–1970-talen. Inom stadsdelen finns flera grönområden och idrottsarenor. Det finns också många cykelvägar och gångstråk.

Det bor 21 500 invånare i området, som haft hög inflyttning och höga födelsetal de senaste åren. Det har lett till att många familjer är trångbudda. 83 % av befolkningen har utländsk bakgrund, här finns människor från över 40 språkgrupper. Befolkningen är ung – 33 % är barn, bara 11 % är pensionärer. Antalet invånare i Rosengård uppgår till ungefär 16 000 personer.

En levande stadsdel

Rosengård är i många avseenden en levande stadsdel med många kvaliteter. Här finns ett omfattande föreningsliv med kultur- och idrottsverksamhet och god samhällsservice. En hög omflyttning gör emellertid att området brister i stabilitet. Endast en tredjedel av invånarna har arbete. Bidragsberoendet är högt. Boendesegregationen förstärker ett utanförskap som många lever i på grund av arbetslöshet, dålig ekonomi och bristfälliga kunskaper i svenska språket.

Prioriterade målområden

För att fortsätta det påbörjade utvecklingsarbetet i Rosengård utifrån stadsdelens möjligheter prioriteras områden som arbete och utbildning, förskola och skola och lokalt utvecklingsarbete. Vissa övergripande mål

har formulerats kommuncentralt. Mål och riktlinjer för fyra lokala arbets- och utvecklingscentra har antagits tillsammans med arbetsförmedlingen och försäkringskassan. Målen har brutits ner och förankrats i samarbete med boende, föreningar, fastighetsägare och bostadsbolag, stadsdelspolitiker och andra lokala instanser. I arbetet har stor vikt lagts vid utvärderingar och erfarenheter.

Stora utmaningar

Den stora utmaningen är att göra Rosengård till en attraktiv stadsdel att bo och arbeta i, uppleva och besöka. För att uppnå detta har ett långsiktigt förändringsarbete påbörjats. I detta ingår samverkan mellan olika aktörer som myndigheter, näringsliv, fastighetsägare och boende. Delaktighet och inflytande från de boende är mycket viktigt. Bland insatserna för Rosengård finns lokala arbets- och utvecklingscentra, språkförskolan, barn- och familjeverksamheter, språkutveckling i grundskolan, brottsförebyggande insatser och folkhälsoarbete, särskilt bland kvinnor och flickor.

STOCKHOLMS KOMMUN

Långsiktigt processarbete

Det lokala utvecklingsavtalet mellan Stockholms stad och staten gäller till och med 2005. Ett framgångsrikt arbete kräver enligt avtalet ett långsiktigt processinriktat arbetssätt, invånarnas reella engagemang och delaktighet samt väl utvecklad helhetssyn. Åtgärderna inom storstadsarbetet skall placeras inom stadsdelarnas övriga pågående utvecklingsarbete. Utvecklingsarbetet bedrivs utifrån sex målområden som definieras i det lokala utvecklingsavtalet.

- ökad förvärvsfrekvens/minskat behov av försörjningsstöd
- förbättrade skolresultat
- förbättrad folkhälsa
- tillgång till kultur och fritid
- ökad trygghet och trivsel
- ökad demokratisk delaktighet

Erfarenhetsspridning på flera nivåer

Särskilda överenskommelser för samverkan finns mellan Stockholms stad och Länsarbetsnämnden. Det finns en central informationsplan och fem lokala kommunikationsplaner för att sprida erfarenheter och information om insatserna som görs i storstadsarbetet. Utvärdering av utvecklingsarbetet skall göras av Södertörns högskola. Inom språkområdet bedrivs utvärderingen av Språkforskningsinstitutet i Rinkeby på uppdrag av staden och Södertörns högskola. Dessutom pågår även utvärdering av folkhälsoområdet i samverkan med Stockholms läns landsting. Stadsde-

lar som omfattas av avtalet är Husby, Rinkeby, Rågsved, Tensta och Centrala Skärholmen.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Husby

Husby ingår i stadsdelsområdet Kista. Stadsdelen är byggd i början av 1970-talet som en del av miljonprogrammet. Det är en av de stadsdelar i Stockholm som tagit emot en stor del av flyktinginvandringen sedan början av 1970-talet. Befolkningen var i slutet av 2001 11 943 personer. Stadsdelens styrkor är närheten till grönområden, närheten till Kista näringslivsområde, goda kommunikationer till staden och ett rikt och blomstrande föreningsliv. Svagheter är den homogena bebyggelsen, arbetslösheten och bidragsberoendet. Sedan 1997 har emellertid arbetslösheten och bidragsberoendet minskat kraftigt.

Närheten till Kista en möjlighet

Inom storstadsarbetet står tillväxt- och sysselsättningsfrågor i centrum, bland annat genom närheten till det expansiva Kistaområdet. Stadsdelen har en bred definition av tillväxt och anser att insatser för såväl demokrati och folkhälsa som kultur och fritid är av avgörande betydelse för den lokala tillväxten. Det innebär att stadsdelen har en bred ansats i utvecklingsarbetet. Målen har formulerats av stadsdelsförvaltningen i samverkan med en lokal referensgrupp där bland annat myndigheter och bostadsbolag har ingått. Målen gick också ut på remiss till föreningar i stadsdelen innan stadsdelsnämnden fattade beslut.

Satsar på utbildning

Samverkan med bland annat högskolor, men också med det lokala föreningslivet är centralt i utvecklingsarbetet. Inom området skola/förskola arbetar stadsdelen främst med kompetensutveckling och utveckling av nya pedagogiska metoder. Vuxenutbildning lyfts fram som viktig för den långsiktiga utvecklingen av stadsdelen och ett lokalt lärocenter har byggts upp.

Insatser har fått efterföljare

Tillsammans med Tensta och Rinkeby samverkar stadsdelen bland annat med kranskommunerna Järfälla och Sollentuna för att regionalisera det lokala tillväxtarbetet. Framgångsrika matchningsprogram för sysselsättning och samverkan med bland annat bemanningsföretag har bildat exempel även för andra delar av staden.

Rinkeby

Rinkeby byggdes i slutet av 1960-talet som en av de tidiga stadsdelarna inom miljonprogrammet i Stockholm. Området är Stockholms minsta

och mest homogena stadsdel. Vid utgången av 2001 uppgick befolkningen till 15 964 personer.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Satsade tidigt på skolan

Rinkebys starka sidor är närheten till grönområden, goda kommunikationer och ett rikt förenings- och kulturliv. Här bedrivs också ett uppmärksammat utvecklingsarbete inom skolområdet. Under senare delen av 1990-talet startades ett språkforskningsinstitut som i dag är en resurs för hela staden. Områdets svagheter är en extremt homogen bebyggelse med 98 % hyreslägenheter och att området är så litet samt brister förbindelser med andra stadsdelar. Dessutom har Rinkeby under många år haft Stockholms högsta arbetslöshet och bidragsberoende.

Utvecklingen påbörjades 1994

I det lokala utvecklingsarbetet prioriteras ett fortsatt utvecklingsarbete inom skola och förskola. Ett lokalt språkutvecklingsprogram, som fått efterföljare i andra stadsdelar, har legat till grund för arbetet. Ett annat prioriterat utvecklingsområde är sysselsättning med fokus på att minska bidragsberoendet. För övrigt anses trivsel och trygghet vara viktiga faktorer för lokal tillväxt. Bland annat har stadsdelen utvecklat sitt lokala centrum. Målen för det lokala utvecklingsavtalet har bland annat tagits fram utifrån det arbete som påbörjades 1994 när Rinkeby var en av tre försöksstadsdelar i Stockholm. Dessa mål utvecklades för det nuvarande arbetet i en lokal styrgrupp med representanter för olika myndigheter, bostadsbolag, stadsdelsförvaltningen och representanter för de boende. En del av de ekonomiska medlen avsattes i särskilda lokala utvecklingsfonder, bland annat för att stimulera föreningsmedverkan i det lokala utvecklingsarbetet.

Rågsved

Rågsved skiljer sig från de övriga stadsdelarna i Stockholm som omfattas av utvecklingsavtalet genom att området byggdes på 1950-talet och inte ingår i miljonprogrammet. Rågsved är en av Stockholms traditionella arbetarstadsdelar. En omflyttning tog fart i mitten av 1990-talet. Rågsved har nu det största omflyttningstalet av de stadsdelar i Stockholm som ingår i utvecklingsarbetet. Vid utgången av 2001 bodde det 9 580 invånare här.

Trivsamt bebyggelse

Goda kommunikationer och närheten till city är fördelar med Rågsved, liksom en stor andel trivsamt låghusbebyggelse med fördelaktiga hyror. Området omfattas av det regionala utvecklingsarbetet "Vision Söderort". Svagheter hos området är en låg utbildningsnivå hos den svenska befolkningen och en ökande omflyttning. Detta har under 1990-talet inneburit stigande arbetslöshet och ökat bidragsberoende. Situationen är emellertid

bättre än i de övriga områdena i Stockholm som omfattas av utvecklingsavtalet. Däremot saknar Rågsved närhet till regionala tillväxtområden.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Fokus på sysselsättningen

Det lokala utvecklingsarbetet i Rågsved är fokuserat på ökad sysselsättning och minskat socialbidragsberoende. Språk/skolutveckling i förskolan och de båda grundskolorna i området är också prioriterad. Målen har i huvudsak tagits fram inom den styrgrupp som stadsdelsförvaltningen tillsatt, i samarbete med arbetsförmedlingen. Förankring i stadsdelen har gjorts genom kontakter med föreningslivet och öppna möten i samverkan mellan storstadsarbetet och den kommunala ytterstadssatsningen.

Nära samarbete med arbetsförmedlingen

För att nå målen för ökad sysselsättning har stadsdelen inlett ett nära samarbete med arbetsförmedlingen. För övrigt har utvecklingsarbetet en lokal ”servicepunkt” där stadsdelen samarbetar med arbetsförmedlingen, försäkringskassan, en studie- och yrkesvägledare och en lokal hälsodisk. Detta är en fördel för helhetssynen och kontakten med området. Det tycks däremot vara en nackdel i kontakterna med linjeorganisationen inom stadsdelen.

Tensta

Tensta består av Tensta och Hjulsta och ingår i stadsdelsområdet Spånga–Tensta. Stadsdelen byggdes i slutet av 1960-talet och tillhör den tidiga miljonprogrambebyggelsen i Stockholm. Området präglades under 1970-talet av omflyttning och flyktinginvandring. Trots detta finns det en kärna i befolkningen som bott här sedan Tensta byggdes, framför allt i de 20 % av bostäderna som är bostadsrätter. I slutet av 2001 var befolkningen 17 815 personer.

Nära till mycket

Stadsdelens styrka är närheten till Järvafältet, goda kommunikationer till city, närheten till Lunda industriområde och förbindelser till de andra stadsdelarna inom Spånga–Tensta. Här finns ett rikt förenings- och kulturliv. Svagheter är främst att stadsdelen under många år präglats av hög arbetslöshet och högt bidragsberoende. Den ensidiga bebyggelsen är också en mindre stark sida.

Helhetssynen viktig

De främsta prioriteringarna gäller sysselsättning, skola och språk. En speciell prioritering är att stärka ungdomars trivsel, delaktighet och trygghet och att utveckla det lokala kulturlivet. Stadsdelen har också betonat demokratiutveckling och behovet av att hitta nya former för att utveckla medborgarnas delaktighet och deltagande i samhället. De lokala

målen har tagits fram i en lokal styrgrupp med representanter för stadsdelsförvaltningen, olika myndigheter och bostadsbolagen. Dessutom arbetade tolv lokala arbetsgrupper med mål och åtgärdsförslag. I dessa ingick föreningar och boende. Helhetssyn har betonats i det lokala utvecklingsarbetet. Det är bland annat viktigt att utvecklingen av Tensta kopplas till utvecklingen av hela Spånga–Tensta.

Lunda Nova en framgångsfaktor

Insatserna för sysselsättning har främst utgått från utvecklingen av Lunda Nova, ett center för näringslivsutveckling och samverkan mellan stadsdelen, arbetsförmedlingen och det lokala näringslivet. Arbetslösheten har sjunkit kraftigt och samverkan inom Lunda Nova är en av de viktigaste framgångsfaktorerna. Inom skolområdet har stadsdelen arbetat med utveckling av förskolornas pedagogiska inriktningar, lokala profilskolor, kompetensutveckling, föräldrasamverkan, språk- och läsutveckling samt engagemang och deltagande.

Skärholmen

Stadsdelen Skärholmen ingår i det större stadsdelsområdet Skärholmen som omfattar ytterligare tre stadsdelar. Skärholmen gränsar till Huddinge kommun och tillväxtregionen runt Kungens Kurva. Stadsdelen byggdes på 1960-talet som en del av miljonprogrammet. Området har haft en stor befolkningsomflyttning. Vid utgången av 2001 bodde 7 700 personer i Skärholmen.

Bra läge

En av stadsdelens styrkor är ett stort och väl utvecklat centrum. Närheten till Kungens Kurva, E4an och Mälaren är andra fördelar. Bostadsbebyggelsen är varierad med hyresrätter, bostadsrätter och radhus. Befolkningsomflyttning och att området tagit emot en ökande andel flyktingar har emellertid lett till ökande arbetslöshet och bidragsberoende.

Mångfaldsarbetet är ett centralt tema i utvecklingsarbetet. Ledorden är ”Tillväxt genom mångfald i samarbete”. Andra prioriterade åtgärder har varit att bygga upp ett brottsförebyggande arbete och ett medborgarkontor som samarbetar med arbetsförmedling och försäkringskassa. Huvuddelen av utvecklingsarbetet har successivt blivit en del av det ordinarie linjearbetet. Den ursprungliga projektorganisationen har avvecklats.

Målformulering av många parter

Målen för utvecklingsarbetet har arbetats fram på olika sätt. För sysselsättningen har målen formulerats i samverkan mellan stadsdelsförvaltningen, arbetsförmedlingen, gymnasieskola och boenderepresentanter. Målen för skolan har tagits fram av skolan, bland annat utifrån önskemål från föräldrar. Det brottsförebyggande arbetet har utarbetats inom det brottsförebyggande rådet etc. Skärholmen ingår i Stockholms regionala

utvecklingsarbete "Vision Söderort". Inom ramen för detta sker också samverkan med bland annat Huddinge kommun för utvecklingen av Kungens Kurvaområdet. Utvecklingsarbetet har koncentrerats till det lokala "Jobbcentrum" som byggs upp och till språk och kompetensutveckling inom förskola och skola. För trygghet och trivsel i Skärholmen finns det också ett samarbete mellan stadsdelsförvaltningen och bostadsbolagen i området.

SÖDERTÄLJE KOMMUN

Femårigt avtal

Södertälje kommun tecknade ett lokalt utvecklingsavtal med staten i januari 2000. Avtalet gäller till och med 2005. Utvecklingsarbetet följer de av staten angivna målområdena:

- förvärvsfrekvens - försörjningsstöd
- svenska språkets ställning
- skolresultat - utbildningsnivåer
- folkhälsoläget
- demokratisk delaktighet
- trygghet och trivsel
- offentlig och kommersiell service, kultur och fritid

Stadsdelarna har tagit fram lokala effektmål för varje målområde. En fördjupning av samverkan med olika lokala aktörer kring målen i avtalen har påbörjats. Målarbetet integreras med framtagandet av framtidsscenarioer och stadsdelsvisionerna under arbetsnamnet "Från samverkan till partnerskap". Samverkansöverkommelsen mellan Södertälje kommun, Arbetsförmedlingen i Södertälje och Försäkringskassan i Södertälje revideras under pågående avtalsperiod.

Boenderepresentation och delaktighet

Inom samtliga fyra stadsdelar finns en tydlig inriktning för att utveckla former för att boende skall medverka i utvecklingsarbetet. En hörnsten i detta demokratiseringsarbete är boenderåden med direktvalda boenderepresentanter i tre av stadsdelarna. Fornhöjdens boenderåd bygger sin representativitet på de i stadsdelen befintliga bostadsrätts- och hyresrättsföreningarna. Det externa utvärderingsarbetet görs i samarbete med Södertörns högskola och Lärarhögskolan i Stockholm. Verksamhetsinriktade utvärderingar har gjorts av Inregia. Stadsdelar som omfattas av avtalet är Fornhöjden, Geneta, Hovsjö och Ronna.

Arbetskraftsutveckling och språk

Inom området för arbetskraftsutveckling genomförs olika metoder som kombinerar språkinlärning och praktik. Sedan Blommanpengarna i slutet av 1990-talet arbetar barn- och ungdomsutbildningen med metodutveckling inom svenska som andra språk. Forum för språkutveckling, som ut-

vecklats inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen, innefattar individuella språkplaner, språkjournaler och kompetensutveckling.

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Fornhöjden

Fornhöjden byggdes i slutet av 1960-talet och i början på 1970-talet. Stadsdelen består bara av flerfamiljshus. Knappt 58 % av invånarna har utländsk bakgrund. Under de senaste tre åren har antalet invånare med utländsk bakgrund ökat med 2,5 %. Arbetslösheten är högre än i kommunen totalt. Tack vare de senaste årens konjunkturuppgång har arbetslösheten ändå sjunkit i Fornhöjden. Fornhöjdens styrkor som stadsdel är närheten till grönområden och goda kommunikationer. En av områdets svagheter är att det bara består av flerfamiljshus. Det ger begränsade möjligheter till en bostadskarriär inom området. Invånarna i Fornhöjden saknar även viss offentlig och kommersiell service. Dessutom är föreningslivet svagt.

Insatser förankras i boenderåd

Prioriterade arbetsområden i Fornhöjden är skol- och språkutveckling, arbetsmarknadsutveckling, trygghet och trivsel. Analys och förslag på insatser förankras i boenderådet innan de beslutas på nämndnivå. För att insatserna skall bli långsiktiga och ingå i ordinarie verksamhet har facknämnderna fått en viktig roll. Det lokala perspektivet och helheten bevakas av de nätverksgrupper som finns.

Prioritering på förebyggande verksamheter

Fornhöjdens utveckling inriktas på förebyggande verksamheter för alla åldrar inom språk, arbete, familj, hälsa och miljö. Insatserna bygger på gemensamma resurser och befintliga verksamheter som fokuserats till Boendecentrum, Utbildningscentrum och Familjecentrum. Boendecentrums uppgift är att göra området tryggare och trivsammare. På utbildningssidan drivs ett framgångsrikt arbetsmarknadsprojekt för långtidsarbetslösa med undervisning i svenska och praktik. Familjecentrum är en förebyggande verksamhet i samarbete mellan storstadsarbetet och social- och arbetsmarknadskontoret. Målet är att alla barn och familjer skall få samma möjligheter till social utveckling som övriga boende i Södertälje. Fritidsgården är också en viktig mötesplats. Mer än hälften av barnen i förskolan har utländsk bakgrund. Extraordinära insatser har gjorts för att stimulera barnens sociala och språkliga utveckling.

Geneta

Geneta är ett miljonprogramsområde som byggdes på 1960-talet. I dag bor knappt 4 600 personer i stadsdelen. Ungefär 64 % har utländsk bakgrund. Den största folkgruppen är assyrisk/syriansk. Den utgör drygt 41 % av invånarna. I Geneta finns en varierande bebyggelse som ger möjlighet till en bostadskarriär i området. Andra styrkor är närheten till

flera grönområden och goda kommunikationer till Södertälje centrum. Skolorna, förskolorna och fritidsgården i Geneta har ett gott rykte. Här finns också ett rikt föreningsliv. Församlingen är mycket aktiv. Invånarna tycker Geneta är en trygg stadsdel att leva i. Områdets största svaghet är att arbetslösheten och bidragsberoendet är högre än genomsnittet i Södertälje kommun. Andra negativa faktorer är att centrum blir alltmer öde. Butiksägarna upplever en minskad omsättning. Skolorna har svårt att nå upp till sina språkmål på grund av en hög andel nyinflyttade flyktingar.

Kontinuerlig utvärdering

I revideringen av åtgärdsplanen för Geneta är målområdena livsmiljö, demokrati och grundskola prioriterade. Prioriteringarna och formuleringen av lokala mål har diskuterats i boenderådet och olika samverkansgrupper. Underifrånperspektivet tillgodoses genom att aktivitetsplanerna tagits fram i samverkan med bland annat skola/förskola, föreningar, församlingar, fritidsgård, socialförvaltning, bostadsföretag och boenderåd.

Långsiktigheten och förankringen har stärkts genom att socialarbetsmarknads- och utbildningsfrågor har en ansvarig samordnare inom respektive förvaltning. Värdering och uppföljning görs kontinuerligt av aktivitetsansvariga, facksamordnare, processledare och externa utvärderare.

Föreningar sköter kulturarbetet

När det gäller Genetas konkreta insatser har utvecklingsarbete på grundskolan till stor del koncentrerats på kompetensutveckling för personal inom skola och förskola. En parklekstuga har blivit mycket uppskattad. Kultur- och fritidsaktiviteter bedrivs till största delen av det lokala föreningslivet. Ett boendecenter har inrättats.

Hovsjö

Hovsjö är ett miljonprogramområde som byggdes på 1970-talet. Det bor ungefär 4 700 personer i området. 81 % har annan etnisk bakgrund än svensk. Till skillnad från andra segregerade områden där en stor del av befolkningen utgörs av människor med många olika ursprung, domineras Hovsjö av två folkgrupper. Ungefär hälften av områdets invånare är assyrisk/syriansk och en fjärdedel är finsk. Stadsdelens styrka är en "monokultur". Den är den huvudsakliga orsaken till inflyttningen till området. Andra styrkor är närheten till vidsträckta naturområden med goda möjligheter till bad, fiske och fysiska aktiviteter samt en god allmän service. Svagheter är att miljön är otrygg och att den fysiska centrumnära miljön är allmänt nedgången. Den socioekonomiska statistiken uppvisar negativa tal, även om en stadig förbättringsprocess har pågått under de senaste fyra åren.

Åtgärderna i Hovsjö är uppdelade i tre övergripande block; skol- och språkutveckling, arbetsmarknads- och näringslivsutveckling och social utveckling. Uppdelningen är ett försök att se till helheten både för invånarna och för området i stort. Långsiktighet, delaktighet och samverkan är ledstjärnor. Beslut i kommundelsnämnden om mål och insatser har varit vägledande i det lokala utvecklingsarbetet. Stormöten med boende gav inriktningen för de lokala områdesmål som tagits fram av tjänstemän. Dessa mål kommunicerades med föräldrastyrelsen, förenings- och boenderådet och insatsledarna.

Stora resurser till skolan

En dialog med de boende och verksamhetsansvariga har lagt grunden för valet av insatser på skolorna i Hovsjö. Ungefär 70 % av resurserna har använts till detta. Hovsjöskolorna ingår i ett riksomfattande nätverk av skolor som ett led i utvecklingen att skapa ”en öppen skola”. Med öppen skola menas öppen för nya impulser och idéer samt generösa öppettider. Insatserna i Hovsjö för övrigt har varit inriktade på utveckling av befintliga verksamheter i linjeorganisationen. Arbetet har präglats av nyskapande och nytänkande genom metodutveckling. För att garantera ett långsiktigt perspektiv är strategin att underlätta ett eventuellt övertagande av storstadsarbetet inom ordinarie verksamhet.

Ronna

Ronna är ett miljonprogramområde. Bebyggelsen är framför allt höghus med inslag av radhus och villor i ytterområdena. I slutet av 2001 bodde det ungefär 6 500 personer i området. 76 % av invånarna har utländsk härkomst. Av dem har 60 % assyrisk/syriansk bakgrund. Andelen boende med utomeuropeisk härkomst ökar på grund av stor inflyttning av flyktingar och emigranter från Irak och Syrien.

Homogen befolkning

Den stora inflyttningen av flyktingar och emigranter har bidragit till att försörjningsstödet till invånarna i stadsdelen har ökat trots att sysselsättningen förbättrats och andelen fattiga minskat. Andelen förvärvsarbete ökade från 48 % till 54 % från 1999 till 2000. En av Ronnas svagheter är att den vuxna befolkningen har en mycket låg utbildningsnivå. Ett annat problem är det svenska språkets svaga ställning. Suryoyo, den assyrisk/syrianska gruppens hemspråk talas överallt. Det ger barnen från folkgruppen svårigheter i skolan. En styrka för området är den relativt homogena etniska situationen. Den är en starkt sammanhållande kraft i det sociala livet. Denna förstärks av de assyrisk/syrianska föreningarnas och kyrkornas inflytande.

Ronnas storstadsarbete har framför allt prioriterat språkutveckling, grundskola, föreningsliv och demokratiutveckling. Målen är formulerade utifrån förslag från boende och lokala nätverk. Utvecklingsarbete inom skolan och föreningslivet är resultat av underifrånperspektivet i detta arbetssätt. Boenderådet har haft ett stort inflytande. I dag har det ett rådgivande mandat över storstadsarbetet och beslutandemandat i vissa frågor. Bland insatserna finns en tjänst som Kulturombudsman på Ronnas skolan för att minska kommunikationsproblemen mellan elever, lärare och föräldrar. Arbetet har bland annat skett genom hembesök, elevdemokrati och föreläsningar. Projektet har varit mycket uppskattat. Andra skolor i Södertälje har inspirerats att skapa liknande tjänster. En annan insats är Kvartersgårdsprojektet som sköts av ABF och Hyresgästföreningarna. I projektet aktiveras boende i kvartersgårdar. De erbjuds bland annat att studera ”praktisk svenska” och att bilda studiecirkel och egna föreningar. Kvartersgårdsprojektet är ett samarbete mellan ABF och hyresgästföreningarna i Ronna.

Bilaga 2. Utvecklingen i Fittja

En jämförande kvantitativ studie

Den kvantitativa undersökningen av Fittja baseras på två enkätundersökningar, genomförda 1999 respektive 2003. Den första undersökningen är tidigare publicerad under titeln *Tusen röster om Fittja*. I den samma redovisas och analyseras den statistiska beskrivningen av Fittja utifrån de variabler som är mål för storstadsarbetet. I den andra undersökningen, som genomfördes i början av 2003, upprepas frågorna som ställdes 1999 och möjliggör därmed en diskussion om hur området förändrats på grund av satsningen. Nedan presenterad statistik visar resultatet av den jämförande studien.

Statistiken visar framför allt utvecklingen inom fyra områden; arbete och sysselsättning, utbildning och svenska språket, trygghet samt boendedelaktighet.

Materialinsamling

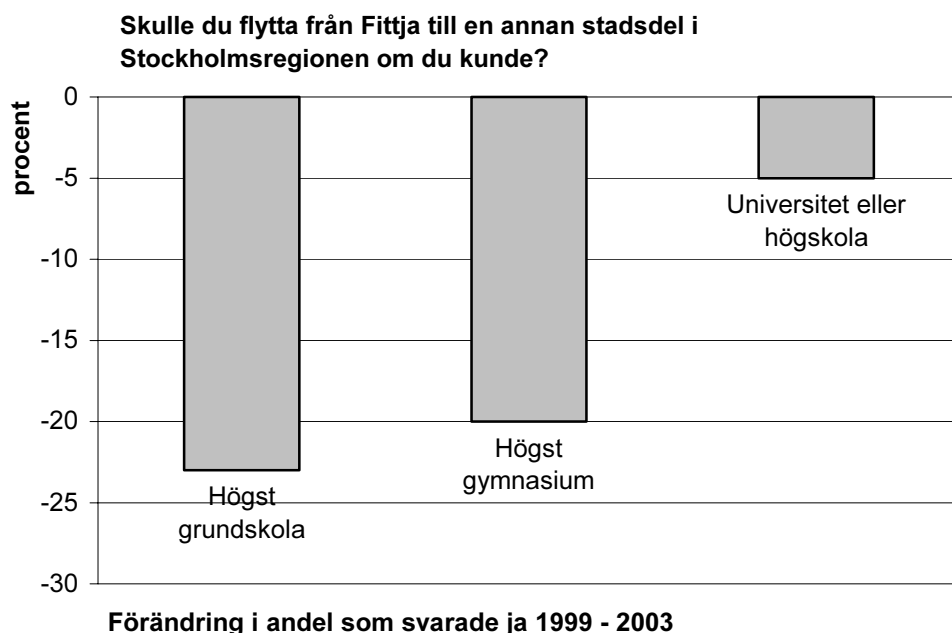
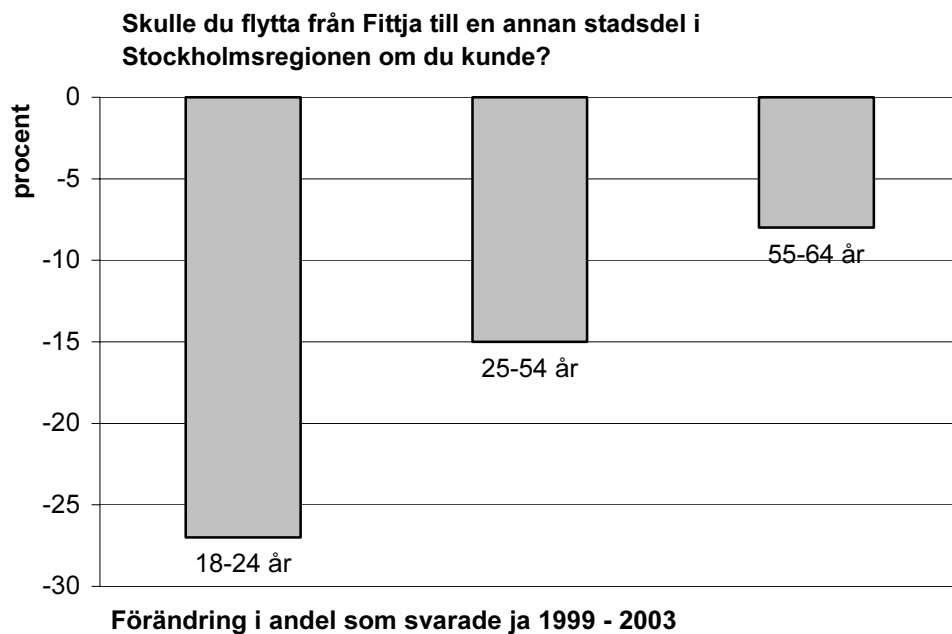
1999 skickades en enkät ut till 1 000 personer i åldern 18–64 år, folkbokförda i Fittja. Urvalet gjordes med hjälp av en slumpgenerator av Enator IT System, utifrån totalt 4 445 boende i Fittja i dessa åldrar. Av de 1 000 personerna nåddes 815 personer. Av de som fick enkäten svarade 516 personer (63 %) på frågorna. Under andra omgången (2003) upprepades precis samma tillvägagångssätt som vid första enkätundersökningen. Av de 1 000 utvalda personerna år 2003 lyckades man nå 858. Av de personerna svarade 480 personer (56 %) på frågorna.

Det finns ingen betydande skillnad mellan de två populationerna beträffande kön, civilstånd, födelse i eller utanför Sverige, eller ålder. 48 % av första populationen och 49 % av andra populationen var män. 32 % av båda populationerna är födda i Sverige. Avvikelse mellan populationerna finns emellertid beträffande andel personer som har högst grundskoleutbildning, vilken är betydligt större i 2003 års population än i 1999 års. Avvikelse även bland andelen personer som bott i Fittja kortare tid än 11 år eller längre är större i den andra populationen än den första. Medelvärdet för vistelselängd i Fittja är två år högre i den andra populationen än i den första.

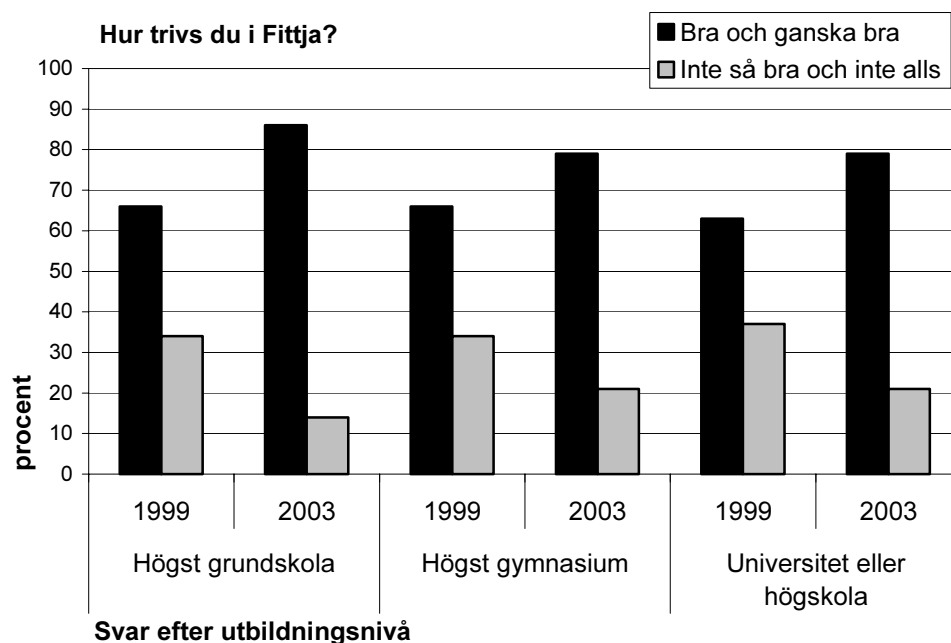
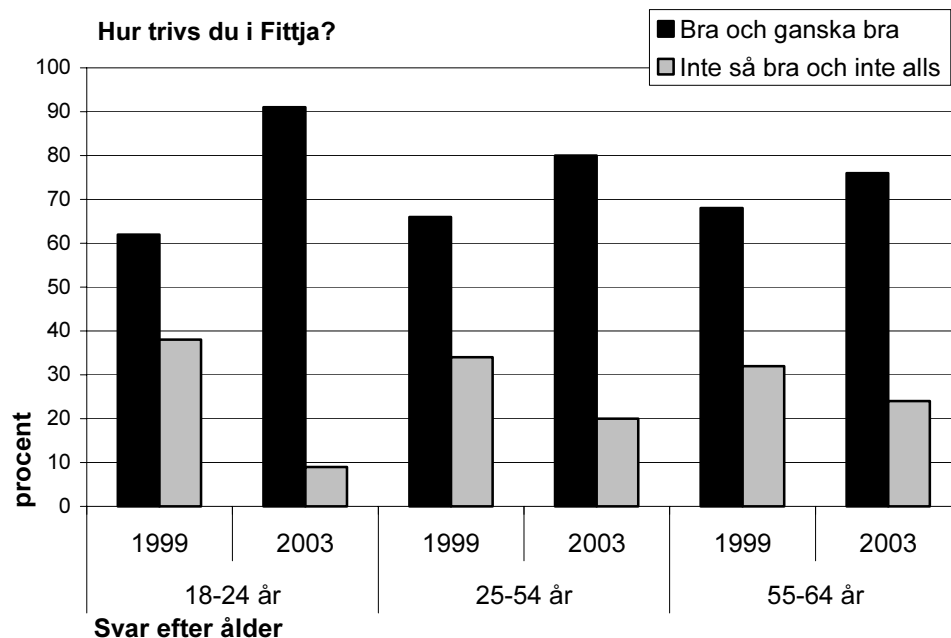
Förändring i sociala förutsättningar

Tre variabler används för att mäta förändringar i de boendes sociala förutsättningar i Fittja. Den första av dessa variabler mäter tryggheten, den andra hälsan och den tredje sociala nätverk och umgänge.

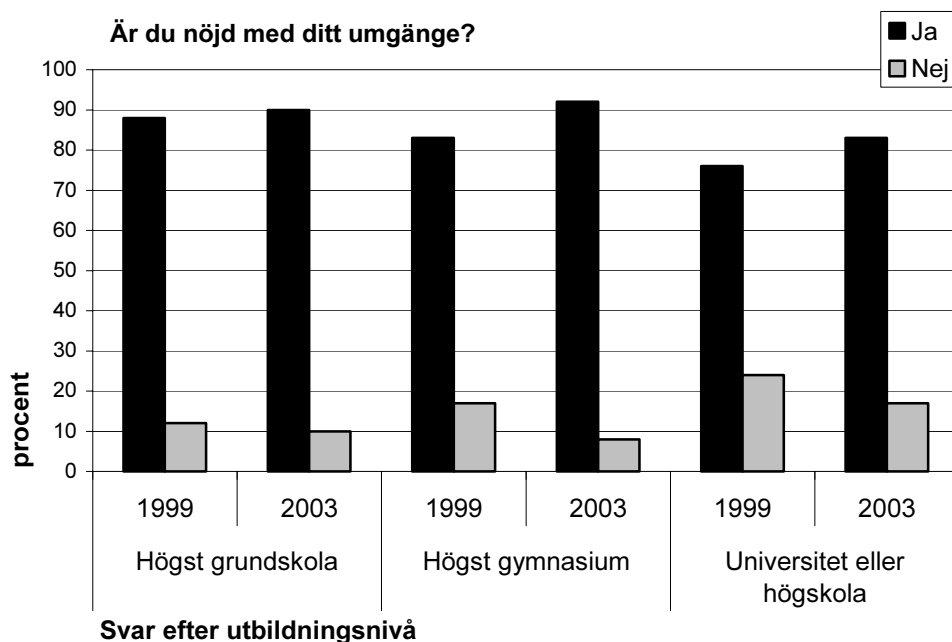
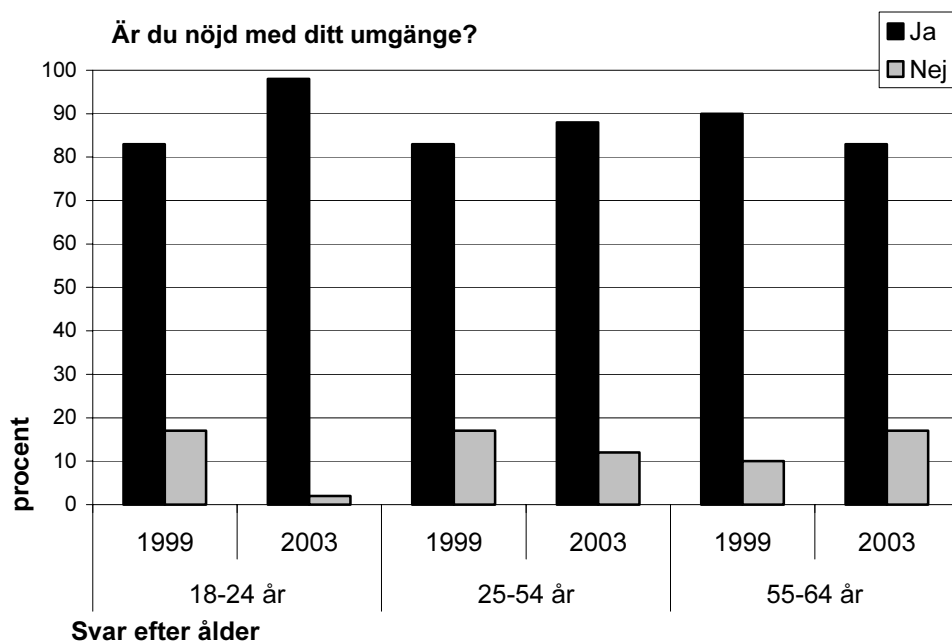
1999 svarade 68 % att de skulle flytta från Fittja till en annan stadsdel i Stockholmsregionen om de kunde. 2003 hade siffran sjunkit till 51 %. Det finns ingen skillnad mellan personer födda i respektive utanför Sverige. År 1999 vill 72 % inom första kategorin flytta från Fittja, en siffra som minskar till 54 % år 2003. Motsvarande siffror för personer födda utanför Sverige är 66 % respektive 50 %.

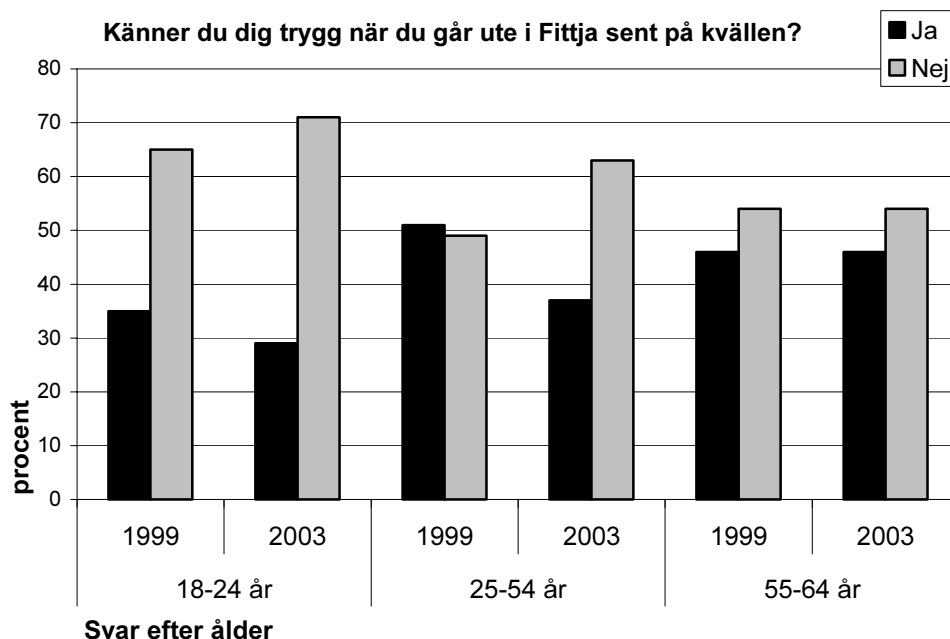
Statistiken visar en kraftig förbättring av trivseln i Fittja. Förändringen i positiv riktning är relativt jämnt fördelad mellan könen. Utbildningsmässigt har den kraftigaste positiva förändringen ägt rum bland personer med gymnasie- respektive universitetsutbildning.

Trots en kraftigare positiv förändring för män är kvinnor fortfarande mer nöjda med sitt umgänge än män. När det gäller utbildningskategorierna är tillfredställelsen ungefär samma för personer med grundskoleutbildning oberoende undersökningsperiod, medan tillfredställelsen ökat för personer med gymnasie- och universitetsutbildning från 1999 till 2003.

Förbättringen i trygghetskänslan syns i alla ålderskategorier. I den äldsta ålderskategorin är förändringen mycket liten, vilket tyder på att känslorna mer beror på ålder än på den verkliga tryggheten/otryggheten i området. Förbättringen är något starkare inom den yngsta kategorin, men fortfarande inte särskilt påtaglig. Ungdomar känner sig trygga även i otrygga miljöer. Störst är förändringen inom mellankategorin, som i detta fall av kan fungera som en mätare av faktiska förhållanden i området.

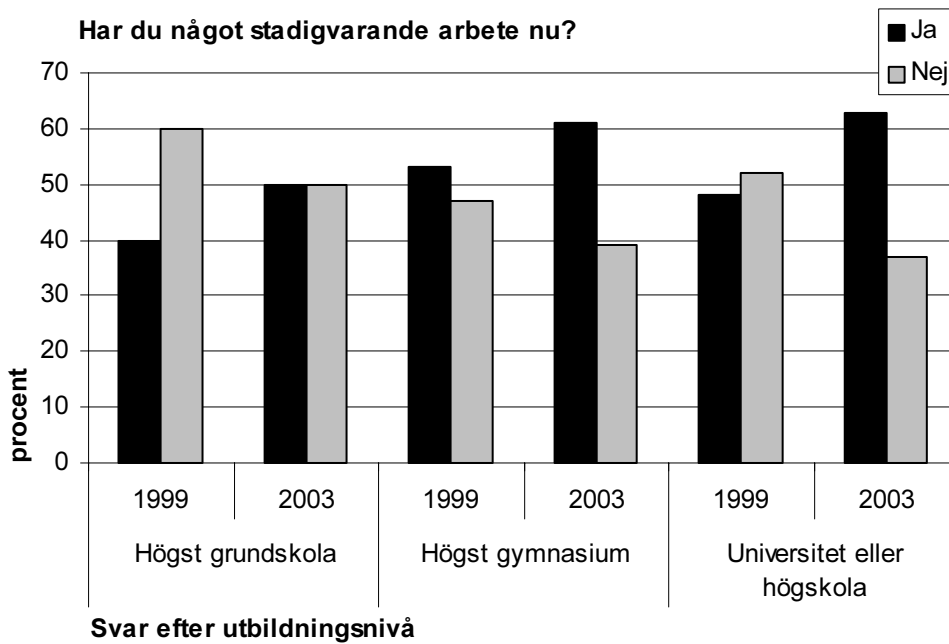
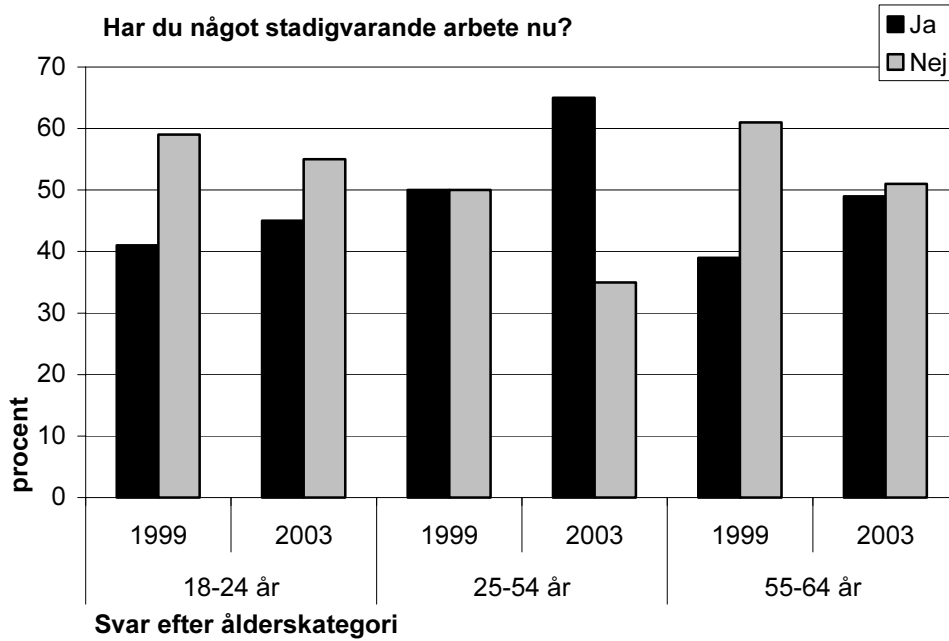

Ekonomisk förändring

Ekonomisk förändring mäts med två variabler: sysselsättning och årlig inkomst.

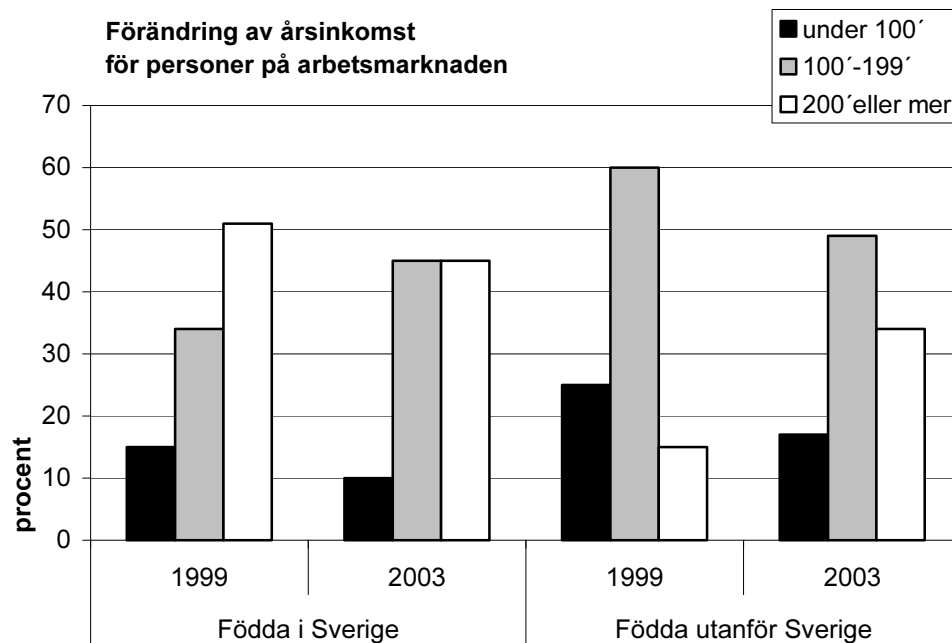
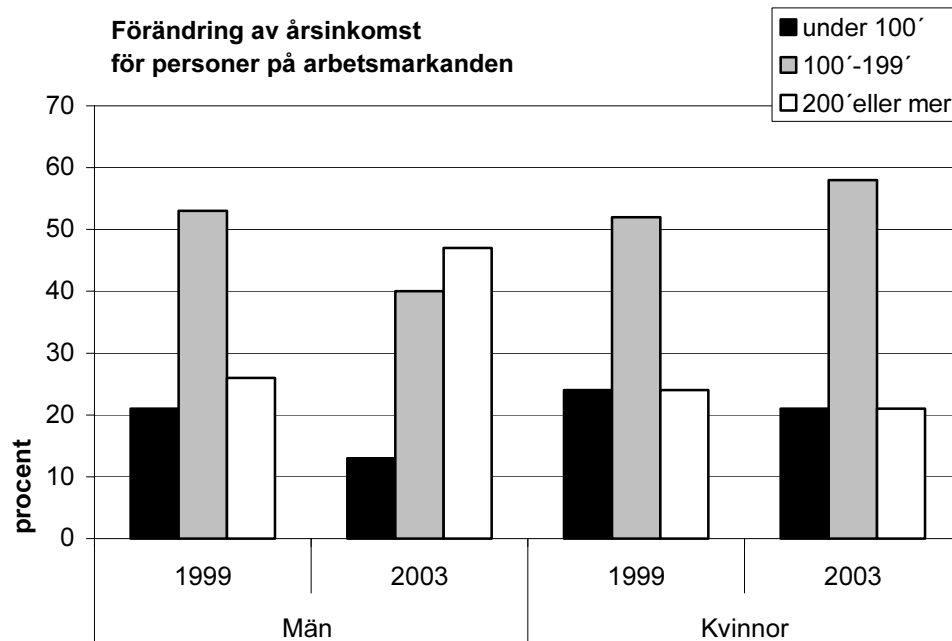
Sysselsättningsgrad

Undersökningen visar att det har skett en kraftig ökning både bland män och bland kvinnor, om än kraftigare bland män. Ökningen har ägt rum både bland personer födda i Sverige och bland personer födda utanför Sverige, fast varit betydligt kraftigare för personer födda utanför Sverige. Åldersmässigt har den kraftigaste ökningen skett i ålderskategorin 25–55 år. Utbildningsmässigt syns den kraftigaste ökningen bland personer med universitetsutbildning.

Årlig inkomst

Ökningen av årsinkomst bland personer med stadigvarande arbete är huvudsakligen begränsad till män. Förbättringen av inkomsterna för personer med stadigvarande arbete syns både bland personer födda i och utanför Sverige. Ökningen är kraftigare för personer födda utanför Sverige.

Tabell 1. Andel långvariga socialbidragstagare, 18–64 år, totalt, 1997–2002 (procent).

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1997–2002
V Skogås	6,7	5,4	4,9	3,6	2,5	2,4	-4,3
Vårby	7,9	6,2	6,5	5,2	4,9	4,7	-3,2
Flemingsberg	7,8	7,2	6,6	5,8	5,1	4,9	-2,9
Alby	8	6,9	5	3,4	2,6	2,2	-5,8
Hallunda-Norsborg	4,5	4,6	3,7	2,8	2,3	1,8	-2,7
Fittja	11,3	11,1	10,9	7	4	3,0	-8,3
Jordbro	5,7	4,4	3	2,3	2,2	2,0	-3,7
Rågsved	16,6	16,1	14,2	12,7	11,1	10,6	-6,0
Skärholmen	15	14,2	11,9	10,2	7,2	6,1	-8,9
Rinkeby	28,8	26,7	21,4	19,1	15,6	13,4	-15,4
Tensta	24,7	23,6	20,3	17,1	13,9	11,9	-12,8
Husby	18,8	18	15,4	12,9	9,7	7,6	-11,2
Fornhöjden	7,1	7,4	6	5,5	3,2	7,2	0,1
Geneta	8	7,4	8,1	7,1	5,6	6,4	-1,6
Ronna	8,2	9,1	9,3	9,3	6,4	9,5	1,3
Hovsjö	8,7	7	8,2	7,4	5,1	10,9	2,2
S Innerstaden	14,6	14,4	14,7	13,3	13	11,8	-2,8
Fosie	13,1	13,1	15	13,6	13,2	11,6	-1,5
Hyllie	14,4	13,3	14,9	13,5	11,8	10,4	-4,0
Rosengård	42,7	40,5	44,9	40,8	37,5	31,8	-10,9
Bergsjön	19,8	19	18,2	16,9	16,9	17,5	-2,3
Gårdsten	22,3	20,6	20,8	16,9	18,2	18,0	-4,3
Hjällbo	31,7	30	28,4	24,2	22,5	19,1	-12,6
Biskopsgården	24,2	24,4	23,7	17,6	14,5	12,2	-12,0
Samtliga områden	16,1	15,3	14,7	12,8	11,4	10,4	-5,7
Stockholm a-region	2,8	2,6	2,1	1,9	1,5		
Malmö a-region	3,7	3,5	3,6	3,3	3		
Göteborg a-region	3	2,8	2,6	2,3	2,2		
Hela Sverige	2,4	2,2	2	1,7	1,6		

Källa: STATIV

Tabell 2. Andel långvariga socialbidragstagare, 18-64 år, utrikes födda män, 1997-2001 (procent).

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	Förändring 1997-2001
V Skogås	13,6	11,2	10,1	6,6	4,5	-9,1
Värby	10,6	7,6	7	6	5,8	-4,8
Flemingsberg	13	11,7	10,3	8,6	6,9	-6,1
Alby	10,4	9,1	6,4	4,2	3,2	-7,2
Hallunda-Norsborg	7,3	7,2	5,6	4,1	3,3	-4
Fittja	11,5	11,5	11	6,8	3,5	-8
Jordbro	11,3	8,4	5,4	3,3	3,3	-8
Rågsved	31,7	27,4	23,6	21	18,2	-13,5
Skärholmen	23,1	20,1	15,6	13,7	9,4	-13,7
Rinkeby	29,6	27,1	21,1	18,8	14,5	-15,1
Tensta	28,2	25,8	21,8	18,4	15	-13,2
Husby	21	18,8	15,9	13,3	9,8	-11,2
Fornhöjden	13,3	13,6	10,3	9,6	4,4	-8,9
Geneta	12	10	11,5	10,7	7,5	-4,5
Ronna	10,3	11,5	12,5	11,5	6,8	-3,5
Hovsjö	9,5	8,4	10,2	9	4,9	-4,6
S Innerstaden	28	26,7	27,2	25,4	24,7	-3,3
Fosie	21,8	20,1	23,9	20,8	19,7	-2,1
Hyllie	24,7	22,4	25,3	22,4	19,1	-5,6
Rosengård	49,8	44,2	48,3	43,5	39,8	-10
Bergsjön	26,7	24,6	23,9	21,1	20,9	-5,8
Gårdsten	26	22,7	21,8	17,3	21,2	-4,8
Hjällbo	35,7	31,2	29,2	24,8	23,2	-12,5
Biskopsgården	28,4	26	27,5	20,3	16,4	-12
Samtliga områden	23,2	21,1	20	17,2	15	-8,2
Stockholm a-region	9,3	8,4	7,1	6,1	4,9	-4,4
Malmö a-region	15,8	14,2	15,1	13,5	12,3	-3,5
Göteborg a-region	11,8	10,7	10,3	8,8	8,3	-3,5
Hela Sverige	11,5	10,4	9,3	8,1	7,2	-4,3

Källa: STATIV

Tabell 3. Andel långvariga socialbidragstagare, 18-64 år, utrikes födda kvinnor, 1997-2001 (procent).

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	Förändring 1997-2001
V Skogås	13,6	11	9,5	7,5	4,3	-9,3
Värby	12,4	9,1	9,8	7,7	7,9	-4,5
Flemingsberg	13,3	13,3	12,1	10,7	9,5	-3,8
Alby	13,5	11,4	8,8	5,9	4,3	-9,2
Hallunda-Norsborg	8,8	9,1	7,5	5,5	4,4	-4,4
Fittja	14,4	14,4	14,6	10,1	5,9	-8,5
Jordbro	11,5	9,5	6,9	5,4	4,1	-7,4
Rågsved	34,8	32,9	27,7	24,7	21,6	-13,2
Skärholmen	25,9	25,5	21,9	17,8	12,7	-13,2
Rinkeby	36,6	34,8	28,6	25,9	21,4	-15,2
Tensta	33,8	33	29,3	25	20,3	-13,5
Husby	27,2	26,5	22,9	19,3	14,6	-12,6
Fornhöjden	13,3	15,3	12,6	10,5	7,6	-5,7
Geneta	12	11,9	14,8	13,4	10,2	-1,8
Ronna	13,2	13,4	15,1	14,8	10,4	-2,8
Hovsjö	11,7	9,1	11,6	9,3	7	-4,7
S Innerstaden	32	30,8	34,5	32	31,2	-0,8
Fosie	23,9	22,3	27,2	24,2	23	-0,9
Hyllie	27,4	24,1	27,6	25,5	21,7	-5,7
Rosengård	50,3	47,2	54,1	49,4	45,3	-5
Bergsjön	32,4	31,5	30,1	28	27,7	-4,7
Gårdsten	29,3	27,6	29,9	24,4	25,1	-4,2
Hjällbo	39	37,1	35,4	30,1	28,1	-10,9
Biskopsgården	30,9	31,5	31,1	23,5	19,7	-11,2
Samtliga områden	26,3	25,1	24,8	21,6	18,9	-7,4
Stockholm a-region	9,8	9,3	8,1	7,1	5,8	-4
Malmö a-region	16,1	14,9	16,4	15	13,6	-2,5
Göteborg a-region	12,8	12,2	11,7	10,4	9,9	-2,9
Hela Sverige	12	11,2	10,3	9	8,2	-3,8

Källa: STATIV

Tabell 4. Andel långvariga socialbidragstagare, 18–64 år, inrikes födda män, 1997–2001 (procent).

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	Förändring 1997–2001
V Skogås	2,3	2,3	2,1	1,4	1,6	-0,7
Värby	2,7	3,4	3,6	2,6	2,3	-0,4
Flemingsberg	1,5	0,6	1,2	1,1	1,4	-0,1
Alby	1,4	1	0,5	0,5	0,4	-1
Hallunda-Norsborg	0,9	1	1	0,6	0,6	-0,3
Fittja	3,5	2,9	3,1	1,5	0,9	-2,6
Jordbro	1,8	1,4	0,9	0,6	0,9	-0,9
Rågsved	6	5,7	5,1	3,9	3,3	-2,7
Skärholmen	2,6	2,6	2,3	1,5	1,1	-1,5
Rinkeby	11,9	9,5	7,1	6,9	6,1	-5,8
Tensta	5,2	4,7	3,4	2,5	1,8	-3,4
Husby	5,7	5,2	4	4,4	3,2	-2,5
Fornhöjden	2	1,4	1,4	1,8	0,9	-1,1
Geneta	5,4	5,7	4,4	2,5	2,5	-2,9
Ronna	3,4	3,8	3,1	3,7	2,8	-0,6
Hovsjö	6	3,1	2,9	4,4	3,5	-2,5
S Innerstaden	6,3	5,7	5,7	4,4	4,2	-2,1
Fosie	6,5	6,8	6	5,3	4,9	-1,6
Hyllie	4,4	3,5	3,8	2,7	2,9	-1,5
Rosengård	9,8	10,1	9,4	7,6	6,5	-3,3
Bergsjön	6,8	5,9	5,3	5,1	4,8	-2
Gårdsten	8,4	7,5	6,9	6,3	5,5	-2,9
Hjällbo	6,1	5,1	5,7	3,9	3	-3,1
Biskopsgården	9,4	8,5	7	5,6	4,1	-5,3
Samtliga områden	4,7	4,3	3,9	3,3	3	-1,7
Stockholm a-region	1,1	0,9	0,8	0,6	0,5	-0,6
Malmö a-region	1,3	1,2	1,1	0,9	0,8	-0,5
Göteborg a-region	1,3	1,1	1	0,9	0,9	-0,4
Hela Sverige	0,9	0,8	0,7	0,7	0,6	-0,3

Källa: STATIV

Tabell 5. Andel långvariga socialbidragstagare, 18–64 år, inrikes födda kvinnor, 1997–2001 (procent).

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	Förändring 1997–2001
V Skogås	3,5	2,4	2,3	1,6	1,3	-2,2
Värby	3,8	3,4	4,6	3,2	2,1	-1,7
Flemingsberg	2,6	1,7	1,4	1,5	1,4	-1,2
Alby	3,2	2,4	1,3	1,2	0,8	-2,4
Hallunda-Norsborg	1,2	1,3	0,8	0,9	0,5	-0,7
Fittja	6,9	4,7	4,8	2,2	2,2	-4,7
Jordbro	3,2	2	1,4	1,2	1,5	-1,7
Rågsved	5,5	5,4	4,4	4,2	2,9	-2,6
Skärholmen	3,7	3	2,2	3	1,9	-1,8
Rinkeby	13,3	10,9	9,4	7,4	7,6	-5,7
Tensta	6,6	5,9	4	3	1,9	-4,7
Husby	8	6,9	6	3,9	3,4	-4,6
Fornhöjden	3,3	2,7	2,1	1,8	1,2	-2,1
Geneta	4,3	3,1	2,9	2,5	2,5	-1,8
Ronna	3,8	3,8	3,2	4,3	3,6	-0,2
Hovsjö	4,3	3,6	3,9	3,8	3,4	-0,9
S Innerstaden	5,8	4,8	4,3	3,2	3,3	-2,5
Fosie	5	5	5	4,7	4,9	-0,1
Hyllie	4,3	3,5	3,6	3,3	3,1	-1,2
Rosengård	8,2	9,4	8,6	6,4	6,8	-1,4
Bergsjön	7,8	7,5	7,3	7,3	7,5	-0,3
Gårdsten	10,7	10,2	11,5	10,3	8,6	-2,1
Hjällbo	6,4	6,4	5	5,3	2,9	-3,5
Biskopsgården	10,2	11,4	8,8	5,8	4,8	-5,4
Samtliga områden	5	4,4	4	3,4	3,2	-1,8
Stockholm a-region	1	0,8	0,7	0,5	0,4	-0,6
Malmö a-region	1	0,9	0,9	0,7	0,7	-0,3
Göteborg a-region	1,2	1	0,9	0,8	0,8	-0,4
Hela Sverige	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	-0,4

Källa: STATIV

Tabell 6. Förvärvsintensitet, 20–64 år, 1997–2001, totalt (procent).

Skr. 2003/04:49
Bilaga

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	Förändring 1997–2001
V Skogås	65,9	67,6	68,2	70,8	70,1	4,2
Värby	54,9	58	59,5	62,1	62,7	7,8
Flemingsberg	56,9	58,3	59,9	62,5	62,8	5,9
Alby	52,2	53,7	57,3	60,6	61,5	9,3
Hallunda-Norsborg	61,8	63,1	63	65,5	66,4	4,6
Fittja	40,4	41,9	44,2	49,7	52,6	12,2
Jordbro	62,5	64,4	66,5	69,5	70,9	8,4
Rågsved	57,3	58,8	59,8	63,5	63,7	6,4
Skärholmen	52,1	53,2	55,6	59,6	61,6	9,5
Rinkeby	33,1	36,4	39,5	44,9	46,8	13,7
Tensta	40,9	42	43,9	48,7	50,9	10,0
Husby	46,5	47,8	49,8	54,9	55,7	9,2
Fornhöjden	60,4	60,6	61,6	64,7	66,8	6,4
Geneta	49,6	53,3	54,3	56,6	59,7	10,1
Ronna	52,4	51,8	52	54,6	56,0	3,6
Hovsjö	45,1	49,5	51,6	52,2	53,0	7,9
S Innerstaden	41,6	43,3	44,3	47,3	49,3	7,7
Fosie	46,8	47,3	47,8	49,8	50,5	3,7
Hyllie	45,5	46,2	46,9	49,5	51,7	6,2
Rosengård	19,9	20,9	22,1	24,8	27,9	8,0
Bergsjön	35,3	37	38,9	41,4	43,1	7,8
Gårdsten	37,6	39,2	39,3	43	44,0	6,4
Hjällbo	26,8	26,6	28,4	34,9	37,5	10,7
Biskopsgården	26,5	26,3	28,6	37,7	37,3	10,8
Samtliga områden	45,8	47,3	48,7	52	53,4	7,6
Stockholm a-region	73,6	75	75,9	77,2		
Malmö a-region	67,2	68,6	69,1	70,3		
Göteborg a-region	70,3	72,1	73	74,5		
Hela Sverige	71,6	73,3	73,9	75,2		

Källa: STATIV

Tabell 7. Befolkningen 24–64 år, andel med minst treårig gymnasieutbildning, totalt (procent)

Stadsdel	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1997–2002
V Skogås	31	31,7	32,9	36	37,0	39,4	8,4
Värby	31	32,3	32,9	36,4	38,0	40,9	9,9
Flemingsberg	35,9	37,2	37,8	41,5	42,5	45,5	9,6
Alby	34,1	34,5	36	39,4	40,5	43,6	9,5
Hallunda- Norsborg	30,4	30,8	31,1	33,5	34,9	37,1	6,7
Fittja	25,1	25,7	26,3	29,8	30,7	33,9	8,8
Jordbro	32,3	33	33,2	35,6	37,0	38,8	6,5
Rågsved	37,3	37,7	38,9	41,9	43,4	46,5	9,2
Skärholmen	36,7	37,9	38,6	40,9	41,6	43,7	7,0
Rinkeby	31,9	32,3	32,3	34	34,3	38,5	6,6
Tensta	34,9	35,1	34,3	36,8	37,1	40,8	5,9
Husby	41	41,9	41,6	44,9	46,0	50,5	9,5
Fornhöjden	29,4	30,7	31,1	34,9	36,9	40,7	11,3
Geneta	21,5	22,9	23,8	27	29,2	32,7	11,2
Ronna	25,1	26,4	25,5	28,6	31,1	35,0	9,9
Hovsjö	20,6	20,7	20,6	24	26,8	31,0	10,4
S Innerstaden	42,6	43,9	45,9	51	53,5	58,6	16,0
Fosie	27	28,7	29,7	33,4	35,4	38,9	11,9
Hyllie	35,2	36,5	37	40,3	41,6	44,6	9,4
Rosengård	29,8	30,2	30,1	31,6	32,5	37,4	7,6
Bergsjön	31,5	32,6	32,7	36,5	37,9	41,7	10,2
Gårdsten	26,2	26,3	26,3	29,5	31,7	35,3	9,1
Hjällbo	32	32,5	32,2	34,1	35,0	38,5	6,5
N Biskopsgården	32,4	33,4	33,9	37,1	38,8	41,5	9,1
Samtliga områden	32,4	33,3	33,8	37	38,3	42,0	9,6
Stockholm a-region	51	52,1	53	55,8			
Malmö a-region	44,9	46	47,1	50,4			
Göteborg a-region	45,6	46,6	47,7	51,2			
Hela Sverige	40,4	41,5	42,6	45,9			

Källa: STATIV

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 december 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg

Föredragande: Mona Sahlin

Regeringen beslutar skrivelse 2003/04:49 Lokalt utvecklingsarbete i storstäderna.